

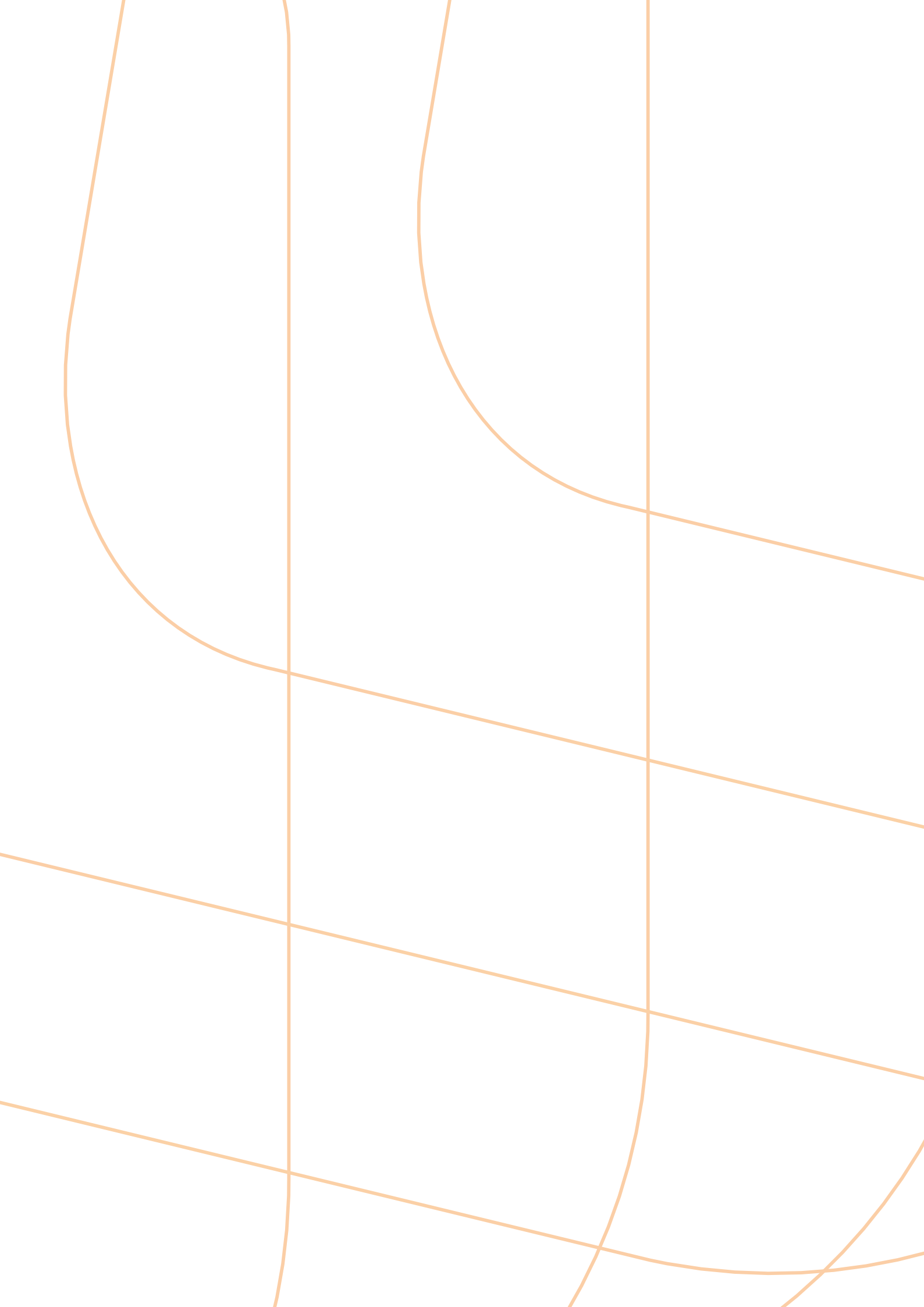
Årsrapport

140.regnskapsår

2018

Fana
Sparebank

Innhold

Nær – der du er.....	5
Organisasjon	6
Bankens samfunnsansvar	9
Redegjørelse om foretaksstyring	15
Regnskap og noter	17
Nøkkeltall	18
Årsberetning	19
Revisors beretning	106
Erklæring fra styret og adm. direktør	109

Lisbet K. Nærø,
administrerende direktør
Foto: Tove Lise Mossestad

Nær – der du er ...

Fana Sparebank skal være en lønnsom bank som gjennom bærekraftig virksomhet skaper verdi til våre kunder, lokal-samfunnet, investorer og medarbeidere. Dette har vi klart gjennom bankens 140-årige historie. Er dette en arv det er mulig å videreføre? Vi mener det. En vesentlig forutsetning for å klare det, er at vi har en stor endringstakt i organisasjonen, og evner å skape endringsglede blant bankens ansatte. Det unike med Fana Sparebank er at vi har respekt for historien, og vi har respekt for våre kunder. Vi må alltid huske på hvor vi kommer fra, samtidig som vi må klare å fornye oss og utnytte de nye, digitale mulighetene som ligger i det å være en liten, kjapp og innovativ aktør. Min påstand er at vi klarer begge deler; vi har en av Norges beste digitale løsninger samtidig som vi har den nære relasjonen til våre ikke-digitale kunder. De ikke-digitale kundene må håndteres på en respektfull måte. De er våre lojale kunder som vi har å takke for at vi er der vi er i dag. Så igjen, tusen takk. Fana Sparebank har alle muligheter for å lykkes i dette bildet, noe vi er i ferd med å demonstrere!

Det store utfordringsbildet i Norge er vi har en aldrende befolkning i kombinasjon med en stor, global klimautfordring. Det å klare å opprettholde velferdsnivået vil bli krevende. I følge regjeringens industrimelding må vi bli grønnere, smartere og mer nytenkende. Til det trenger vi en velfungerende finansnæring. Og i det perspektiv spiller den lokale sparebanken en viktig rolle. Og vi mener vi er på god vei, både i forhold til vår rolle som finansør og ikke minst i forhold til vår allmenntilgjengelige virksomhet og engasjementet vi som sparebank alltid har hatt til samfunnsansvar. Fana Sparebank har de siste årene satt fokus på bærekraftsmålene, og vi jobber godt med det i hele organisasjonen. Vi har udiskutabelt blitt mer nytenkende. Om vi har blitt smartere? Det gjengår å se.

Hva gjelder den digitale utviklingen, er bankmarkedet i rask endring. Kundene er blitt mer opplyste og bevisste både hva gjelder gode opplevelser, pris og digitale løsninger. Det er positivt, og det skjerper oss. Nye regulatoriske endringer har kontinuerlig en stor innvirkning på virksomheten vår, hvor blant annet implementering av EUs betalingsdirektiv «PSD2» vil være en «gamechanger» for bransjen. Nye aktører med smarte digitale og effektive løsninger vil utfordre oss.

Fana Sparebank har i 2018 lagt bak seg nok et spennende og innholdsrikt år med høy aktivitet. Banken fikk 2571 nye kunder i personmarkedet. Banken tar markedsandeler, og hadde en utlånsvekst på 8,5 prosent i dette segmentet. Bankens hel-digitale nettlånsløsning har blitt en stor suksess, spesielt etter at vi fikk implementert samtykkebasert lånesøknad. Det er en kundesvennlig løsning, der kundene slipper å legge ved dokumentasjon for lønnsinntekt og gjeldssituasjon da dette sjekkes mot arbeidsgiver og offentlige register. 80 prosent av alle lånesøknadene i andre halvår benyttet samtykkebasert løsning. Hele låneprosessen er nå digitalisert, hvis man som kunde ønsker det.

Våren 2018 lanserte Fana Sparebank Eiendom, Himla Eiendom, som er et lavpris eiendomsmegler konsept. Det har blitt en gledelig stor suksess på kort tid. I løpet av året har Himla fått en markedsandel på 4,5 prosent i Bergensområdet. I oktober 2018 ble Himla Eiendom Oslo etablert. Erfaringen er at det tar noe lenger tid å komme seg inn i Oslo-markedet med dette konseptet, men vi har opplevd en veldig positiv utvikling i den siste perioden.

Fana Sparebank var en av initiativtakerne til etableringen av Frende forsikring i 2007, noe som har vært en stor suksess.

I forbindelse med etableringen ble banken en stor eier. Etter hvert som endring i det regulatoriske rammeverket har blitt implementert, har dette ført til at eierposten har bundet opp uforholdsmessig mye av bankens kjernekapital. Dette resulterte i at banken høsten 2018 besluttet å selge 10,2 prosent av aksjene Frende Holding ASA til Sparebanken Sør. Verdiutviklingen i perioden har vært positiv og banken fikk en god pris for sine aksjer. Dette var et viktig grep for å sikre bankens soliditet og kapitaldeknning, noe som gir handlingsrom og fleksibilitet til ytterligere innovasjonsutvikling og vekst.

Bærekraft står høyt på agendaen i banken, og som en sparebank fra 1878 ligger det i vår natur å gi tilbake til samfunnet. For å fremheve fokuset er «samfunn» blitt en del av vårt strategiske målbilde hvor vi setter konkrete mål og tiltak for å styrke vårt samfunnsbidrag. Vi har i 2018 fått implementert en ny gavestrategi, og på slutten av året gjennomførte vi blant annet en nattevandring sammen med Bergen Næringsråd og 30 andre frivillige organisasjoner med hele 5.000 deltakere – store og små fra hele Bergen. Det ble en stor suksess. Statsministeren vår, Erna, ledet an, og vandringen ble avsluttet med en flott konsert til byens befolkning i Vågsbunnen.

Banken tok også initiativ sammen med Bergen Næringsråd til å dele ut en ny bærekraftspris på Vestlandet. En pris som Grieg Gruppen så velfortjent fikk tildelt. En stor inspirasjon til andre bedrifter og organisasjoner. Prisen ble overlevert av statsministeren på årsmiddagen til Bergen Næringsråd.

Vi ser konturene av at 2019 også vil bli et spennende og innholdsrikt år for banken. Vi er i disse dager i ferd med å lansere mange nye produkter og konsepter, slik som egne kredittkort, mobil betalingsplattform og smålån med samtykkebasert løsning. Dette forventes å øke bankens inntekter. Vi er kommet godt i gang med kompetanseheving og tverrfaglig samarbeid, hvor hospiteringsprosjekter mellom avdelingene er viktig. I dagens krevende marked ser vi også at mer tverrfaglig samarbeid er avgjørende, noe som utgjør grunnlaget for vår flate organisasjonsstruktur og som underbygger vår kultur, «**En bank – ett team**».

Jeg vil takke de ansatte for en fantastisk innsats og ikke minst en positiv innstilling i forhold til at dere ser behovet for alle de endringer vi har gjennomført. Høsten 2018 meldte vi oss på i konkurransen Norges beste bedrifter organisert av Great Place to Work. I mars 2019 fikk vi overraskende, og desto mer gledelig, beskjed om at vi kom på listen over Norges beste bedrifter. Og ikke nok med det; vi fikk Great Place to Work sin samfunnsansvar pris foran alle Norges beste bedrifter. Jeg er skikkelig stolt, og tenker at det er et godt tegn på at vi er på rett vei. Takk skal dere ha!

Til tross for krevende konkurranse i markedet, er det min oppfatning at vi er i bedre posisjon enn noen gang til å fortsette god bankdrift i en digitalisert verden, med fornøyde kunder, gode resultater og, ikke minst, motiverte ansatte.

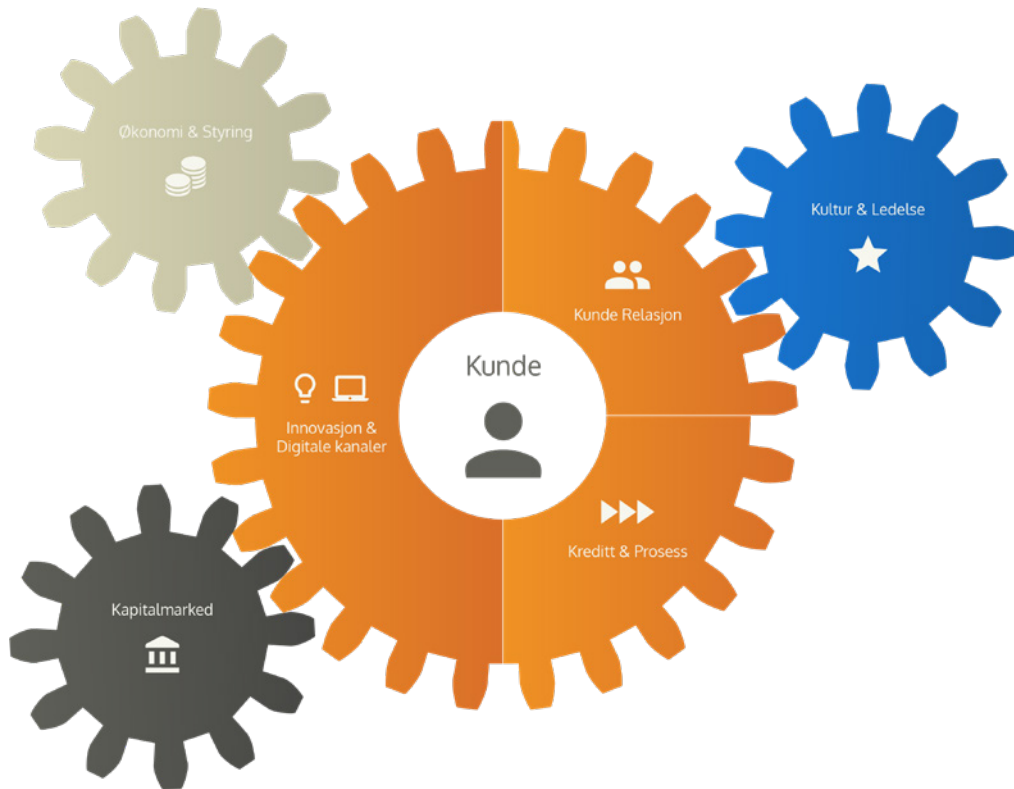
Jeg gleder meg til fortsettelsen.

Lisbet K. Nærø
Administrerende direktør Fana Sparebank

Organisasjon

FUNKSJONSOVERSIKT PR. 1.1.2019

Ledergruppen

REGNSKAPSÅRET 2018

Lisbet K. Nærø

(født 1963)

Administrerende direktør

Lisbet tiltrådte som administrerende direktør i april 2014. Hun kom da fra stillingen som konsernsjef i Tide ASA, og har mange års erfaring fra lederstillinger innen finans og transportsektoren. Hun har bl.a. vært administrerende direktør i BN Bank ASA, konserndirektør i Sparebank 1 SR-Bank, BNR/Fjord Line AS og Sparebanken Vest.

Lisbet er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole og har MBA fra University of Central Florida, samt tilleggsutdannelse fra det juridiske fakultet i Bergen og Harvard Business School.

Jon Arild Hellebust

(født 1972)

Kundedirektør

Jon Arild tiltrådte som leder for bedriftsmarkedet januar 2016. Fra januar 2017 leder for Kunde Relasjon, privat og bedriftsmarked. Han har tidligere vært regiondirektør for bedriftsmarkedet i Sparebanken Vest.

Jon Arild er siviløkonom fra Norges Handelshøyskole og har lederutdanning fra forsvaret.

Oddgeir Timberlid

(født 1963)

Økonomidirektør

Oddgeir tiltrådte som leder for økonomi og styring i april 2011. Han ble ansatt i banken som leder for risikostyring i mars 2008. Han har også erfaring som banksjef og leder i konsernregnskapsavdelingen i Christiania Bank og Kredittkasse og i revisjonsavdelingen hos Ernst&Young og Deloitte.

Oddgeir er siviløkonom og statsautorisert revisor fra Norges Handelshøyskole.

Bjarne Amundsen

(født 1970)

Direktør kreditt og prosess

Bjarne tiltrådte som kredittsjef fra august 2014. Han ble ansatt i 1997, senest som nestleder bedriftsmarked. Bjarne er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole.

Kim Fordyce Lingjærde

(født 1959)

Finansdirektør Kapitalmarked

Kim tiltrådte som finanssjef i mai 2005. Han har 30 års erfaring fra ulike stillinger innen bank og finans. I Bergens Skillingsbank/Bergensbanken, senere Handelsbanken, var han administrasjonssjef og direksjonssekretær og hadde også ansvar for IR.

Kim er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole med fordypning innen finans, informasjonssystemer og regnskap.

Marianne Wik Sætre

(født 1979)

Direktør for innovasjon og digitale kanaler

Marianne tiltrådte som leder for innovasjon og utvikling i mars 2015, med ansvar for strategi, forretningsutvikling og IT-området. Fra september 2017 ble ansvaret utvidet til å dekke hele bankens digitale satsing, som også omfatter bankens markedsavdeling, kundesenter og digitale rådgivere.

Marianne har erfaring fra blant annet Frende Forsikring, Storebrand og Capgemini Consulting. Hun mottok i 2017 Sunniva-prisen, som hvert år deles ut til en kvinne i en ledende posisjon.

Marianne er Cand.merc og siviløkonom fra Norges Handelshøyskole, med hovedfag innen strategi, organisasjon og endringsledelse.

Medlemmer av styret

REGNSKAPSÅRET 2018

Styret i Fana Sparebank (fra venstre): Kjerstin Fyllingen, Linn Cecilie Moholt, Nils Magne Fjereide, Arnt Hugo Knudsen, Hanne Magnussen, Peter Frølich

Medlemmer av styret og valgkomiteer pr. regnskapsåret 2018

Styret	Valgt t.o.m.	Generalforsamlingens valgkomité	Valgt t.o.m.
Nils Magne Fjereide (leder)	2019	Anne-Merete Ask (leder)	2018
Peter Frølich (nestleder)	2018	Bjørn-Frode Schjelderup	2018
Kjerstin Fyllingen	2018	Helga Raa	2019
Linn Cecilie Moholt	2019	Geir Mikalsen	2019
Arnt Hugo Knudsen (ansattes rep.)	2019	Tove-Mette Lexander (ansattes rep.)	2019
Hanne Magnussen (ansattes rep.)	2018		
Varamedlemmer		Varamedlemmer	
Arnstein Bjørke (1. vararepresentant)	2019	Pål Ivarsøy	2018
Bjarte Bø (ansattes rep.)	2019	Carl Platou Ellingsen	2018
Rita Husebø (ansattes rep.)	2018	Rita Husebø (ansattes rep.)	2019

Medlemmer av generalforsamlingen i fana sparebank pr. regnskapsåret 2018

Kundevalgte	Valgt t.o.m.	Samfundsrepresentant	Valgt t.o.m.
Ørnulf Samdal	2021	Ruth S. Brudvik (A)	2019
Birgitte Sørheim	2021		
Kjersti Hartvedt	2021	Varamedlemmer	
Bjørn-Frode Schjelderup	2020	Henning Warloe (H)	2019
Erik Fossum Færevaaag	2020		
Nina Askvik	2020	Ansattes medlemmer	
Hilde Agnete Martens	2020	Rita Husebø	2021
Pål Ivarsøy	2020	Tove Mette Lexander	2019
Anne-Merete Ask	2019	Bjarte Bø	2019
Marit Warncke	2019	Nina Solheim	2019
Anne Carlsen	2019	Pia Etim	2018
Marianne S. Herland	2018		
Helga Raa	2018	Varamedlemmer	
Kjell Frønsdal	2018	Lene Iversen	2021
Carl Platou Ellingsen	2020	Lars Erik Molvik	2021
Stein Walle	2020	Christine B. Solvi	2021
Anne Gro Storheim Hellsten	2020		
Knut Cook Bratland	2020		

Bankens samfunnsansvar

Samfunnsansvarsrapport 2018

Fana Sparebank er et finanskonsern med egen kjernevirksomhet innenfor tradisjonell bankdrift. I tillegg har konsernet heleide datterselskaper som utøver beslektet virksomhet, Fana Sparebank Boligkreditt AS, samt eiendomsmegling gjennom Fana Sparebank Eiendom AS. Konsernet har dessuten strategisk viktige eierandeler i produktselskaper innen forsikring, verdipapirhandel og annen finansieringsvirksomhet. Banken søker å ivareta sitt samfunnsansvar ved direkte utøvelse eller ved å påvirke til samme for hele virksomheten.

Bankvirksomheten

Fana Sparebanks primærvirksomhet faller innenfor begrepet tradisjonell bankdrift. I dette ligger tjenester og produkter innen innskudd, utlån og kredittgivning, samt betalingsformidling. Omfanget av den tradisjonelle virksomheten, eller det som også kan betegnes som bankens kjernevirksomhet, er under utvikling. Salg og distribusjon av relaterte tjenester, herunder forsikring, leasing og plasseringstjenester, øker i omfang både nominelt og som andel av bankens samlede virksomhet.

Kredittgivning ansees å være den delen av bankdriften som i størst grad berører samfunnet og bankens overordnede og uttalte ansvar. Fana Sparebank tilstreber seg å utvise en ansvarlig praksis innen kredittgivning. Bankens retningslinjer for kredittgivning innebærer blant annet en grundig vurdering av kundens økonomiske situasjon og evne til å betjene et lån. Sikkerhet alene er ikke tilstrekkelig, da konsekvensene av mislighold av et låneforhold vil kunne ramme låntager uavhengig av underliggende sikkerhet og pant. Tilsynsmyndighetene fastsetter de overordnede rammene og føringer for kredittgivning. Banken legger for eksempel til grunn at kunders tilgjengelige likviditet skal være tilstrekkelig for å betjene et lån med dagens vilkår i tillegg til et tenkt scenario der rentenivået skulle øke i betydelig grad. I tillegg anvender banken egne analyser og retningslinjer som kan være strengere enn de generelle rammebetingelsene. Fana Sparebank har nedfelt krav om at virksomheter som finansieres må kunne fremvise nødvendige tillatelser fra offentlige miljøvernmyndigheter. Finans Norge har formulert Veikart for grønn konkurransekraft i finansnæringen. Veikartet inneholder anbefalinger som er rettet direkte til bankers oppreden i ulike sammenhenger, herunder ved kredittgivning. Fana Sparebank tiltrer disse anbefalingene, og arbeider for aktiv implementering av dem.

Banken tilbyr en rekke produkter og tjenester utover de tradisjonelle banktjenestene. Dette inkluderer eiendomsformidling, skade- og livsforsikring, spare- og plasseringsprodukter, verdipapirhandel og leasing. Fana Sparebank har distribusjonsavtaler med de ulike leverandørene, og mottar

provisjoner fra salget. I salget av slike tjenester og produkter sørger banken for at kundene mottar bankens beste råd og veiledning. Alt salg skal baseres på kundens behov og i henhold til reglene om god rådgivningsskikk.

Fana Sparebank utøver eierskapet i datterselskaper og tilknyttede selskaper med samme krav til forretningsmessig fremferd som for banken selv. Banken er representert med styremedlemmer i flere av de tilknyttede selskapene, og har således muligheter for direkte påvirkning.

Korrupsjonsbekjempelse og hvitvasking

Banken har i sitt IT-baserte kundesystem implementert anti-hvitvask som ledd i oppfyllelse av de forpliktelsene banken har etter gjeldende Lov om hvitvasking og terrorfinansiering. Dette omfattes også av tiltak for korrupsjonsbekjempelse gjennom registrering av såkalte PEP-kunder – Politisk eksponerte kunder. Styret mottar halvårlig rapporter med status for hvitvaskingsarbeidet.

Banken svarer også for krav til overholdelse av reglene for hvitvasking for egne kunders del overfor produktleverandører, herunder fondsforvaltere og for kunders verdipapirhandel.

Investeringer

Fana Sparebank har finansielle investeringer i verdipapirer og verdipapirfond. I det alt vesentlige utgjøres dette av rentebærende finansielle instrumenter utstedt av stat, kommuner og andre finansinstitusjoner. Banken fastsetter interne rammene og retningslinjer for investeringsvirksomheten, og disse revideres årlig av styret. Det er innhentet bekræftelser på tidligere kartlegging av hvilke retningslinjer som gjelder i fond der banken har plassert midler. Det er bragt på det rene at samtlige fond følger de samme etiske retningslinjer som Statens pensjonsfond utland (SPU) eller tilsvarende. Referansen til SPU gir trygghet for at det til enhver tid er offentlig oppmerksomhet rundt endringer og strømninger i samfunnet. Retningslinjene til SPU inneholder både etiske, miljø- og klimarelaterte bestemmelser.

Bankbil

Fana Sparebanks grunnleggende holdning til samfunnsansvar gjenspeiles på mange plan. Banken lanserte den «ikke-digitale mobilbanken» i februar 2016. Det er et tilbud til de av bankens kunder som ikke er helt digitale enda, eller som ikke har mulighet til å oppsøke banken fysisk. Bankbilen passer for kunder som har behov for hjelp til ulike banktjenester, og som ønsker å lære mer om våre digitale banktjenester. Bankbilens tjenester brukes i gjennomsnitt 4 til 5 ganger i uken.

Konseptet med bankbilen har fått god oppmerksomhet både i lokale media og av andre banker. Vårt tilbud er godt tilpasset Fana Sparebanks forutsetninger, ved at de fleste kunder befinner seg innenfor en rimelig avstand fra hovedkontoret. Det er en forutsetning for tjenesten at løsningen kan gjennomføres med bruk av el-bil for å begrense de miljømessige konsekvensene av tiltaket.

Strategi og målbilder

Fana Sparebank arbeider kontinuerlig med ulike strategier for alle deler av virksomheten. I forbindelse med en større revisjon av konsernets hovedstrategi i 2017, ble målbildene tilpasset en fremtidsrettet profil. Målbildene er delt inn i fem ulike kategorier: Kroner, Kunder, Digital, Folk og Samfunn. Sistnevnte vil i mange henseender favne virksomhetens samfunnsrolle og -ansvar. Det er i målbilde Samfunn lagt et solid fundament for å synliggjøre at Fana Sparebank skal ha en tydelig og forpliktende bærekraftprofil.

Strategiprosessene i Fana Sparebank gjennomføres med svært høy grad av medvirkning fra hele organisasjonen. Samtlige medarbeidere inviteres til tankesmier for å drøfte scenarier og gi innspill til utforming av målbildene. Arbeidet består i å spille inn tiltak for å oppfylle målbildene. Disse prosessene resulterer i konkrete forslag fordelt på målbildene. Forslagene bearbeides videre, sorteres og gis prioritet. I 2018 er en rekke tiltak som er direkte initiert av bankens medarbeidere blitt satt ut i livet.

Blant temaene som implementeres som følge av medarbeiderønsker, er et program for hospitering i ulike deler av banken. Hospitering i kortere eller lengre perioder bidrar til å øke organisasjonens samlede kompetanse, og gi større grad av forståelse og innsikt i de ulike avdelingens og funksjoners rolle. Erfaringene så langt er meget positive, og blir videreført i 2019.

Gaver til allmennyttige formål – nær der du er

Sparebanker kan, med hjemmel i Finansforetaksloven, sette av deler av årsoverskuddet til allmennyttige formål. Gaver til allmennyttige formål er en viktig del av Fana Sparebanks strategiske satsing, og som lokalbank ønsker vi å bidra og legge til rette for et godt nærmiljø. Fana Sparebank har balanseført et gavefond på 45,4 millioner kroner. Totalt delte banken ut 10,8 millioner kroner i løpet av 2018 til allmennyttige formål.

Med utgangspunkt i de fremlagte resultatene for 2018 er det i 2019 foreslått en avsetning til gaver og allmennyttige formål på 30 millioner kroner.

Det deles ut gaver under fire kategorier fordelt på hvert sitt kvartal – flere av disse var nye i 2018.

Næring og kultur

Næring og kultur er et nytt konsept i gavestrategien.

Prosjektgruppen arbeider med innhold og kriterier knyttet til gavekonseptet. Fokuset til dette gavekonseptet er å stimulere formål som jobber med utvikling av kultur- og næringslivet i regionen. Det kan være i form av direkte bidrag til foreninger, nærings- og bransjesamarbeid, eller gjennom arrangement og konferanser som er tilrettelagt for målgruppen. Det ble i 2018 ikke delt ut noe i denne kategorien.

Barn og ungdom

Med barn og ungdom-konseptet får Fana Sparebank mulighet til å bidra til en god oppvekst gjennom sunne aktiviteter og spennende prosjekter. Konseptet dekker en rekke kategorier, eksempelvis kultur, musikk, idrett og oppvekst. Banken mottok 554 søknader i 2018, og det ble delt ut 5,1 millioner kroner totalt.

Velfortjent

Gjennom Velfortjent deler vi ut gavemidler til mennesker som har gjort noe spesielt, og som fortjener en overraskelse. Det kan være enkeltpersoner som har gjort noe bra for andre eller som har et unikt talent, og som fortjener en velfortjent påskjønnelse. Her fikk banken inn 50 nominasjoner i 2018, og delte ut totalt 210.000 kroner.

Bærekraft

Bærekraft er ett nytt gavekonsept som ble lansert høsten 2018. Konseptet bygger opp under FN's bærekraftsmål hvor det deles ut en bærekraftspris til virksomheter/bedrifter som bruker bærekraftsmålene i sin virksomhet og som ser de globale utfordringene som en mulighet og som bidrar til et bedre og mer bærekraftig samfunn. Som en del av bærekraftsprisen ble det også arrangert en nattevandring, hvor publikum ble invitert med til å gå sammen for FN's bærekraftsmål. Fana Sparebank stod også som hovedbidragsyter ved etableringen av Bergen Næringsråds Bærekraftspris. Bærekraftsprisens første markering var å tildele en ærespris til Sir David Attenborough for hans livslange arbeid knyttet til formidling av forståelse for hele vår planet, og respekt for jordens sårbarhet. Den første ordinære prisen ble tildelt Grieg Gruppen under Bergen Næringsråds Årskonferanse 2018.

Bærekraftkonseptet ble tildelt til sammen 2,7 millioner kroner fra gavefondet.

Sponsoraktivitet

Fana Sparebank ser på sponning som økonomiske bidrag til støtte av sosialt og samfunnsmessige verdifulle prosjekter. Bidragene har til hensikt å synliggjøre og profilere banken og merket Fana Sparebank overfor gitte målgrupper.

Hovedmålet med sponning er at banken, gjennom samarbeidsavtaler med lokale aktører i markedsområdet, skal styrke egen virksomhet, samt bidra til positiv utvikling hos samarbeidspartnerne. Dette skaper gjensidig motivasjon og inspirasjon.

Sponsorarbeidet er et viktig virkemiddel for å sikre at Fana Sparebank får god eksponering overfor ønsket målgruppe. Det vil på sikt føre til økt kundetilstrømming og styrket kundelojalitet.

For regnskapsåret 2018 var våre største samarbeids- og sponsoravtaler følgende lag/organisasjoner:

Fana IL Fotball, Bergen og Hordaland Turlag, Åsane Håndball, Salgs- og Reklameforeningen og VilVite.

Engasjement

Bankens medarbeidere har gjennom året deltatt og vært engasjert på en rekke områder. Alle ansatte gis anledning til deltagelse i frivillighetsarbeid for utvalgte aktiviteter i arbeidstiden. I tillegg oppfordres til å delta på arrangement etter eget valg som fremmer samfunnsnyttige formål, og slik innsats vil utløse bidrag fra banken. Mange har deltatt på arrangement i regi av bankens samarbeidspartnere, men flere har også engasjert seg i andre lokale tiltak. I løpet av året 2018 har de ansatte blant annet deltatt på, og lagt ned en god innsats, på følgende områder og arrangement:

Kirkens Bymisjon

Bankens ansatte har sammen med vår samarbeidspartner Kirkens Bymisjon deltatt på flere initiativ. Banken stilte med ansatte som bøssebærere til TV-aksjonen, og var også delaktige i forkant av TV-sendingen for å engasjere lokalt næringsliv til å gi bidrag.

Nattevandring

En rekke av bankens ansatte la ned en solid innsats for at vi kunne gjennomføre den første av mange nattevandringer. På den måten fikk vi økt bevisstheten rundt FNs bærekraftsmål lokalt i Bergen, og synliggjort utfordringene vi står ovenfor. Både i forkant av arrangementet, under og i etterkant viste ansatte et stort engasjement.

VilVite

Gjennom året har ansatte på tvers av organisasjonen deltatt på arrangement sammen med VilVite, blant annet for å øke barns nysgjerrighet og bevissthet til samfunnet.

7-fjellsturen

Bergen og Hordaland Turlag er en av bankens hovedsamarbeidspartnere. Den tradisjonsrike 7-fjellsturen arrangeres siste søndag i mai hvert år, og banken stilte med en rekke frivillige som delte ut sjokolade, energitilskudd og oppmuntrende ord til spreke deltagere på én av toppene, Rundemanen. Fana Sparebanks stasjon byr på en god anledning til å vise frem banken i fantastiske omgivelser for flere tusen turgåere.

Andre engasjement

I tillegg til de store arrangementene med våre samarbeidspartnere, har ansatte også lagt ned en god innsats andre steder. En stor gruppe dedikerte 'miljøaktivister' engasjerte seg under den nasjonale plastryddedagen i mai 2018. I samarbeid med Nesttunvassdragets Venner ble bredden av Nesttunvatnet og lokale omgivelser ved bankens hovedkontor ryddet for plast og skrot. Det frivillige engasjementet fra de ansatte utløste midler fra bankens gavefond, og en sjekk på 10.000 kroner ble overrakt venneforeningens leder.

Ansatte fra Fana Sparebank deltok også under Rosa sløyfeløpet og Fana Sparebanks barnecup. Totalt har banken vist et stort engasjement for lokalsamfunnet, i tråd med sparebankmodellen og bankens samfunnsansvar.

Bærekraftig virksomhet – det grønne skiftet

Fana Sparebank ønsker å være en aktiv medspiller i samfunnets tilpasning til en bærekraftig utvikling. Sertifiseringen som Miljøfyrtårn ansees å være en nødvendig forutsetning for å fremstå med legitimitet for videre satsning. Ambisjonene er å integrere miljø- og bærekraftshensyn i den tradisjonelle bankvirksomheten. Det er i samhandlingen med kunder at bidraget kan få de største effektene. Innenfor tradisjonell

bankvirksomhet er det flere områder som peker seg ut; Kredittvirksomhet og utlånspolicy, innskudd og funding, samt egen og kunders kapitalforvaltning.

Grønne Innskudd

Grønne Innskudd

Fana Sparebank står bak et innskuddsprodukt som representerer en nyvinning innen bærekraftig bankvirksomhet; Grønne Innskudd. Grønne Innskudd er et tilbud til publikum om sparekonto med en garantert grønn profil. Innskudd forplikter banken til å finansiere tilsvarende midler i kvalifisert, bærekraftig virksomhet. Ordningen er kvalitetssikret gjennom en uavhengig vurdering fra DNV GL. Grønne Innskudd er en innovasjon innen norsk bankvesen, og representerer en videreutvikling av konseptet Green Bonds.

Grønne Innskudd representerer et miljørettet kundeløfte fra Fana Sparebanks side. For hver krone som kommer inn på Grønne innskudd forplikter banken seg til å finansiere et bærekraftig formål eller prosjekt med et tilsvarende beløp. Ut fra det perspektivet, bestemmer kundene med deres innskudd hvor stor del av bankens virksomhet som skal finansiere bærekraftig aktivitet.

Konseptet bygger på en mer aktiv dialog med kundene enn ordinære innskuddsprodukter. Bankens rapportering på årlig basis hvilke miljømessige effekter som er oppnådd. I tillegg setter banken av en andel av innskuddsmidlene til en Grønn Bonus. Grønn Bonus vil årlig representere en sum som skal danne grunnlag for en utdeling til et innskytervalgt miljøformål.

Grønne Innskudd er en modell for bærekraftige innskudd som har anvendelse for andre publikumstilbud. Fra 2018 tilbyr banken fastrenteinnskudd med tilsvarende profil. Grønt Fastrenteinnskudd stimulerer i tillegg langsiktig sparing.

Ved utgangen av 2018 har til sammen 236 kunder åpnet konto med Grønne Innskudd i Fana Sparebank.

Kapitalforvaltning

Fana Sparebank har til enhver tid store midler plassert i finansielle instrumenter. Det største volumet er knyttet til plasseringer som inngår i bankens likviditetsbuffer. I tillegg har vi porteføljer av obligasjoner som holdes for avkastningsformål. I denne porteføljen inngår en egen aktivklasse Grønne obligasjoner. Disse er notert på egen liste på Oslo Børs, og finansierer bærekraftig virksomhet i henhold til spesifiserte kriterier.

Fond og plasseringsprodukter

Fana Sparebank har distribusjonsavtaler med SKAGEN Fondene, DNB Asset Management, Holberg Fondene, Odin Forvaltning og Eika Fond. Blant fondene som tilbys våre kunder, er det en positiv trend for utvikling av nye fond som har fastsatt miljø- eller bærekraftinnrettede mandater for sin forvaltningspraksis. Investeringsmandatene varierer, slik at enkelte fond har spesifikk klimareferanser, mens andre legger opp til bredere spekter av hensyn. En fellesbetegnelse for det siste er uttrykt ved ESG (Environmental, Social and Governance), og kan oversettes til norsk som miljø, sosiale og virksomhetsstyring.

Fondsutvalget som tilbys bankens kunder inneholder i tillegg muligheten til å velge mellom aktivt forvaltede fond og indeksforvaltning.

FNs Global Compact

Fana Sparebank er tilsluttet FNs Global Compact. FNs Global Compact baserer seg på ti prinsipper på områdene menneskerettigheter, arbeidslivsstandarder, miljø og anti-korrupsjon. Tilslutning til Global Compact betyr at man gjør sitt beste for å drive sin virksomhet i tråd med de ti prinsippene. FNs Global Compact stiller krav til at deltakende selskaper skal produsere en årlig rapport, Communication on Progress (COP), som beskriver arbeidet med å integrere de ti prinsippene i strategier og operasjoner, samt innsats for å støtte samfunnsprioriteter. COP er et synlig uttrykk for bankens forpliktelse til bærekraft.

Global Compact er i dag verdens største initiativ for næringslivets samfunnsansvar, med mer enn 10.000 bedrifter fra 130 land. Av disse er 117 norske.

Klima og miljø

Fana Sparebank er sertifisert som Miljøfyrtårn gjennom Stiftelsen Miljøfyrtårn. Sertifiseringen omfatter Fana Sparebank i sin helhet, med hovedkontor og avdelinger. I tillegg er Fana Sparebank Eiendom miljøsertifisert. Banken ble sertifisert i 2015, og ble resertifisert i november i 2018. Målsettingen til Fana Sparebank er å bli en klimanøytral virksomhet i løpet av perioden 2019–2021, etter fremgangsmåten beskrevet i FN Climate Neutral Now.

De siste årene har banken gått over til i hovedsak el-biler, med unntak av en driftsbil som fremdeles er fossil. Her avventer vi at det skal komme bedre og mer miljøvennlige substitutter på markedet. Bankens eiendomsmeglere, som bruker bil mest i arbeid, kjører også utelukkende el-biler. Flyreiser har økt noe siden 2014, men banken reiser nesten utelukkende i Norden i arbeidsrelatert sammenheng. En av årsakene til økning er at vi har et økende samarbeid med andre banker, og bransje-relaterte utfordringer som må løses.

Kontorene til Fana Sparebank er godt plassert, og i god relasjon til kollektivtilbudet for både ansatte og kunder. Hovedkontoret på Nesttun ligger rett ved bybanestasjonen. Det samme gjør Kaigaten. På Straume er vi tett tilknyttet buss-terminalen ved Sartor. I fjor la vi ned Åsane-kontoret, som var svakest plassert i forhold til tilgjengelighet.

Det vil i løpet av de neste årene bli mengdeberegnet avfall gjennom BIR, og vi vil da kunne få en mer nøyktig avfallsstatistikk.

Arbeidet med miljøsertifisering har medført at bankens håndbok for helse-, miljø og sikkerhet er oppdatert og i tråd med retningslinjene som gjelder for sertifisering. Tilsvarende gjelder personalhåndboken, innkjøpshåndbok og øvrige rutiner og retningslinjer.

Det er gjennomført en grunnleggende kartlegging av virksomhetens innkjøp og forbruk av ulike produkter, samt energikilder. Det er tatt umiddelbare skritt for å forbedre konsernets håndtering av avfall. Videre er det gjennomført energisparende tiltak som allerede har gitt målbar effekt.

Den viktigste konsekvensen av miljøsertifiseringen er imidlertid at banken har etablert og satt forpliktende mål for videre tiltak. Målsettingene krever et aktivt engasjement og løpende fokus på mange sider ved å forbedre Fana Sparebanks karbonfotavtrykk.

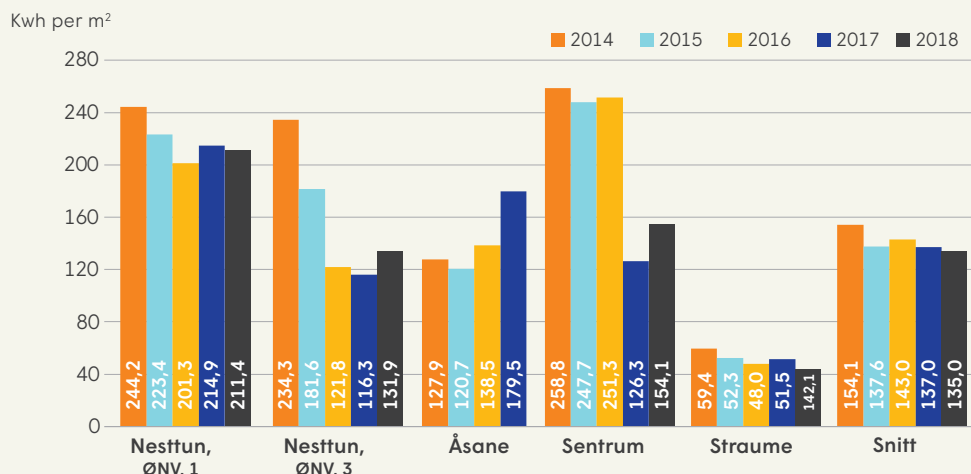
Reisevaner

Blant tiltakene banken har gjennomført, er en kartlegging av de ansattes reisevaner. Banken vurderer hvilke muligheter som foreligger for effektivt å stimulere til mer bærekraftige reisevaner.

Fra reisevaneundersøkelsen fremkom at mellom 61 og 65 prosent av alle reiser til og fra jobb skjer med egen bil. Variasjonen er sesongbetont, der andelen som bruker sykkel øker i sommerhalvåret. Banken har tilrettelagt for at ansatte som sykler til jobb har tilgang på dusj og garderobe i tilknytning til lokalene.

I tråd med generelle trekk i samfunnet, bruker også en rekke av bankens medarbeidere el-bil til daglig. Andelen ansatte som bruker el-bil til og fra arbeid, eller i tjenestesammenheng, er ikke kartlagt eller dokumentert i detalj. Det er imidlertid en økende bruk av el-biler eller ladbare hybridbiler.

Ansattes reisevaner er identifisert som et område der banken skal vurdere ulike tiltak for å stimulere til en dreining over på mer bruk av kollektivtransport eller sykling til og fra hjemstedet.

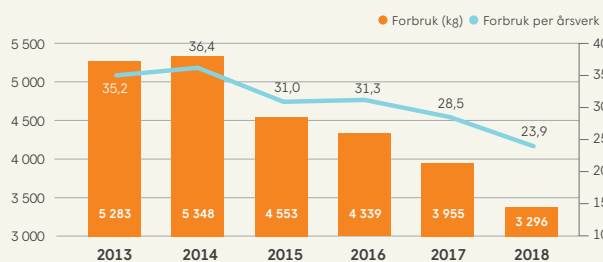
FIGUR 2: Diagrammet viser målt energiforbruk per kvadratmeter for bankens ulike kontorer, og aritmetisk gjennomsnitt for hele virksomheten. Samlet forbruk er redusert fra 2017 til 2018.

Materialforbruk

Fana Sparebank anvender Admincontrol som verktøy for elektronisk saksbehandling og møteadministrasjon for styret og sentrale interne møter. I tillegg brukes systemet av selskaper banken har produktsamarbeid med, og der også banken er representert gjennom eierskap og i styrende organer. Verktøyet erstatter i det alt vesentlige fysiske sakspapirer. Systemet ivaretar også en sikkerhetsmessig side ved at konfidensielt materiale blir håndtert på en trygg måte.

Forbruk av kopipapir viser en gledelig utvikling. Miljøsertifiseringen i 2015 inkluderte detaljert kartlegging av det interne forbruket av papir til kopiering og utskrifter. Samtidig ble det iverksatt ulike tiltak, både gjennom holdningsskapende informasjon og ved styring av konsernets skrivere. Standardverdien er blant annet satt til tosidige utskrifter. Tiltakene fikk umiddelbart målbar effekt, og etter tre år er totalforbruket redusert med 26 prosent. Det tilsvarende en reduksjon på 1,4 tonn. Forbruket per årsverk viser også positiv utvikling.

Reduksjonen i papirforbruket har det siste året vært positivt påvirket av økt digitalisering av interne prosesser og rapportering, og ikke minst i kundesammenheng. E-signering og digital behandling av avtaledokumenter bidrar til lavere papirforbruk.

FIGUR 1: Diagrammet viser forbruk av kopipapir totalt for konsernet. Oppgitt enhet er beregnet antall kg papir. Både faktisk forbruk og forbruk per årsverk er redusert i 2018. For 2018 er totalt forbruk 3.296 kg.

Energiforbruk

Energiforbruk og energikilder utgjør en sentral del av miljøbevisstheten og behovet for endringer og tilpasning. Kartleggingen som utgjorde en del av arbeidet med å få sertifiseringen som Miljøfyrtårn, inkluderte en beregning av energiforbruk på hvert av stedene banken driver sin virksomhet. Hovedkontoret på Nesttun representerer en bygningsmasse med relativt svake energiverdier. Kontoret på Straume holder til i en bygning forsynt med jordvarme.

Ved bygningsmessige tilpasninger og ominnredninger som er gjennomført med hovedkontoret på Nesttun, er belysning oppgradert med LED-lys.

Energiforbruket, målt i kWh per m², er redusert fra 137 til 135 i 2018. Tallet er et rent aritmetisk snitt basert på målinger ved det enkelte kontor. Bankens samlede energiforbruk er redusert som følge av nedleggelsen av Åsane-kontoret i slutten av 2018.

Ren kraft

For å stimulere til økt produksjon av fornybar energi har Fana Sparebank fortsatt å kjøpe opprinnelsesgarantier tilsvarende hele konsernets fysiske kraftforbruk i Norge. Kjøpet gir en garanti for at et kraftvolum tilsvarende årsforbruket av elektrisk kraft blir produsert som fornybar kraft ved norske vannkraftverk.

Ordningen med opprinnelsesgarantier (Guarantees of Origin, GoO) er etablert med utgangspunkt i EUs fornybardirektiv, og er en frivillig ordning for forbrukere som ønsker å gjøre en konkret klimainnsats.

Opprinnelsesgarantier gjør at fornybarheten i kraftproduksjonen kan spores og omsettes i markedet som en egen vare. GoO-godkjente kraftanlegg som produserer fornybar energi, for eksempel i form av vann- eller vindkraft, får utstedt ett GoO-sertifikat for hver MWh de produserer. Disse kan omsettes fritt i markedet. Hvert GoO-sertifikat har et unikt ID-nummer som knytter den til selve kraftproduksjonen. Fana Sparebanks opprinnelsesgaranti er knyttet til Aurland 1 Kraftverk. Aurland er et vannkraftverk i Aurland kommune i Sogn og Fjordane. Kraftverket, som er Norges tredje største, startet produksjonen i 1973 og var ferdig utbygget i 1989.

Andre forhold

Bygningen som rommer bankens nye kontor i Kaigaten ble opprinnelig bygget i 1872. Da banken inngikk avtale om å etablere kontor der, fremstod bygningen som nedslitt og i svært dårlig forfatning. Bankens inntreden i leieforholdet ble knyttet til en full rehabilitering før innflytting i april 2017. Prosessene er utført i samråd med bl.a. Byantikvaren. Rehabiliteringen er gjennomført på en slik måte at bygningens opprinnelige kvaliteter er beholdt, samtidig med at det er blitt et moderne og meget hensiktsmessig næringslokale der hensynet til kunder og medarbeidere er godt ivarettatt. Lokalene er tilrettelagt for fremtidsrettet bruk av teknologi, slik at banken kan tilby best mulig kundeopplevelse.

Fremtidige forpliktelser og utfordringer

Som Miljøfyrtårn har banken inngått en forpliktelse om å utvide og utvikle engasjementet. Forpliktende utsagn knytter seg til innkjøpsrutiner, energiforbruk, samt høynet bevissthet knyttet til virksomhetens klima og miljøpåvirkning. Ved hovedkontoret vil tradisjonell oljefyr bli erstattet av andre energikilder.

Fokus omkring egen virksomhet har vært et naturlig utgangspunkt ved etableringen som Miljøfyrtårn. Det ligger imidlertid en betydelig utfordring, og tilhørende potensial, i å implementere miljørelaterte temaer i vår forretningsvirksomhet. I et samfunnsøkonomisk perspektiv er det først når vi kan integrere dette i kundesammenheng at vårt bidrag kan få et omfang av betydning. Fana Sparebank har forpliktet seg til å utvikle kunderelaterte produkter og tjenester som underbygger en økologisk bærekraftig utvikling. I tillegg skal gavetildeling og støtte fra bankens gavefond inkludere formål som underbygger en økologisk bærekraftig utvikling.

Etikk

Fana Sparebank er opptatt av å levere tjenester som er forankret i solid etisk adferd. Banken er tilknyttet Finansnæringsens autorisasjonsordninger, FinAut, og legger til grunn reglene for god skikk i kundekommunikasjon og rådgivningsvirksomhet både for bankvirksomheten og innenfor forsikringsområdet. Banken stiller på generell basis krav til at rådgivere innen personmarkedet skal ha autorisasjon. Ved utgangen av 2018 hadde banken til sammen 38 medarbeidere som er autoriserte finansielle rådgivere. I fagplanen til denne utdannelsen inngår etikk som ett av seks kompetanseområder, og det inngår i både den teoretiske og praktiske prøven som avlegges. Etske problemstillinger inngår også i den årlige, faglige

oppdateringen som gjennomføres. Her prøves den enkelte rådgivers evne i å resonnerer og løse et etisk dilemma gjennom en elektronisk løsning som Finansnæringsens autorisasjonsordninger står bak.

Samtlige ansatte pålegges å sette seg inn i og undertegne bankens etiske retningslinjer. Retningslinjene omfatter blant annet forholdet mellom fritid og arbeid, privatøkonomi, service og tillit, habilitet, taushetsplikt og forholdet til kunder, leverandører og forretningsforbindelser. I tillegg gjelder egne regler for adferd når det gjelder anvendelsen av IKT og data-sikkerhet. De etiske retningslinjene gjennomgås og kvitteres ut elektronisk på årlig basis.

Satsningen på FinAut og systematiseringen av retningslinjene for bankens etiske ansvar ansees å ha bidratt positivt både overfor kunder og samfunnet, samt å ha gitt et økt bevissthetsnivå innad i banken og dets datterselskaper.

Bankens etiske retningslinjer fastslår at medarbeidere i Fana Sparebank ikke må motta vederlag i noen form fra kunder, meglere, leverandører eller andre forretningsforbindelser. Dette fordi slike ytelser kan være egnet til å påvirke den enkeltes beslutninger om forvaltningen av betroede midler. Ingen medarbeider må derfor motta personlige gaver utover mindre oppmerksomheter, uten at dette rapporteres skriftlig og godkjennes av overordnede. Gaver omfatter ikke bare materielle gjenstander, men også andre fordeler, for eksempel i form av personlige rabatter ved kjøp av varer og tjenester.

Visse ansatte er pålagt særskilte restriksjoner når det gjelder verdipapirhandel. For denne gruppen er regelverket beskrevet i bankens rutinehåndbok, og hjemlet i Verdipapirhandellovens bestemmelser.

Medarbeidere

Samtlige medarbeidere er underlagt egne regler og retningslinjer for habilitet og taushet i eksterne og interne forhold. Habilitetsreglene inntar for at den enkelte medarbeider i sitt virke i banken ikke skal behandle lån, fastsette forretningsvilkår eller på annen måte foreta vurderinger på vegne av banken eller datterselskaper som berører

- egne personlige interesser,
- familiemedlemmer,
- nære venner,
- privat eller offentlig virksomhet eller organisasjoner vedkommende har økonomisk interesse eller tillitsverv i, eller
- lag og/ eller organisasjoner der man er medlem av eller deltaker i

Som et ledd i overholdelsen av disse retningslinjene avgir den enkelte medarbeider årlig en erklæring med oversikt over tillitsverv eller økonomiske interesser i organisasjoner og/eller selskaper de er engasjert i. Habilitets- og taushetsreglene tar utgangspunkt i Finansforetakslovens bestemmelser, og er forankret i bankens Personhåndbok med tilhørende retningslinjer. Fana Sparebank har ikke avdekket uregelmessigheter innenfor dette området.

Det er fastlagte prosedyrer for opplæring av nye ansatte, slik at disse gis anledning til å sette seg inn i bankens arbeidsreglement og de forventninger som stilles den enkelte overfor kunder og kolleger i arbeidsforholdet.

Sosiale medier

Det er utarbeidet noen generelle råd og anbefalinger til hjelp for den enkelte ansatte for kommunikasjon som privatperson i sosiale medier på nett og samtidig å ivareta Fana Sparebanks interesser og omdømme.

Prosedyre

Generelt om prosedyre

Alle retningslinjer, rammer og krav som er nedfelt i bankens strategidokumenter, blir gjort gjenstand for regelmessig oppdatering og årlig revisjon med forankring i styret. Den enkelte operative enhet har ansvaret for å implementere strategiene gjennom handlingsplaner og faktiske tiltak. Fastsatte rammer skal måles med angitt frekvens og rapporteres.

Banken har fastsatt retningslinjer og prosedyrer for rapportering av avvik. Dersom det oppstår hendelser som bryter med bankens rammer eller retningslinjer, eller også oppdages før det inntreffer brudd, blir disse rutinemessig loggført og rapportert. Alle rapporterte avvik ledsages av en vurdering om den aktuelle hendelsen krever endring i eller oppdatering av gjeldende rutiner.

Veien videre

Fana Sparebank vil legge til grunn at hensynet til samfunnsansvar må ivaretas i alle ledd av virksomheten. Dette innebærer at vi tilstreber identifisering, konkretisering og implementering av konkrete tiltak i våre strategidokumenter, handlingsplaner og rutiner. Hensynet til miljø og klima er et område der en slik tilnærming vil kunne øke kvaliteten på konsernets samfunnsansvar. Miljøsertifiseringen danner et solid fundament for virksomhetens indre liv, og gir inspirasjon til å påvirke egne og medarbeidernes holdninger i positiv retning.

Fana Sparebank har i forretningsideen nedfelt utsagn om at virksomheten skal drives på en bærekraftig måte, samt at banken skal være en positiv bidragsyter for samfunnet. Disse utsagnene skal gis innhold og bli synliggjort gjennom bankens måte å drive virksomheten på.

Det knyttes store forventninger til at bankens nye hovedstrategi og strategi for gaveinstituttet vil medføre en klar synliggjøring av bankens samfunnsansvar og satsning på bærekraftig virksomhet. Det er ved inngangen til 2019 gitt klarsignal til en rekke, nye tiltak og prosjekter som vil underbygge disse ambisjonene.

Banken er kommet godt i gang med det som vil være den største utfordring innen miljø- og klimarelaterte temaer; Å integrere bærekraftige produkter og tjenester i kjernevirksomheten, det vil si i den tradisjonelle bankvirksomheten. Det er naturlig å se for seg at kreditt- og utlånsvirksomheten vil se en klar dreining i retning av å bli et instrument for påvirkning av samfunnet rundt oss. Gjennom miljøsertifiseringen har banken satt seg som mål å vurdere konkrete prosjekter som kan utvikle virksomheten i en mer bærekraftig retning.

Redegjørelse om foretaksstyring

Styrende organer

Styret

Styret er ansvarlig for de strategiske veivalg Fana Sparebank gjør. Styret skal føre tilsyn med bankens virksomhet, herunder at de midler det rås over forvaltes på en betryggende og hensiktsmessig måte. Styret skal holde seg orientert om bankens økonomiske stilling og påse at banken har forsvarlig egenkapital og likviditet i forhold til lovpålagte krav. Videre skal styret sørge for at banken har en forsvarlig organisering, tilstrekkelig kvalifisert personell og klare ansvarslinjer. Styret har 6 medlemmer inkludert 2 medlemmer valgt av de ansatte, og 3 varamedlemmer, hvorav 1 varamedlem for eksterne styremedlemmer og 1 varamedlemmer for hver av ansatterepresentantene. Styret har en ordning hvor varamedlem for de eksterne styremedlemmene, av hensyn til kontinuitet i styrearbeidet, har møte- og talerett. Styrets medlemmer og varamedlemmer velges av generalforsamlingen for inntil to år. Styrets leder og nestleder velges for inntil 2 år ved eget valg på generalforsamlingen. Uttredende medlemmer og varamedlemmer kan gjenvelges.

Generalforsamlingen

Generalforsamlingen har 20 medlemmer, hvorav 14 medlemmer er valgt av og blant sparebankens kunder/innskyttere, 1 medlem som ivaretar samfunnsfunksjonen og 5 medlemmer som er valgt av og blant de ansatte i banken.

Generalforsamlingens oppgaver er blant annet å se til at banken virker etter sitt formål i samsvar med lov, vedtekter og generalforsamlingens vedtak. Generalforsamlingen fastsetter bankens vedtekter, vedtar bankens regnskap, herunder avsetning til gavefond, samt velger styre og valgkomité.

For å tilpasse seg rammeloavgivning på best mulig måte, har generalforsamlingen besluttet at det ikke skal være en særskilt leder av dette organet. Styret innkaller til møter i generalforsamlingen og møtene vil bli åpnet og ledet av styrets leder.

Risikostyring og internkontroll

God risiko- og kapitalstyring er sentralt i Fana Sparebanks langsiktige verdiskapning. Bankens overordnede mål følger av strategisk plan. Avkastningsmålet er styrende for bankens aktiviteter og konkretisering av delmål. Fokus settes på å sikre bankens konkurranseevne. Fana Sparebanks strategiske mål balanseres mot bankens risikoevne og -vilje. Risiko- og kapitalvurderinger er en integrert del av bankens strategiske og forretningsmessige prosesser. Bankens risikostyring er knyttet opp mot hovedområdene kredittrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko og operasjonell risiko.

Styret i Fana Sparebank legger til grunn at banken skal være godt kapitalisert. Gjennomgang av bankens viktigste risiko-områder, samt kapitalvurderinger (ICAAP) gjennomføres minst

én gang i året og behandles av styret. Bankens kapitalstrategi skal være basert på reell risiko i virksomheten supplert med effekt av ulike stressscenarioer. Ansvaret for gjennomføring av bankens risiko- og kapitalstyring og kontroll er delt mellom bankens styre, ledelse og operative enheter. Styret har ansvar for å påse at banken har kapital som er tilstrekkelig ut fra ønsket risiko og bankens virksomhet, samt sørge for at banken er tilstrekkelig kapitalisert ut fra regulatoriske krav. Styret vedtar også bankens mål og rammer innenfor alle risiko-områder. Rapportering til styret om mål og rammer finner sted kvartalsvis. Administrerende direktør har ansvaret for bankens samlede risikostyring, herunder utvikling av gode modeller og rammeverk for styring og kontroll. Bankens avdeling for risikostyring ivaretar viktige funksjoner knyttet til styring, kontroll, rapportering og analyse, og har ansvar for bankens modellverk for risiko- og kapitalstyring. Leder for risikostyring, Risk manager, rapporterer administrativt til direktør Økonomi og styring, og, for å opprettholde uavhengighet, direkte til administrerende direktør i risiko-/kontrollrelaterte saker.

Ansvarelig for Compliance/CCO (etterlevelse av regelverk) har et overordnet ansvar for å kontrollere at lov- og regelverk blir implementert og rapporterer administrativt til direktør for Kredit og prosess, og direkte til administrerende direktør i saker som gjelder compliance. Lederne for de ulike enhetene har ansvar for implementering av regler, retningslinjer og rutiner og at virksomheten drives i samsvar med gjeldende regelverk. Styret har godkjent bankens policy, plan, risikoanalyse og retningslinjene innen compliance-området til CCO.

Kredittkomiteer behandler større engasjementer og saker av spesiell karakter.

Alle ledere i Fana Sparebank har ansvar for å styre risiko og sikre god internkontroll innenfor eget område i tråd med bankens vedtatte risikoprofil. Fana Sparebank har vedtatt en strategi for risikostyring og internkontroll som fastsetter mål, organisering og gjennomføring av internkontrollarbeidet. Strategien omfatter også krav til rapportering av status for bankens risikobilde og kvaliteten i internkontrollen samt oppfølging av risikoreducerende tiltak.

Bankens regnskapsavdeling har ansvar for fagområdene finansiell rapportering, intern økonomistyring, skatt/avgift og internkontroll over finansiell rapportering. Herunder følger ansvar for kvartalsvis finansiell rapportering i samsvar med gjeldende lovgivning, regnskapsstandarder og fastsatte regnskapsprinsipper for konsernet. Det er utarbeidet rutiner for finansiell rapportering, som skal sikre fullstendighet i rapporteringsgrunnlaget og konsistent prinsippbruk. Ledelsen i banken foretar, i tillegg til gjennomgang av regnskap og risiko-rapportering, periodisk gjennomgang av driftsrapportering mot budsjett med orientering til styret.

Styrets revisjonsutvalg, som består av styrets leder, et styremedlem, samt et styremedlem valgt av de ansatte, behandler bankens regnskaper. Revisjonsutvalgets oppgaver er rettet mot prosessen for regnskapsavleggelse og de avlagte regnskapene, samt revisjon og revisors uavhengighet.

Styrets risikoutvalg, som er tilsvarende sammensatt som revisjonsutvalget, overvåker og styrer bankens samlede risiko og vurderer jevnlig om bankens styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivå og omfang av virksomheten.

Godtgjørelsesutvalget gjennomgår og overvåker praktiseringen og virkningene av bankens godtgjørelsesordninger.

Internrevisjonen er en uavhengig, objektiv bekreftelses- og rådgivningsfunksjon. Internrevisjonen benytter en systematisk og strukturert metode for å evaluere og forbedre effektiviteten og hensiktsmessigheten av organisasjonens prosesser for risikostyring, kontroll og governance. Internrevisor velges av bankens styre.

Eksternrevisor velges av generalforsamlingen. Revisor avgir årlig revisjonsberetning til generalforsamlingen, og har minst et årlig møte med styret hvor beretning fra revisor blir presentert og kommentert. I dette møtet redegjør revisor som regel bl.a. for sin vurdering av bankens internkontroll, herunder områder hvor kontrollen bør forbedres. Forholdet til revisor er regulert i engasjementsbrev som blant annet omhandler partenes ansvar, fastsettelse av revisjonshonorar og hvordan andre tjenester skal avtales og honoreres.

Bankens etiske retningslinjer omfatter varslingsplikt for ansatte ved kritikkverdige forhold, herunder brudd på interne retningslinjer, lover og forskrifter, og fremgangsmåte for hvordan slik informasjon skal avgis.

Virksomheten i Fana Sparebank er underlagt tilsyn av Finanstilsynet. I tillegg til stedlige tilsyn, gjennomgår Finanstilsynet bankens års- og delårsregnskaper samt risikoreporter og kapitalvurderinger. Styret og administrasjonen tilstreber en åpen og konstruktiv dialog med Finanstilsynet.

Banken har rutiner for finansiell informasjon som skal sikre finansmarkedene korrekt, relevant og tidsriktig informasjon om bankens utvikling og resultater. Informasjon til markedet formidles gjennom kvartalsvise børs- og pressemeldinger, bankens hjemmeside samt regnskapsrapporter. Finansiell rapportering for banken finner sted kvartalsvis i tillegg til årsregnskapet. Banken lar seg kredittvurdere av et internasjonalt ratingbyrå.

Vedtektsbestemmelser som regulerer oppnevning og utskifting av styremedlemmer m.v.

I henhold til bankens vedtekter skal valgkomiteen forberede valg til generalforsamlingen, styret og valgkomité. Valgkomiteen innstiller på kandidater til kunde-/innskytervalget og fremmer forslag til medlemmer av styret og medlemmer av valgkomiteen. Valgkomiteen fremmer også forslag til kandidater på vervene som styrets leder og styrets nestleder. I tillegg innstiller valgkomiteen på honorar til de tillitsvalgte. Valgkomiteen har 5 medlemmer og 3 varamedlemmer, hvorav de ansatte har 1 medlem med varamedlem. Medlemmer og varamedlemmer av valgkomiteen velges for inntil 2 år. Valgkomiteens leder velges ved eget valg. Valgkomiteens oppgaver følger for øvrig av instruks fra generalforsamlingen.

Fana Sparebank følger for øvrig Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse, utgitt av Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse (NUES).

INNHALDSFORTEGNELSE

Regnskap og noter

Nøkkeltall	18
Årsberetning 2018	19
Resultatregnskap	30
Balanse	31
Kontantstrømoppstilling	32
Endringer i egenkapitalen	33

Noter

1 Regnskapsprinsipper	34	16 Netto renteinntekter	70
2 Segmentrapportering	42	17 Provisjonsinntekter og gebyrer	71
3 Kapitaldekning	43	18 Provisjonskostnader	71
4 Uvektet kapitalandel	46	19 Utbytte og netto gevinst/tap på finansielle instrument	72
5 Risikostyring	47	20 Personal- og generelle administrasjonskostnader	73
6 Maksimal kreditteksponering	51	21 Andre driftskostnader	73
7 Kredittrisiko og risikoklassifisering	53	22 Skatt	74
8 Utlån, garantier og tap på utlån fordelt på næringer	56	23 Klassifikasjon av finansielle instrumenter i balansen	76
9 Utlån og garantier fordelt på kundegrupper og geografisk område	57	24 Virkelig verdi av finansielle instrumenter til amortisert kost	78
10 Misligholdte og tapsutsatte engasjementer	58	25 Verdsettelseshierarki for finansielle instrumenter til virkelig verdi	80
11 Tap på utlån, ubenyttede kreditter og garantier	59	26 Finansielle derivater	83
12 Likviditetsrisiko/restløpetid på eiendels- og gjeldsposter	60	27 Motregning finansielle derivater	84
13 Renterisiko / reprisingstidspunkt på eiendels- og gjeldsposter, morbank	65	28 Rentebærende verdipapirer	85
14 Renterisiko / reprisingstidspunkt på eiendels- og gjeldsposter, konsern	67	29 Aksjer, andeler, egenkapitalbevis	86
15 Rentefølsomhet	69	30 Datterselskaper	87
		31 Immaterielle eiendeler og varige driftsmidler	88
		32 Gjeld	89
		33 Påløpte kostnader og forskuddsbetalte inntekter	91
		34 Avsetninger og pensjonsforpliktelser	91
		35 Pensjonsforpliktelser og pensjonskostnader	92
		36 Transaksjoner med nærstående parter	95
		37 Godtgjørslar og lån til ledende ansatte og tillitsvalgte	96
		38 Forretninger utenfor balansen, pantstillelser, betingede utfall og hendelser etter balansedagen	97
		39 Operasjonelle leieforhold	97
		40 Overgangsnote IFRS 9	98

Nøkkeltall

Regnskapsposter i % av GFK	2018	2017	2016	2015	2014
Gjennomsnittlig forvaltningskapital pr. mnd. i mill. kroner	24.732	23.062	21.249	20.120	19.755
Renteinntekter	2,55	2,56	2,68	3,09	3,69
Rentekostnader	1,12	1,05	1,17	1,58	2,14
Netto renteinntekter	1,43	1,51	1,51	1,51	1,55
Andre driftsinntekter	0,62	0,60	0,63	0,27	0,59
Sum inntekter	2,05	2,11	2,13	1,78	2,14
Driftskostnader	0,98	0,94	0,90	1,15	1,18
Resultat før tap	1,07	1,17	1,23	0,63	0,96
Tap på utlån og garantier	0,10	0,03	0,05	0,05	0,10
Resultat etter tap	0,97	1,14	1,19	0,59	0,86
Skattekostnader	0,18	0,25	0,27	0,17	0,22
Resultat for perioden	0,79	0,89	0,92	0,42	0,64
Totalresultat	0,79	1,00	0,99	0,65	0,51
Andre nøkkeltall	2018	2017	2016	2015	2014
Egenkapitalavkastning (Resultat etter skatt i % av snitt EK)	8,6	9,9	11,0	5,2	8,4
Egenkapitalavkastning (Totalresultat etter skatt i % av snitt EK)	8,6	11,1	11,8	8,1	6,7
Kapitaldekning i %	20,6	19,1	18,0	18,0	17,0
Ren kjernkapitaldekning i %	16,7	15,2	14,8	14,5	13,3
Uvektet kapitalandel i %	9,3	8,7	8,5	8,2	
LCR i %	190	184	147	129	91
Kostnader i % av totale inntekter	47,7	44,4	42,2	64,6	55,3
Kostnader i % av totale inntekter ekskl. verdipapirer	51,2	47,7	44,2	56,9	57,4
Innskudd i % av utlån	49,9	51,8	56,5	59,4	59,6
Årsverk i bankdriften	103	101	111	109	107
Vekst i utlån brutto i %	6,5	11,2	7,4	6,9	7,9
Vekst i innskudd fra kunder i %	2,6	1,9	2,3	6,5	5,7
Vekst i forvaltningskapital i %	4,8	9,3	5,9	3,8	6,7
Forvaltningkapital pr. 31.12.	25.168	24.022	21.990	20.770	20.003
Gjennomsnittlig forvaltningskapital	24.742	23.062	21.249	20.120	19.755
Brutto utlån pr. 31.12.	22.119	20.759	18.672	17.381	16.257
Netto utlån pr. 31.12. (etter tapsavsetninger)	22.034	20.693	18.608	17.321	16.196
Innskudd fra kunder pr. 31.12.	11.037	10.762	10.557	10.316	9.686
Egenkapital	2.486	2.305	1.888	1.682	1.551

Årsberetning 2018

1. Året i sammendrag

Fana Sparebank presenterer med dette sitt 140. årsregnskap.

Årsberetningen viser etter styrets skjønn et representativt uttrykk for at Fana Sparebank fremstår med vitalitet og sterke tall som vitner om solid kjernevirksomhet til glede for bankens kunder og samfunnet. Bak tallene finnes en imponerende stab av dedikerte og kompetente medarbeidere som daglig løser krevende oppgaver i sterkt skiftende omgivelser.

Konsernets virksomhet og resultater i 2018 viser positiv utvikling og tilfredsstillende resultater. Grunnlaget for bankens totalresultat på 196 millioner kroner er skapt gjennom en solid plattform av eksisterende kunder, og også et stort tilfang av nye kunder gjennom hele 2018.

Den underliggende kjernevirksomheten viser solid utvikling, med vekst i forvaltningskapitalen og økning i både netto renteinntekter og andre inntekter. Konsernets forvaltningskapital passerte milepælen 25 milliarder kroner, hovedsakelig som følge av utlånsvekst på 6,5 prosent.

Årets virksomhet vises i første rekke gjennom en kraftig styrking av konsernets soliditet og kapitaldekning. Årsresultatet styrker egenkapitalen direkte, mens nedtrapping av eierskap i samarbeidende selskaper har frigitt kapitalbinding. Konsernets kapitaldekning er hele 16,7 prosent ved utgangen av 2018.

Digitalisering og utvikling av nye tjenester som er relevante for kundenes opplevelse av banken er viet betydelige ressurser og innsats i 2018. Allerede tidlig på året ble Himla, et lavpriskonsept for eiendomsmegling, lansert. Himla har vært en ubetinget suksess i bankens hovedmarkedsområde, og har tatt en markedsandel på rundt 4 prosent. Mot slutten av året ble et Himla-kontor åpnet i Oslo.

Samtykkebasert lånesøknad representerer et viktig skritt i forenklingen av bankens utlåneprosesser for personkunder. Med kundens samtykke innhentes lønnslipper og data fra de siste års skattemeldinger. Det forenkler dokumentasjonsbehovet ved lånesøknader, og er gjennom året blitt tatt i bruk innen alle produktområder.

Smålån er introdusert for å sikre at bankens kunder kan få alle lånebehov dekket uten å måtte forholde seg til eksterne tilbydere. På tilsvarende måte har Fana Sparebank gjort om på tidligere praksis knyttet til kredittkort. Høsten 2018 ble en ekstern samarbeidsavtale sagt opp til fordel for utgivelse av kredittkort i egen regi. Fana Sparebank lanserte de nye korttjenestene i februar 2019.

Fana Sparebank fulgte opp prisen for Norges beste Kundersenter innen bank og finans i 2017 med en imponerende 2. plass i 2018. Kåringen representerer en anerkjennelse av at bankens medarbeidere klarer å yte det som skal til for å gi den gode kundeopplevelsen, og at det høye nivået opprettholdes over tid. Som et ledd i utviklingen av organisasjonen, knyttet banken seg til «Great Place to Work» i 2018. Fana Sparebank ble sertifisert på første forsøk med en score på 77 prosent, der sertifiseringsgrensen er 70. Oppsummert svarte 83 prosent av de ansatte at de anser Fana Sparebank som et flott sted å arbeide.

På et overordnet nivå er observert kundeadferd et godt uttrykket for hvordan banken utvikler seg. I løpet av 2018 er det registrert snaut 2.600 nye kunder i Fana Sparebank. Det er en økning på nær 900 fra 2017. Dette skjer under krevende markeds- og konkurranseforhold, og i en tid der kravene til å tilby tidsriktige og digitale løsninger er svært høye. Styret tar dette som en bekreftelse på at bankens virksomhet har utviklet seg i riktig retning i 2018.

2. Den økonomiske bakgrunnen for årets virksomhet

Etter en positiv periode for verdensøkonomien i 2017, vendte pilene seg nedover på enkelte områder i 2018. Avtagende vekst har skapt økt usikkerhet om den videre utviklingen. Den uavklarte situasjonen rundt brexit er svært uheldig når man tar hensyn til de sterke bilaterale relasjonene mellom Norge og Storbritannia. Ved utgangen av året er det knyttet usikkerhet til brexit og hvilken avtale, om noen, som til sist blir inngått. Myndighetene i Norge, EU og i Storbritannia har lansert og lanserer fortløpende tiltak for å motvirke store negative effekter som følge av ulike scenarier.

Økt proteksjonisme, representert ved handelskrigen mellom USA og Kina, har også påvirket forholdene. Det er heller ikke mulig å overse effekten av overraskende og uberegnelige utspill som jevnlig kommer fra USAs president.

Fana Sparebanks utvikling og resultater er summen av mange faktorer. Virksomheten forholder seg til rammebetingelser og regulatoriske forhold som underbygger bankenes betydning for finansiell stabilitet og tillit til et velfungerende og sikkert samfunn. Makroøkonomiske forhold og geopolitisk påvirkning representerer elementer som slår direkte inn på vesentlige områder av en banks løpende forretningsvirksomhet. Det påvirker kjernevirksomheten direkte; investeringsvilje, kredittutvikling og kostnadsnivå. Endringer i rente og kredittisikopåslag knyttet til hele kjeden fra bankenes funding til den enkelte kundes boliglån eller næringsaktivitet er velkjent. Til dette kommer en stadig akselererende teknologisk utvikling som åpner for digita-

lisering av stadig flere funksjoner, og dermed også utvisking av grenser for oppgaver som tidligere har vært forbeholdt banker. Tilgang til rimelige teknologi og digitale løsninger har også åpnet for en rekke nye bankaktører som retter seg direkte inn mot lukrative nisjer. Disse faktorene er sentrale drivere, både for Fana Sparebank og, ikke minst, for bankens kunder og deres adferd og tilpasning under skiftende omgivelser.

Regulatoriske forhold har stått på dagsorden i 2018. I dette ligger både tilpasning til besluttede lover og retningslinjer, og flere nye reguleringer som vil tre i kraft de kommende år. Det krever administrasjonens og styrets fulle oppmerksomhet, slik at organisasjonen er rustet til å møte dem.

Gjennom 2018 har utviklingen i den norske økonomien opprettholdt en positiv karakter. Dette reflekteres blant annet ved at Norges Bank satt opp styringsrenten for første gang siden 2010. Utsiktene til flere forventede renteøkninger frem mot 2021 uttrykker både en trendendring og normalisering. De lave rentene har over nær ti år skapt grobunn for utfordringer innen det privatøkonomiske området når effekten av oppjustering gjøres gjeldende. Så lenge renteøkningen skjer over tid, er det grunn til å tro at publikum vil klare omstilling og eventuelle innstramminger i privat forbruk på en god måte. I dette ligger også håndtering av mulige utslag i boligprisene. Fall i boligprisene må forventes som konsekvens av kommende renteøkninger, men i et kort tidsperspektiv vil andre faktorer slå inn, herunder antallet nye boliger som ferdigstilles og legges ut for salg.

3. Bankens virksomhet i 2018, daglig drift

Fana Sparebanks hovedaktivitet er knyttet til tradisjonell sparebankvirksomhet. Historisk sett har de viktigste områdene vært håndtering av innskudd fra kunder, utlån til person- og næringslivskunder og betalingsformidling. Salg og distribusjon av forsikringsprodukter, fond og andre finansielle tjenester representerer viktige bidrag til bankens samlede tjenestetilbud. I tillegg tilbys eiendomsmeglervirksomhet gjennom Fana Sparebank Eiendom AS. I 2018 ble det lansert et nytt lavpriskonsept for eiendomsformidling, Himla Eiendom. Virksomheten drives som en avdeling av eiendomsselskapet. Himla Eiendom er blitt en umiddelbar suksess i lokalmarkedet og har på kort tid tatt en markedsandel på rundt 4 prosent. Mot slutten av 2018 åpnet Himle et avdelingskontor i Oslo. Fana Sparebank Boligkreditt AS er et viktig instrument for å sikre bankens kunder konkurransedyktig pris på sine lån, og konsernet mest mulig gunstig finansiering fra pengemarkedet. Banken har hittil overført nær halvparten av boliglånsporføljen til boligkreditselskapet. Boligkreditselskapet finansierer virksomheten ved utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett. Dette påvirker morbankens balansetall. I årsberetningen er det konsernets regnskapstall som kommenteres dersom annet ikke er angitt. Alle tall i parentes angir tilsvarende størrelser for 2017.

Styret har avholdt 14 møter i 2018, hvorav 8 ordinære styremøter og 6 møter med sakshåndtering via e-post. I tillegg samles styret og bankens ledergruppe til en årlig strategisamling. Av utvalg som utgår direkte fra styret, har Revisjonsutvalget hatt 5 møter, Risikoutvalget 4, og Godtgjørelsesutvalget 1 møte i 2018.

Lokalisering

Gjennom filialnettet dekkes bankens hovedmarkedsområde i Bergen og omkringliggende kommuner på tre steder inkludert hovedkontoret på Nesttun. Avdelingskontorer er beliggende i Bergen sentrum og Straume på Sotra. Kontorene er i hovedsak etablert med et bredt anlagt tilbud for person- og bedriftskunder, samt eiendomsmeglervirksomhet.

I 2018 ble kontoret i Åsane besluttet nedlagt. Aktiviteten ved kontoret ble avsluttet i oktober. Kundene blir i all hovedsak betjent fra kontoret i Bergen sentrum, mens medarbeidere ved kontoret er tildelt nye oppgaver fordelt på ulike avdelinger i konsernet.

Kundenes bruk av banken og utviklingen av selvbetjente og mobile tjenester har medført at virtuell lokalisering utgjør en stadig viktigere del av kontakten mellom kunde og rådgiver i banken. Telefon, chat, mobiltelefon og e-post er viktige kommunikasjonskanaler sammen med mobilbank og de etablerte, nettbaserte banktjenestene. Banken tilpasser valg og tilbud av kommunikasjonskanaler til kundens behov og ønsker. Bankens kunder gis anledning til å velge mellom å benytte digitale kanaler eller å kunne møte banken på tradisjonelt vis via kontoret. Styret og administrasjonen vurderer til enhver tid hvilke kanaler og konsepter som er best egnet til å betjene kundene i tråd med bankens visjon og kjerneverdier.

Effektive og gode løsninger for håndtering av telefonbaserte kundeforhold, sammen med rask responstid på chat, holder bankens responstid på et høyt nivå, og den tilhørende kundeforholdet løser en stadig større andel av motatte forespørsler direkte. Det betyr bedre kundeopplevelse, og bygger opp under bankens visjon; Nær der du er.

Fana Sparebanks nettsider er tilpasset responsivt nettdesign, det vil si en plattform som er tilpasset alle plattformer, fra PC via nettbrett til smarttelefoner.

Effektive og kundevennlige nett- og mobilbanktjenester utgjør en viktig del av Fana Sparebanks distribusjonsstrategi. Nettbanken og mobilbanken har moderne design med svært god funksjonalitet. Betalingstjenesten Vipps kompletterer kundenes tilgang til mobile, digitale og døgnbasert tilgjengelighet.

Banken har bevisst satset på sosiale medier for å møte kunder og andre som er interessert i vår virksomhet. Profilene på Facebook, Twitter, LinkedIn og Instagram brukes aktivt og følges av mange. Dette er kanaler som passer godt til bankens profil, og som skaper engasjement blant publikum.

Som følge av teknologiutviklingen, og stadig mer bruk av digitale og selvbetjente løsninger, har bransjen også en utfordring knyttet til håndtering av de ikke-digitale kundene. For spesielt å hjelpe den eldre generasjonen, har banken en bankbiltjeneste som kjører hjem til de kundene som ønsker hjelp til å få utført sine bankoppdrag. Banken har for tiden to godt profilerte elbiler for formålet.

Fortsatt drift

Styret bekrefter at forutsetningen om fortsatt drift er til stede. Styret kjenner ikke til at det er vesentlig usikkerhet knyttet til årsregnskapet og kjenner heller ikke til ekstraordinære forhold som har betydning for vurdering av bankens regnskap. Det er ikke inntruffet forhold etter regnskapsårets slutt som har betydning for vurdering av regnskapet. Regnskapet er utarbeidet i henhold til IFRS.

4. Bankens samfunnsansvar

Fana Sparebank er en del av det norske sparebankvesenet som oppstod og utviklet seg på 1800-tallet. Sparebankenes funksjon og målsetting var nært knyttet til å dekke datidens behov, både innen organisering og stimulering av sparing og for å bistå med finansiering av lokal virksomhet. Dette er fortsatt nedfelt i bankens formålsparagraf, der det blant annet heter [...] *Sparebanken har til formål å fremme sparing ved å ta imot innskudd fra en ubestemt krets av innskyttere, levere finansielle tjenester til publikum, næringsliv og offentlig sektor, og å forvalte på en trygg måte de midler den rår over i samsvar med de lovregler som til enhver tid gjelder for sparebanker [...].*

I et overordnet perspektiv vil mange av de opprinnelige trekkene og grunnleggende ideene som assosieres med sparebankvesenet kjennes igjen i dagens kjernevirksomhet. Innskudd, sparing og plassering kombinert med kompetent rådgivning representerer områder der banken fremstår med et bidrag til den enkelte kundes mulighet for å fungere godt i alle faser av livsløpet. Gjennom utlånsvirksomhet til private og næringslivet er banken et viktig ledd i realiseringen av fundamentale samfunnsnyttige oppgaver. Banken har vært sertifisert som Miljøfyrtårn siden 2015, og ble resertifisert i 2018. Sertifiseringen gjelder morbanken, de enkelte kontorene og datterselskapene. Miljøsertifiseringen danner et utgangspunkt for Fana Sparebanks engasjement og ambisjoner for å være en aktiv deltager i det grønne skiftet.

Fana Sparebank står bak et innskuddsprodukt som representerer en nyvinning innen bærekraftig bankvirksomhet; Grønne Innskudd. Grønne Innskudd er et tilbud til publikum om sparing med en garantert, grønn profil. Innskudd forplikter banken til å finansiere tilsvarende midler i kvalifisert, bærekraftig virksomhet. Ordningen baserer seg på The Green Bond Principles, og er kvalitetssikret gjennom en uavhengig vurdering fra DNV GL. Grønne Innskudd blir komplettert med andre produkter og tjenester som underbygger bankens ambisjoner om å integrere det grønne skiftet i kjernevirksomheten.

Det er gitt en nærmere beskrivelse av bankens samfunnsansvar annet sted i årsrapporten. Samfunnsansvarsrapporten inneholder oversikt over bankens innsats knyttet til samfunnsrelaterte tiltak, herunder gavefondet og miljø- og bærekraftområdet.

Gavefond

Fana Sparebank introduserte i 2018 en ny gavestrategi. Den nye strategien innebærer at bankens bidrag til samfunnet økes i betydelig grad. Tildelingene av gavemidler og støtte til allmennyttinge formål er organisert i fire ulike konsepter. Hvert av konseptene er knyttet til aktivitet gjennom årets kvartaler.

Gavetildelinger 2018

Det er tildelt til sammen 10,3 millioner kroner fra Fana Sparebanks gavefond i 2018.

Barn og ungdom

Med Barn og ungdom-konseptet får Fana Sparebank mulighet til å bidra til en god oppvekst gjennom sunne aktiviteter og spennende prosjekter. Konseptet dekker en rekke kategorier, eksempelvis kultur, musikk, idrett og oppvekst. Dette er gitt 5,1 millioner kroner til dette konseptet, fordelt på 467 frivillige lag og organisasjoner.

Velfortjent

Gjennom Velfortjent deler banken ut gavemidler til mennesker som har gjort noe spesielt, og som fortjener en overraskelse. Det kan være enkeltpersoner som har gjort noe bra for andre eller som har et unikt talent, og som fortjener en velfortjent påskjønnelse. Det ble i 2018 utdelt 210.000 velfortjente kroner til 7 personer.

Bærekraft

Fana Sparebank satser på å bruke gavemidler på individer, grupper og/eller organisasjoner som bidrar til et bedre og mer bærekraftig samfunn. Vi tar utgangspunkt i FNs bærekraftsmål, og belønner folk i samfunnet som bidrar til dette viktige arbeidet.

I 2018 ble tildelingene i denne kategorien særlig bemerket. I november stod Fana Sparebank sammen med Bergen Næringsråd for en åpen nattevandring, der FNs 17 bærekraftsmål ble presentert. Arrangement samlet rundt 5.000 deltagere. De enkelte bærekraftsmålene ble presentert av ulike frivillige organisasjoner og næringslivsaktører. Fana Sparebank stod også som hovedbidragsyter for innstiftelsen av Bergen Næringsråds Bærekraftspris. Bærekraftsprisens første markering var å tildele en ærespris til Sir David Attenborough for hans livslange arbeid knyttet til formidling av forståelse for hele vår planet, og respekt for jordens sårbarhet. Den første ordinære prisen ble tildelt Grieg Gruppen under Bergen Næringsråds Årskonferanse 2018.

Bærekraftkonseptet mottok til sammen 2,7 millioner kroner fra gavefondet.

Næring og kultur

Konseptet Næring og kultur representerer en stimulering av lokale formål som tar sikte på utvikling av kultur- og næringslivet, tiltak og aktiviteter som er grunnleggende for etablering, og videreutvikling av næringsvirksomhet. Støtte kan blant annet ytes næringsforeninger, nærings- og bransjesamarbeid for å fremme regionen. Dette fjerde konseptet er i en planleggingsfase, og det er følgelig ikke gjort tildelinger i 2018.

Andre formål

Gjennom 2018 har Fana Sparebank i tillegg tildelt 2,3 millioner kroner til andre formål.

Samfunnsansvar og bankens virksomhet

Fana Sparebank identifiserer seg med ambisjonene som beskrives gjennom FNs 17 bærekraftsmål.

Fana Sparebank har sluttet seg til FNs *Global Compact*. FNs Global Compact baserer seg på ti prinsipper innen områdene menneskerettigheter, arbeidslivsstandarder, miljø og anti-korrupsjon. Tilslutning til Global Compact betyr at den enkelte bedrift gjør sitt beste for å drive sin virksomhet i tråd med de ti prinsippene.

Global Compact er i dag verdens største initiativ for næringslivets samfunnsansvar med mer enn 10.000 bedrifter fra 130 land. Av disse er 117 norske.

Bankens virksomhet, herunder prinsippene for kredittgivning, skal ikke være aktive i selskaper og bransjer som produserer eller handler med våpen.

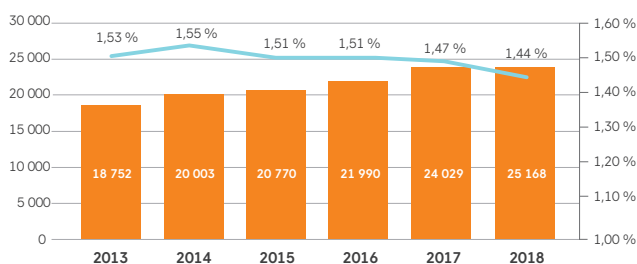
Fana Sparebank skal forhindre at banken bidrar til skattemotiverte transaksjoner i selskaper det lånes ut penger til. Banken stiller seg også eksplisitt mot skatteparadis, og risikoen er derfor lav for at banken vil bidra til transaksjoner som har til hensikt å unngå beskatning. Banken stiller krav om at selskaper og virksomheter det lånes ut penger til skal være åpne om sine eierstrukturer, at de skal redegjøre for hvor mye de betaler i skatt i alle land der de har virksomhet, og at eventuelle særavtaler om skattelettelse som selskapene har fått av myndighetene.

Banken slutter seg til prinsippene om å bekjempe korrupsjon, har en nulltoleranspolicy mot korrupsjon og godtar heller ikke bestikklser i egen virksomhet. Banken stiller krav om at selskaper som banken låner ut til heller ikke skal betale eller motta bestikklser. Videre kreves at selskaper det lånes ut til har rutiner mot korrupsjon og at de forplikter seg til ikke å betale bestikklser. Banken krever videre at selskaper skal opplyse om sine reelle eiere.

5. Resultat for 2018

Sammendrag

Fana Sparebank konsernet oppnådde et resultat før skatt på 240,7 millioner kroner i 2018. Dette er en nedgang fra fjorårets resultat på 262,5 millioner kroner. Resultatet er likevel et uttrykk for positiv utvikling innenfor flere områder. Kjernevirksomheten er tilfredsstillende. I tillegg underbygger bidraget fra finansielle instrumenter bankens soliditet.

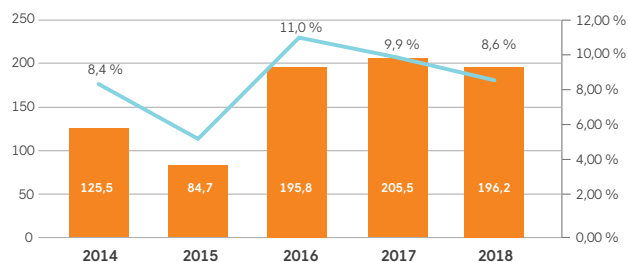

FIGUR 1: Utvikling av forvaltningskapital og netto rentemargin.

Resultatet fra kjernevirksomheten, der finansielle instrumenter er holdt utenfor, ble på 205,8 millioner kroner i 2018, mot 228,6 millioner kroner i 2017, en reduksjon på 22,8 millioner kroner. I prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital utgjør resultatet 0,83 prosent, mot 0,99 prosent i fjor. Resultatet etter tap og skatt ble et overskudd på 196,1 millioner kroner (205,5).

Rentenettoen utgjorde 353,9 millioner kroner, mot 348,0 i 2017. Økningen på 5,9 millioner kroner utgjør 1,7 prosent. Netto provisjonsinntekter og andre inntekter økte med 7,8 millioner kroner til 97,1. Fremgangen har sammenheng med økte salgsprovisjonsinntekter fra eiendomsmeglervirksomheten og høyere provisjonsinntekter fra salg av andre tjenester, herunder forsikring og fond. Netto resultat og markedsverdijusteringer fra finansielle instrumenter og utbytte fra aksjer og andeler økte med 6,9 millioner kroner til 55,3 millioner kroner i 2018. Bidraget fra finansielle instrumenter har i hovedsak sammenheng med nedsalg av aksjer i Frende Forsikring.

Samlede driftskostnader utgjorde 241,7 millioner kroner mot 215,8 i 2017. Driftskostnadene er i 2018 økt med 25,9 millioner kroner. Engangsposter og poster av midlertidig karakter i 2018 utgjør 8,3 millioner kroner, og er fordelt på kostnader som oppstod i tilknytning til nedleggelse av Åsane-kontoret,

FIGUR 2: Resultat e. skatt/EK-avkastning.

påskjønnelse på en halv månedslønn til de ansatte, samt ekstraordinært arbeid knyttet til GDPR og compliance-relaterte oppgaver.

Resultatet for 2018 gir en egenkapitalavkastning på 8,6 prosent for konsernet (9,9 prosent).

Konsernets totalresultat for 2018 er 195,9 millioner kroner mot 229,5 i 2017. Forskjellen mellom drifts- og totalresultatet i 2017 var i hovedsak verdiendringer på finansielle eiendeler. Egenkapitalavkastningen basert på totalresultatet utgjør 8,6 prosent (11,1 prosent).

Fana Sparebank har eierposisjoner i produkt- og tjenesteleverandørene Frende Forsikring, Brage Finans AS og Norne Securities AS. Eierandeler knyttet til Frende Forsikring er redusert i 2018. I tillegg er eierandelen i Brage Finans AS redusert med virkning i 1. kvartal 2019. Banken opprettholder imidlertid alle produktrelaterte forbindelser til disse, og mottar provisjoner fra salg. Selskapene konsolideres ikke i bankens regnskaper.

Bankens inntekter

Rentenetto

Konsernets netto renteinntekter utgjør 353,9 millioner kroner i 2018 (348,0). Økningen i rentenettoen utgjør 5,9 millioner kroner fra 2017. Den er primært et resultat av høyere utlånsvolum, til tross for høyere kostnader knyttet til bankens eksterne finansiering. Avgift til Bankenes Sikringsfond utgjorde 8,1 millioner kroner, mot 7,7 millioner kroner i 2017.

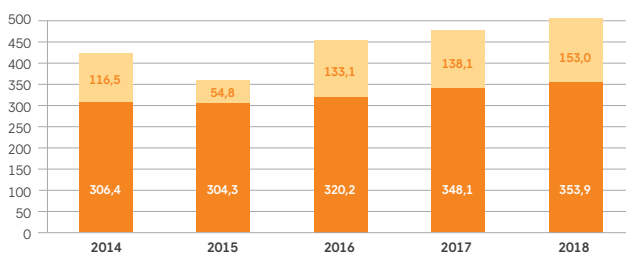
Netto renteinntekter utgjorde 1,43 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital. Det representerer et marginalt lavere nivå enn i 2017 (1,51).

Andre driftsinntekter

Andre driftsinntekter utgjør 153 millioner kroner (138,1). Økningen på 14,9 millioner kroner fra 2017 er en kombinasjon av nedsalget av aksjer i Frende, markedsverdijusteringer i bankens porteføljer av finansielle instrumenter og mottatt utbytte.

Brutto provisjonsinntekter og gebyrer er med 103,3 millioner kroner økt med hele 7,6 millioner kroner fra 2017 (95,7). Provisjonsinntektene inneholder økte provisjoner fra eiendomsselskapet og forbedring i provisjonsinntektene fra blant annet forsikrings salg og sparings- og plasseringsprodukter. Provisjonskostnadene har vært stabile.

Netto verdiendringer på finansielle instrumenter utgjør 34,9 millioner kroner (33,9). Dette skyldes i vesentlig grad gevinst fra salg av aksjer i Frende. I verdiendringene inngår også nedjustering av markedsverdiene på obligasjoner som følge av økning av kredittrisikopåslag gjennom den siste delen av året.

FIGUR 3: Graf rentenetto og andre inntekter

Beholdningene av rentebærende verdipapirer er i all hovedsak langsiktige plasseringer, og nedjusteringene er urealisert.

Banken solgte seg i 2018 ned fra 11 prosent til 0,83 prosent i Frende. Salget medfører en gevinst på 49,9 millioner kroner i 2018-regnskapet. Som følge av gjennomføringen av transaksjonen er tidligere markedsverdijusteringer på til sammen 163 millioner kroner omklassifisert til realiserte gevinster. Det er gjennomført markedsverdijustering av eierandelen i Brage Finans AS på -9,1 millioner kroner i 2018. Banken har, med avtale- og regnskapsmessig virkning i 2019, gjennomført et nedsalg fra 11,15 til 5,34 prosent eierandel i Brage Finans AS.

Driftskostnader

De samlede driftskostnadene utgjorde 241,7 millioner kroner i 2018 (215,8). Kostnadsbildet i 2018 er påvirket av poster med engangspreg og midlertidige forhold som beløper seg til 8,3 millioner kroner. Personalkostnadene økte i årets siste kvartal ved at det er gitt en påskjønnelse til de ansatte tilsvarende en halv månedslønn, til sammen 3,2 millioner kroner. Den er gitt med bakgrunn i krevende omstillingsprosesser de senere år, bidraget til verdiutviklingen i Frende, og bankens 140-årsjubileum i 2018. Det er videre tatt inn fem midlertidige årsverk i fjerde kvartal som har jobbet med compliance-relaterte oppgaver innen hvitvasking og terrorfinansiering. Denne innsatsen er beregnet til omtrent 1,1 millioner kroner.

Bankens Åsane-kontor ble avviklet og fraflyttet i oktober 2018. Kostnadene i forbindelse med dette utgjorde 2,6 millioner kroner.

Driftskostnadenes økning har også sammenheng med høyere aktivitet innen eiendomsselskapet, hvilket blir kompensert med tilsvarende økning på inntektssiden.

Lønn, pensjoner og sosiale kostnader utgjør den største andelen av driftskostnadene med 134,9 millioner kroner (123,2). Endringen fra fjoråret er primært knyttet til poster med engangspreg.

Kostnadsprosenten utgjorde 47,7 prosent (44,4). Kostnadsprosenten eksklusive finansielle instrumenter utgjorde 51,2 prosent (47,7). Kostnadsprosenten er på linje med bankens langsiktige målsetting for dette nøkkeltallet. Det er et uttalt mål at banken over tid skal tilstrebe seg å holde kostnadsprosenten under femti.

Tap og mislighold

Fra 1.1.2018 har Fana Sparebank klassifisert og målt tapsnedskrivninger etter IFRS 9. Endringen innebærer at en modell basert på objektive bevis for verdifall (IAS39) er erstattet med at det skal settes av forventet tap på hele utlånsporteføljen. Samlede nedskrivninger på utlån og garantier per 1.1.2018 vil avvike marginalt fra samlede nedskrivninger per 31.12.2017.

For konsernet Fana Sparebank utgjør tap på utlån 24,5 millioner kroner, mot 7,8 millioner kroner i 2017. Samlede nedskrivninger på utlån, ubenyttede kreditter og garantier utgjør 87,6 MNOK ved utgangen av 2018. Ved utgangen av 2017 utgjorde samlede nedskrivninger 67,1 MNOK klassifisert og målt etter IAS 39. Overgangen fra IAS 39 til IFRS 9 medførte en reduksjon av nedskrivningene på 1,4 MNOK, og nedskrivningene etter IFRS 9 ble dermed 65,7 MNOK pr. 1.1.2018.

Samlede nedskrivninger på utlån og garantier utgjør 0,40 prosent av brutto utlån (0,32).

Styret vurderer dette som tilstrekkelig sett i forhold til bankens risiko i utlåns- og garantiporteføljen, og konsernets tap på utlån vurderes fortsatt å være på et lavt nivå.

Brutto misligholdte engasjementer ut over 30 dager utgjør 118,1 millioner kroner ved utgangen av 2018, opp fra 95,0 i 2017. Misligholdte engasjementer utgjør 0,5 prosent av brutto utlånsmasse.

Mislighold på utlån er fordelt mellom privat- og bedriftskunder, hovedsakelig knyttet til utlån til bolig og næringseidendom. Banken overvåker disse engasjementene nøye, og har tett oppfølging og dialog med disse kundene. De underliggende pantestikkerheter og verdier knyttet til de misligholdte engasjementene er tilstrekkelig gode til at styret anser at eventuelle tap er kontrollerbare.

Konsernet har tapsutsatte engasjement på 191,5 millioner kroner ved utgangen av året. Dette er en økning på 111,9 millioner kroner sammenlignet med året før. Tapsutsatte engasjement utgjør 0,9 prosent av brutto utlån. Totalt er det foretatt individuelle nedskrivninger på 25,3 millioner kroner (11,7) på tapsutsatte engasjement.

Totalresultat

Totalresultatet for konsernet inneholder poster som påvirker egenkapitalen direkte, og som ikke føres som en del av bankens driftsresultat. Det er ubetydelige poster knyttet til totalresultatet i 2018.

6. Bankens balanse

Forvaltningskapital

Det har vært en god økning i konsernets forvaltningskapital gjennom året. Utlånene er den største driveren til den positive utviklingen. Ved årsskiftet utgjorde bankkonsernets forvaltningskapital 25.168 millioner kroner (24.022).

Kontantstrøm

Konsernets likviditetsbeholdning utgjør 73,4 millioner kroner (75,3). Netto kontantstrømmer fra finansieringsaktivitet utgjør 507,9 millioner kroner (1.502). De største postene som inngår i finansieringsaktivitetene er opptak av obligasjoner til finansiering av virksomheten og refinansiering av lån som kommer til ordinært forfall. Netto kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter utgjør 233,7 millioner kroner (250,2). Dette utgjøres i hovedsak av justeringer i bankens likviditetsbeholdninger. Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter er minus 743,5 millioner kroner mot minus 1.749 millioner kroner i 2017. Endringen skyldes hovedsakelig lavere differanse mellom utlåns- og innskuddsvekst i 2018 sammenlignet med fjoråret.

Finansinvesteringer

Fana Sparebanks kapitalforvaltning er nedfelt i et eget strategidokument. Det inkluderer styrets fastsatte rammer for volum og fordeling i risikoklasser, kursfallsrisiko, durasjon, renterisiko og valutarisiko.

Kapitalforvaltning, rentepapirer

Forvaltningen av overskuddslikviditeten skjer både gjennom plasseringer i rentefond i tillegg til porteføljer av enkeltpapirer i ulike aktiva- og risikoklasser.

Ved utgangen av 2018 utgjorde konsernets samlede portefølje av rentebærende verdipapirer 2.229,5 millioner kroner (2.215,8).

Obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) utgjør mer enn halvparten av konsernets samlede beholdninger av rentebærende verdipapirer. Volumet og sammensettingen av verdipapirporteføljen har nær sammenheng med regulatoriske forhold (Basel III, Liquidity Coverage Ratio (LCR)), der midlene plasseres i svært likvide og sikre papirer, særlig statsobligasjoner og obligasjoner med fortrinnsrett. LCR utgjorde 190 prosent på konsernnivå ved utgangen av 2018. Forvaltningen av bankens likviditetsbuffer innenfor LCR er holdt som en særskilt aktivaklasse.

Kapitalforvaltning, egenkapitalrelatert

Forvaltningen av bankens finansinvesteringer i egenkapitalrelaterte finansielle instrumenter skjer dels ved investeringer i form av fond forvaltet av tredjepart, dels gjennom egen forvaltning av en mindre portefølje av børsnoterte aksjer og egenkapitalbevis. I tillegg har banken løpende, langsiktige investeringer i selskaper som har en forretningsmessig tilknytning til vår egen virksomhet, samt selskaper som representerer produkttilhørighet, herunder Frende Forsikring, Brage Finans, Norne Securities og Balder Betaling.

Konsernets samlede portefølje av aksjer, andeler og egenkapitalbevis utgjorde 366,5 millioner kroner (512,6). I dette inngår andeler i rentefond med 165,4 millioner kroner (141,7).

Banken benytter finansielle instrumenter som fremtidige renteaftaler, rentebytteavtaler og lignende for å sikre eller begrense renterisiko. Bankens hadde ved utgangen av 2018 ingen fremtidige renteaftaler.

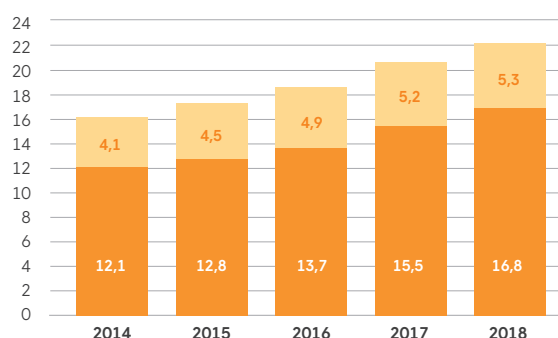
Utlån

Brutto utlån i konsernet utgjør 22,1 milliarder kroner. Dette er en økning på 1,4 milliarder kroner sammenlignet med året før. Den samlede utlånsveksten utgjør 6,5 prosent (11,2 prosent).

Veksten i bedriftsmarkedssektoren utgjorde 1,0 prosent i 2018. Bankens samlede utlån til næringskunder utgjør 5,3 milliarder kroner. Utlånsporteføljen er primært knyttet til eiendomsfinansiering med høy kredittkvalitet.

Innenfor personmarkedssektoren har utlånsveksten vært på 8,5 prosent (13 prosent). Netto utlån til personkunder representerer 16,8 milliarder kroner på konsernbasis. Veksten og porteføljen i denne gruppen er primært knyttet opp mot boligfinansiering.

Styret anser utlånsveksten som betryggende og innenfor bankens vedtatte retningslinjer.

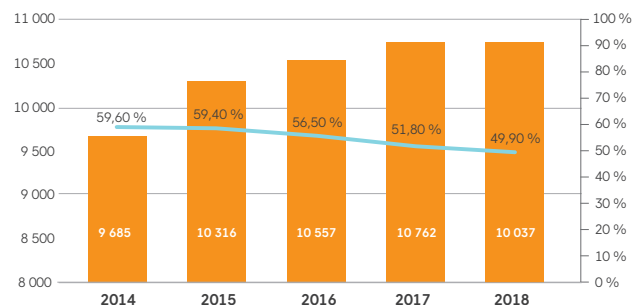
FIGUR 4: Utlån fordelt på PM og BM, tall i milliarder kroner.

Som ledd i bankens samlede finansieringsstrategi er en andel av bankens boliglånportefølje overført til det heleide daterselskapet Fana Sparebank Boligkreditt AS. Boligkredittselskapet har ved utgangen av 2018 en utlånsportefølje på 8 milliarder kroner (7,2). Låneporteføljen i boligkredittselskapet utgjør 36,2 prosent av bankens samlede utlån, og 47,6 prosent av konsernets utlån til personmarkedet (46,8 prosent).

Bankens andel av utlån til næringsformål utgjør 23,9 prosent av den totale utlånsmassen. Andelen er marginalt redusert gjennom det siste året.

Innskudd

Banken har fokus på at innskudd fra publikum skal være bankens viktigste finansieringskilde. Dette er målsatt ved at innskuddsdekningen skal utgjøre minimum 45 prosent på konsernbasis. Utlånsveksten i banken er for tiden høyere enn veksten i innskudd. Andelen av bankens samlede innskudd fra publikum har således falt gjennom året.

FIGUR 5: Innskudd i millioner kroner. Innskuddsdekning som prosent av utlån.

Innskudd fra publikum utgjør 11 milliarder kroner, hvilket utgjør en vekst på 275 millioner kroner (2,6 prosent) fra 2017. Innskuddsdekningen er 49,9 prosent (51,8). Innskuddene er fordelt med 7,9 milliarder kroner fra personmarkedet og 2,6 milliarder kroner fra bedriftsmarkedet. I tillegg er 0,6 milliarder kroner definert som meglede innskudd.

Øvrige innlån

Obligasjoner med fortrinnsrett gjennom Fana Sparebank Boligkreditt AS er den viktigste kapitalkilden for innlån fra pengemarkedet generelt, og det langsiktige fundingbehovet spesielt. Utstedelse av ordinære, usikrede sertifikater og obligasjoner dekker det korte og mellomlangsigte finansieringsbehovet.

Ordinære innlån ved utstedelse av usikrede sertifikater og obligasjoner utgjør 4.270 millioner kroner.

Utstedt pålydende volum av obligasjoner med fortrinnsrett utgjør 6.900 millioner kroner ved utgangen av 2018. Dette representerer en økning på 562 millioner kroner fra 2017.

Total gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir utgjør netto 11,181 millioner kroner, mot 10.490 i 2017. Vektet løpetid for bankens innlånsportefølje er 2,8 år.

Rating

Fana Sparebank har offisiell rating fra Moody's Investors Service Ltd. Morbankens rating er opprettholdt på A3/P-2 med *stable outlook*. Bankens rating vil, alt annet like, styrkes med forbedrede nøkkeltall. Banken er opptatt av å overvåke kriterier som har betydning for bankens rating. Ett av forholdene som vektlegges, er bankenes utstedte volum av usikrede seniorlån. Under visse krisescenarier vil slike lån være tapseksponert, hvilket innebærer høyere sannsynlighet for videreføring av virksomheten og beskyttelse av innskytterne.

Fana Sparebank Boligkreditt AS utsteder OMFer med offisiell rating Aaa. Ratingen er opprettholdt i 2018. Aaa-ratingen er robust overfor hendelser som kan medføre nedgradering. Ratingen av obligasjonene i boligkredittselskapet bygger blant annet på avtaler mellom morbanken og datterselskapet som sikrer obligasjonseierne rettidig oppgjør. Således er morbankens rating viktig for konsernets funding gjennom utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett.

Offisiell rating er et tiltak som innebærer best mulig sikring av tilgangen på kapital fra eksisterende og nye kapitalkilder i Norge. I tillegg oppnår konsernet en betydelig besparelse ved at obligasjoner med offisiell rating har et lavere kredittpåslag, og sikrer at vi kan tilby våre kunder konkurransedyktige vilkår. Det er for øvrig en generell utvikling i retning av at stadig flere investeringsmiljøer krever rating for å kunne investere i kredittpapirer. Utviklingen påvirkes både av skjerpede regulatoriske krav så vel som investorstyrte rammer.

Egenkapital og kapitaldekning

Konsernets egenkapital utgjør 2.486 millioner kroner (2.305). Tilsvarende tall for morbanken er 2.186 millioner kroner (2.039). Egenkapitalen inkluderer hybridkapital på 200 millioner kroner.

Fana Sparebank har utstedt ansvarlige lån som er tellende i kapitaldekningen. Banken har utstedt ansvarlige lån på 300 million kroner som inngår som tellende tilleggskapital. Av det samlede volumet av ansvarlig lånekapital ble et nytt lån på 200 millioner kroner utstedt i mars 2018 til en kupongrente 1,25 prosent over 3 måneders Nibor. Lånet ble tatt meget godt i mot i markedet, hvilket er en bekreftelse på bankens tillit i blant pengemarkedsaktørene. Banken har også utstedt et fondsobligasjonslån pålydende 200 millioner kroner. Fondsobligasjonen kvalifiserer som hybridkapital og inngår som annen kjernekapital.

Fana Sparebank har en risikovektet kapitaldekning på 20,6 prosent ved utgangen av året. Kjernekapitaldekningen er 18,3 prosent, hvorav ren kjernekapital er 16,7 prosent. Konsernets kapitaltall inkluderer rapportering av soliditet for eierforetak i samarbeidende grupper. Morbanken har en vektet egenkapitaldekning på 23,5 prosent (21,2). Morbankens rene kjernekapital utgjør 18,8 prosent (16,4).

7. Risikostyring knyttet til bankens virksomhet

Organisering og ansvar for risikostyring

Fana Sparebanks finansielle virksomhet medfører en rekke risikoer. Styret fastsetter langsiktige mål og rammer for bankens avkastning og risikoprofil innenfor de ulike risikokategorier. Finansielt mål for banken er god risikoustert avkastning. En økning i risiko skal gjenspeiles i økt forventet avkastning. Hvor mye risiko banken skal eksponere seg for avgjøres av bankens risikoevne og -vilje. Type risiko avgjøres av kompetanse. Strategidokumenter knyttet til bankens risikoområder revideres årlig. Fordi operasjonell risiko er et vidt fagfelt, har banken med virkning fra 2018 utarbeidet en egen strategi for styring av operasjonell risiko. Strategien kommer i tillegg til Strategi Risikostyring og Internkontroll. Det er gitt en egen redegjørelse om foretaksstyring annet sted i årsrapporten.

Styret i Fana Sparebank er av den oppfatning at god risikostyring og internkontroll er avgjørende for å nå bankens mål. Som en konsekvens av dette har banken en uavhengig enhet for risikostyring under ledelse av leder risikostyring. Risikostyringsenheten har ansvar for at bankens rammeverk for risikostyring og internkontroll bygger på krav i lov og forskrift.

Kredittrisiko

Definisjonen av kredittrisiko er risiko for tap som oppstår som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor banken.

Kredittrisiko som følger av utlånsvirksomheten skal være den risikoeksponeringen som gir størst bidrag til bankens inntjening. Dette begrunnes med bankens kredittvurderingskompetanse. Banken har i 2018 hatt god vekst i kredittvolum i personmarkedet. I bedriftsmarkedet er vekst i kredittvolum marginalt positiv.

Alle person- og bedriftskunder klassifiseres hver måned med hensyn til forventet sannsynlighet for mislighold i neste 12-måneders periode. Her vektlegges forhold som kunde-adferd med videre. Faktisk mislighold er klart lavere enn forventet mislighold. Sannsynligheten for mislighold inneholder således en buffer mot dårligere tider.

Bankens kreditthåndbok, med kredittstrategi, -policy, fullmakts- og bevilgningsreglement samt rutiner, er utarbeidet med utgangspunkt i anbefalinger for god kredittstyring, og tilpasset Fana Sparebanks størrelse. Styringsdokumentene oppdateres minimum årlig.

Nedskrivningene på personmarkedet er økt med 4,5 millioner kroner i 2018. Økningen skyldes god vekst samt en viss økning i misligholdssannsynlighet og tap gitt mislighold. På bedriftsmarked er nedskrivningene redusert med 3,3 millioner kroner i 2018 som følge av en viss reduksjon i misligholdssannsynlighet og tap gitt mislighold. Sum tap på utlån og garantier utgjorde 24,5 millioner kroner ved utgangen av 2018 som tilsvarer en økning på 16,7 millioner kroner. Styret forventer noe høyere tap i 2019.

Markedsrisiko

Markedsrisiko oppstår som følge av bankens åpne posisjoner i rente- og egenkapitalmarkedet. Risikoen er knyttet til resultatvariasjoner som følge av endringer i markedspriser. Banken har ubetydelig valutarisiko. Samlet sett representerer markedsrisikoen en relativt moderat del av bankens totale risiko. Banken har fastsatt egne rammer for markedsrisiko.

Renterisiko

Renterisikoen oppstår dersom rentebindingstiden er ulik for bankens eiendeler og gjeld. Banken tilstreber seg å ha minst mulig renterisiko. Referansen for måling av renteeksponering er 3-månedersrenten (Nibor). Bankens eksponering for renterisiko var stabil på et lavt nivå gjennom året.

Kursfallsrisiko

Banken har finansiell risiko knyttet til endringer i markedsværdien på investeringer i aksjer og egenkapitalbevis. Banken har begrensede rammer for slik eksponering.

Styret anser kredittrisikoen ved eksponering i rentebærende verdipapirer som moderat. Bankens likviditet er plassert i bredt diversifiserte porteføljer av finansielle instrumenter fra utstedere med tilfredsstillende kredittverdighet. Forvaltningen skjer i vesentlig grad ved plasseringer i statscertifikater/-obligasjoner, obligasjoner med fortrinnsrett, ordinære obligasjoner utstedt av finansinstitusjoner og andre næringer, ansvarlige lån og fondsobligasjoner, samt rentefond med høy grad av risikospredning og likviditet.

Rentebærende instrumenter er eksponert for endringer i kredittrisiko. Svingninger i risikopåslaget slår ut i markedsverdivurderingene av de tilhørende verdipapirene. Papirer som inngår i likviditetsbufferen har gjerne lang løpetid, hvilket forsterker effekten av endringer i kredittrisikopremien.

Likviditetsrisiko

Målet for likviditetsstyringen i Fana Sparebank er å finansiere bankens virksomhet ved å balansere forholdet mellom finansieringskostnad og likviditetsrisiko. Likviditetsrisiko er definert som sannsynligheten for at banken ikke har tilgang til nødvendig finansiering til en fornuftig pris. For å nå målet om finansiering av virksomheten skal banken tilstrebe en diversifisering av finansieringskildene. For å dekke gapet mellom bankens finansieringsbehov og finansieringen som innskudd og egenkapital representerer, skal banken utstede sertifikater, senior obligasjonslån og obligasjoner med fortrinnsrett. I vurderingen av hvordan de ulike verdipapirene skal settes sammen, skal pris, graden av pantsettelse av bankens eiendeler, finansieringsstruktur, forfallstruktur, låneomfang mv. tas hensyn til. Grunnet pris og tilgjengelighet skal obligasjoner med fortrinnsrett være bankens hovedinstrument for langsiktig markedsfinansiering. I takt med at andelen av porteføljen av obligasjoner med fortrinnsrett øker, skal de andre vurderingskriteriene tillegges økt vekt. Finansieringskostnaden knyttet til ulike typer verdipapirer bestemmes av bankens rating, løpetid og størrelsen på enkeltlån. Banken skal tilstrebe å opprettholde eller forbedre kredittratingen, og derfor løpende fokusere på forhold av betydning for bankens kredittrating. Bankens tre mål for styring av likviditetsrisiko er lav fundingkonsentrasjon, tilfredsstillende likviditetsandel samt tilfredsstillende andel stabil finansiering.

Fana Sparebank utsteder obligasjonslån med rammer for det enkelte låns størrelse. Seniorlån utstedes med inntil 800 millioner kroner, og OMF inntil 1.000 millioner kroner. Det er gjennom 2018 ikke gjort policyendringer hva gjelder økning av rammen på OMF til 2 milliarder kroner for enkeltlån. Slike volum på enkeltlån gjør at lånet kvalifiserer som likvide midler i henhold til Basel III og Liquidity Coverage Ratio (LCR), og er dermed attraktive for andre bankers LCR-porteføljer. Fana Sparebank har imidlertid valgt å avstå fra å utstede så store

lån, blant annet med referanse til den økte refinansieringsrisikoen dette ville medføre.

Bankens fastlagte rammer for likviditetsstyring er samlet i et strategidokument som revideres årlig. Det er utarbeidet beredskapsplaner for likviditeten, og styret mottar kvartalsvise rapporter om konsernets likviditetssituasjon i tråd med Likviditetsforskriften. I tillegg mottar styret kvartalsvise rapporter om stresstesting av likviditetssituasjonen. I første kvartal 2019 ferdigstilles bankens gjenoppbyggingsplan.

På operasjonelt nivå overvåkes likviditetsrisikoen av bankens Balansestyringskomité. Komiteen møtes regelmessig. Komiteen ledes av administrerende direktør, og består for øvrig av lederne for bankens forretningsområder i tillegg til regnskapssjef og risk manager. Komiteens mandat er å holde overoppsyn med utførelsen av bankens fundingaktivitet, samt å sikre god informasjon i bankens ledelse om likviditetssituasjonen til enhver tid.

Styret har fastsatt at banken skal oppfylle de til enhver tid gjeldende likviditetskrav slik de er uttrykt gjennom LCR. Likviditetssituasjonen underlegges stresstesting ved at ulike scenarioer for kriser måles og vurderes opp mot bankens overlevelsessevne over tid. Scenarioene dekker både systemkriser, bankspesifikke kriser og kombinasjoner av disse.

Fana Sparebank rapporterer LCR til Finanstilsynet i henhold til gjeldende regelverk. Styret har fastsatt at banken skal ha som målsetting å oppfylle LCR med en buffer på 10 prosentpoeng. For konsernet Fana Sparebank skal LCR måles og oppfylles for konsern, morbank og Fana Sparebank Boligkreditt hver for seg. For konsernet utgjorde LCR 190 prosent ved utgangen av 2018, og 153 prosent for morbanken. Fana Sparebank Boligkreditt har en LCR på 193 prosent.

Operasjonell risiko

Banken definerer operasjonell risiko som risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser.

Målet for *risikostyringen* i banken er at avvik fra forventet resultat ikke skal overstige en styrefastsatt maksimumsramme. Rammen tilsvarer bankens margin på toppen av regulatoriske kapitalkrav. Det er først og fremst endringer i markedspriser som statsrenter og kredittrisikopåslag som gir opphav til volatilitet. Men også tap som følge av operasjonell feil kan gi avvik fra forventet resultat. Styret er av den oppfatning at tap som følge av operasjonelle feil kun i begrenset grad skal bidra til avvik fra forventet resultat, og har fastsatt maksimumsramme for slik eksponering. Nivået på rammen begrunnes med at operasjonelle feil knyttet til vurdering og etablering av den enkelte sikkerhet kan gi tap av en viss størrelse.

I tråd med Strategi Styring av Operasjonell Risiko har banken utviklet sin metodikk for risikoanalyse. Det følger av risikoanalysen for 2019 at forventet tap som følge av operasjonelle feil er på nivå med bankens risikovilje.

Analyse av bankens hendelsesdatabase indikerer at bankens vurdering av risiko og effekten av tiltak er forsvarlig.

Samlet har ikke banken hatt operasjonelle tap av betydning siste år. For å minimalisere operasjonelle tap har banken

kontinuerlig fokus på å heve kvaliteten i bankens internkontrollrapportering, samt styring av restrisiko.

Internrevisjon

Bankens internrevisjon utføres av revisjonsselskapet PwC. Internrevisjonen foretar blant annet årlige gjennomganger av bankens kritiske risikoområder, herunder innenfor kreditt, IKT, likviditetsstyring og markedsrisiko. Aktivitetsplanleggingen og rapportering av internrevisjonens arbeid er forankret hos styret.

Compliance

Bankens compliancefunksjon ivaretas av bankens avdeling for kreditt og prosess. Compliance har ansvar for å gi råd til ledelsen om etterlevelse av lover, regler og standarder som banken skal drive sin virksomhet etter. Funksjonen skal også proaktivt identifisere, dokumentere og vurdere compliance-risiko knyttet til bankens forretningsmessige aktiviteter.

Vurdering av risiko og kapitalbehov

Fana Sparebank har utarbeidet en totalrisikomodel som utgangspunkt for beregning av bankens kapitalbehov, ICAAP, i henhold til Finanstilsynets Rundskriv 12/2016. Banken har identifisert og beskrevet følgende risikoområder som legges til grunn ved beregningen av kapitalbehovet: kredittrisiko, konsentrasjonsrisiko, operasjonell risiko, forretningsmessig risiko og markedsrisiko. Fana Sparebank har valgt de enkleste tilnærmingene, det vil si standardmetoden med hensyn til kredittrisiko og basismetoden for operasjonell risiko. Beregnet kapitalbehov for kredittrisiko etter standardmetoden er økt med et tillegg for konsentrasjonsrisiko. For de øvrige risikoområdene er det lagt til grunn både simuleringer basert på ulike scenarier i tillegg til metoder som er beskrevet i Finanstilsynets rundskriv. Banken vil løpende evaluere kost/nytte i forbindelse med overgang til mer avanserte metoder.

Finanstilsynet har gjort kjent at Fana Sparebank skal ha kapital utover minstekrav og bufferkrav tilsvarende 2,5 prosent av beregningsgrunnlaget (pilar 2-krav) for risikoer som foretaket er utsatt for og som ikke, eller bare delvis er dekket i minstekravet i pilar 1. Pilar 2-kravet skal dekket av ren kjernekapital. Finanstilsynets krav fikk virkning fra 30. juni 2017. Etter dette har regler for vurdering av risiko knyttet til eierandeler i forsikringsforetak gitt en økning i pilar 2-kapitalkravet i størrelsesorden 0,1 prosent av beregningsgrunnlaget. I tillegg øker motsyklisk kapitalbuffer fra 2,0 til 2,5 prosent med virkning fra og med 31.12. i år. ICAAP er fremoverskuende, og samlet krav til ren kjernekapital utgjør derfor 15,1 prosent. Bankens soliditetsmål ligger 1 prosentpoeng over kravene.

Ved utgangen av 2018 ligger bankens faktiske, rene kjernekapital over soliditetsmålet. Det gjelder også ansvarlig kapital og kjernekapital. Styret er opptatt av tilstrekkelig kapitalisering ut fra risiko i virksomheten og forventet vekst, og vurderer, blant andre tiltak, styrking av både ansvarlig kapital, kjernekapital og ren kjernekapital. Banken har utarbeidet både et medium og hardt stressscenario. Banken tilfredsstillende de ulike kravene til kapital hensyntatt enkle tiltak som beskrevet i ICAAP.

Totalrisikomodelen og beregningen av kapitalbehovet er beskrevet i et eget ICAAP-dokument.

8. Organisasjon, opplæring og arbeidsmiljø

Fana Sparebank ønsker å være en foretrukket og attraktiv arbeidsplass for kompetente, motiverte og resultatorienterte medarbeidere.

Det er utarbeidet handlingsplaner for HMS-arbeidet i Fana Sparebank.

Arbeidsmiljø og sykefravær

Fana Sparebank er IA-bedrift og samarbeider tett med NAV-kontorene og Arbeidslivssenter for å øke nærværet og forebygge sykefravær.

Tallene for det legemeldte sykefraværet i banken bekrefter flere år med svært positiv utvikling. I 2017 endte det med et gjennomsnittlig sykefravær på 2,7 prosent. Dette er en nedgang fra 0,7 prosent for tilsvarende måling i 2017. Det egenmeldte fraværet er fortsatt lavt, og utgjør i underkant av 1 prosent. Det er ikke registrert skader som skyldes arbeidsulykker eller arbeidsbelastning i løpet av året.

Det har vært arbeidet målrettet og systematisk med oppfølging av sykefraværet, og dette har gitt gode resultater. Samarbeidsutvalget i banken deltar aktivt i arbeidet med å redusere sykefraværet. Banken legger til rette for medarbeidere som av ulike helsemessige årsaker trenger tilpasning, og har betydelig fokus på å redusere andelen av langtidssyke medarbeidere.

Tydlig og konsistent ledelse er en kritisk suksessfaktor med tanke på å oppnå bankens overordnede mål om å være en attraktiv arbeidsplass for kompetente, motiverte og resultatorienterte medarbeidere. For at den enkelte leder skal få hjelp til å identifisere sine viktigste utviklingsområder, gjennomføres det regelmessig lederevalueringer.

I 2018 gjennomførte banken Tillit- og medarbeiderundersøkelsen Trust Index i samarbeid med Great Place to Work Institute. Dette er en undersøkelse som måler medarbeidernes opplevelse av Tillit, Stolthet til jobben de gjør, og Fellesskapet på arbeidsplassen. Alle medarbeidere ble invitert til å gi uttrykk for sin opplevelse av arbeidsmiljøet og hvilken tillit de opplever i organisasjonen. Resultatene ble presentert gjennom fem dimensjoner – Troverdighet, Respekt, Rettferdighet, Stolthet og Fellesskap. Grensen for sertifisering er et gjennomsnittlig score på 70 prosent. Banken oppnådde 77 prosent, og ble dermed sertifisert på første forsøk.

Samarbeidet med de ansattes organisasjoner har vært meget konstruktivt og bidratt positivt til driften og resultatet i 2018.

Styret er opptatt av at banken har gode arbeidsvilkår for best mulig å ivareta bankens viktigste ressurs, som er medarbeiderne og den kompetansen de representerer.

Kompetanseutvikling

Fana Sparebank arbeider målrettet med kompetanseheving på alle nivå i organisasjonen. Banken har blant annet videreført arbeidet med autorisasjonsordningen for finansielle rådgivere og godkjenningsordningen for skadeforsikring. Dette inkluderer systematisk og kontinuerlig kunnskapsoppdatering for å styrke rådgivernes kompetansebase. Høsten 2018 startet banken prosessen rundt autoriseringen av rådgivere som

arbeider med kredittrådgivning. Alle rådgiverne har også vært gjennom salgstrening der det gode kundemøte står sentralt.

Det har også vært lagt ned betydelige ressurser på kompetansehevende tiltak innenfor Innovasjons og utviklingsmiljøet i banken.

Likestilling

Blant bankens medarbeidere er kjønnsfordelingen 60 prosent kvinner og 40 prosent menn.

Banken har som målsetting å tilstrebe en jevn fordeling mellom kjønnene på alle nivåer. Ved utgangen av året bestod bankens øverste ledergruppe av 6 personer, hvorav 2 kvinner. Det gir en kvinneandel på 33 prosent i den øverste ledelsen, herunder administrerende direktør. Blant mellomleder- og fagsjefsikket er 65 prosent kvinner (10 av 16 personer).

Bankens styre består av seks medlemmer, hvorav tre kvinner. Kvinneandelen er således 50 prosent på styrenivå.

Diskriminering

Gjennom drift, rekruttering og utøvelsen av virksomheten ansees banken å opptre i tråd med diskrimineringslovens formål, herunder å gi like muligheter og rettigheter, samt å hindre diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn.

Personal

I Fana Sparebank var det 138 ansatte i konsernet og 106 i morbanken ved utgangen av 2018.

Dette utgjorde henholdsvis 135 og 103 årsverk. For konsernet representerer dette en økning på 8 årsverk fra 2017, mens morbanken har en økning på 2 årsverk. I oversikten over årsverk inngår også vikarer.

Øvrige forhold

Systemer og rutiner for sikkerhet er i samsvar med de krav som stilles i forskrift om Helse, Miljø og Sikkerhet.

Banken arbeider aktivt med utviklings- og innovasjonsarbeid for å styrke konkurransekraften og forbedre kundeopplevelsen, særlig innen digitale løsninger. På konsernnivå kvalifiserte utviklingen av lavpriskonseptet Himla for støtte fra SkatteFUNN i 2018. Fana Sparebanks FoU-aktivitet ledes av avdeling Innovasjon og Digitale kanaler.

Ytre miljø

Fana Sparebank er sertifisert som Miljøfyrtårn. Sertifiseringen ansees å være et viktig utgangspunkt for å utvikle en fremtidsrettet, bærekraftig virksomhet. I 2018 ble Fana Sparebank resertifisert som Miljøfyrtårn. Samtidig ble bankens hovedmålsetting endret med en klar økning i ambisjonsnivået for egen virksomhet; Fana sparebank har startet kartlegging for at virksomheten skal bli klimanøytral etter fremgangsmåten beskrevet i FN-initiativet Climate Neutral Now. Tiltakene knytter seg til flere områder i konsernet. Av vesentlige forhold som blir adressert i den anledning, er reduksjon av forbruk, samt mål om endelig utfasing av oljefyring ved hovedkontoret på Nesttun. Miljøsertifiseringen innebærer at banken kartlegger og overvåker ulike sider ved virksomhetens forbruk, herunder energi, forbruk av kontormateriell, bruk av elektronisk dokumentbehandling og innkjøp på generell basis. Fana Sparebank har kjøpt opprinnelsesgarantier tilsvarende

hele konsernets fysiske kraftforbruk. Bankens miljøopsating er beskrevet nærmere i Samfunnsansvarsrapporten for 2018 og inngår som en del av Årsrapporten.

Bankens kontorer er i umiddelbar nærhet av gode kollektive reisealternativer, det være seg Bybanen eller buss.

Bankens utlånsvirksomhet gir indirekte påvirkningsmulighet i miljøforhold. Miljørelatert risiko vurderes på lik linje med annen type risiko. I kredittsaker vurderes kundenes holdning og evne til å etterleve pålagte eller forventede miljøkrav. Banken finansierer ikke virksomhet som ikke har nødvendig godkjenning fra offentlige miljøvernmyndigheter.

Miljøsertifiseringen er i hovedsak rettet inn mot bankens egen organisasjon og fysiske miljø. Fana Sparebank har en uttalt ambisjon om å integrere miljøtema i kjernevirksomheten, herunder på utlåns- og innskuddssiden.

10. Datterselskaper

Fana Sparebank har to heleide datterselskaper, Fana Sparebank Eiendom AS og Fana Sparebank Boligkreditt AS.

Fana Sparebank Eiendom AS

Selskapet er 100 prosent eid av Fana Sparebank, og har en aksjekapital på 5,8 millioner kroner. Selskapet driver både bolig-, prosjekt- og næringsmegling. I 2018 solgte selskapet 811 eiendommer til en samlet markedsverdi på rundt 2,85 milliarder kroner. Selskapet har 32 ansatte. Det er utført 30 årsverk (26). Av disse er 13 boligmevlere, 4 prosjektmeglere og 1 næringsmegler.

Årets resultat etter skattekostnader ble 0,65 millioner kroner (1,2 millioner kroner). Resultatnedgangen skyldes i hovedsak oppstartskostnader i forbindelser med etablering av Himla og da i særlig grad Himla Oslo. Stor konkurranse medfører at inntjening pr. omsatte eiendom ikke øker til tross for at boligprisene steg med 2 prosent. Totalmarkedet økte også med 2 prosent, og er nå tilbake på 2016-nivå. Isolert sett virker dette positivt inn på resultatet. Justert for konsumprisindeksen har boligprisene i Bergen falt i 2018, hvilket også er gjeldende for de tre siste årene. Det er tre hovedforklaringer til fallet; Boliglånsforskriften medfører at mange som ønsker seg ny bolig ikke får lån. Markedet har en negativ forventning til boligprisutviklingen og etterspør av den grunn mindre. Et siste forhold er en lavere befolkningsvekst enn forventet, og at det tar tid før boligbyggingen kommer i takt med utviklingen. Konsekvensen er at det for tiden bygges for mange boliger.

Himla

Himla er Fana Sparebank Eiendoms lavpriskonsept for eiendomsmevlere. Konseptet ble introdusert i februar 2018, og har fått en svært god mottagelse i markedet. Siden oppstarten frem til utgangen av året har Himla formidlet 202 eiendommer. Himla åpnet eget kontor i Oslo i oktober 2018. Himla har 9 ansatte, hvorav 3 ved Oslo-kontoret.

Virksomheten i Himla drives som en egen avdeling av Fana Sparebank Eiendom AS. Ved hjelp av digitalisering og en innovativ måte å drive eiendomsmevlere på, gis Himla-kundene mulighet til å selge boligen for 30.000 kroner i meglerhonorar.

Siden oppstarten er det registrert oppdrag som tilsvarer en markedsandel på 4 prosent i Bergensregionen. Aktivitetsnivået

er vesentlig høyere enn forventet, og virksomheten i Bergensområdet genererer tilfredsstillende løpende lønnsomhet.

Fana Sparebank Boligkreditt AS

Boligkredittselskapet er et 100 prosent eid datterselskap med en aksjekapital på 330 millioner kroner. Selskapet ble opprettet i 2009 med formål å overta deler av morbankens boliglånportefølje. Selskapet har ingen ansatte, men har inngått en avtale med Fana Sparebank for drift og administrasjon av virksomheten. Selskapet har ved utgangen av 2018 overtatt 4.709 boliglån fra morbanken (4.318). Samlet utlån utgjør 8,0 milliarder kroner (7,2 milliarder kroner). Finansieringen skjer gjennom utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Boligselskapet har utstedt OMF for til sammen 6,9 milliarder kroner (6,3). Årets resultat etter skattekostnader ble 33,7 millioner kroner (38,8 millioner kroner).

11. Disponering av resultat i morbank

Årets resultat på 162,6 millioner kroner blir tillagt sparebankens fond. Dette utgjør 0,92 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital i morbank. Styret foreslår at årets avsetning til gaver og allmennyttige formål skal være på 30 millioner kroner.

12. Utsikter for 2019

Utsiktene for den norske økonomien ansees å være tilfredsstillende. Sentrale nøkkeltall for økonomisk vekst, arbeidsledighet og inflasjon er på nivåer som tilsier at det er rom for en normalisering av rentenivået. Med Norges Banks første justering av styringsrenten i 2018 markeres en trendendring, og det legges nå til grunn at rentebunnen er nådd. Det er trolig at en gradvis økning av rentenivået vil kunne håndteres av låntagerne uten store utslag i mislighold eller tap under de rådende forhold.

Det er ved inngangen til 2019 verd å holde et våkent øye med faktorer som kan skape usikkerhet for de økonomiske rammebetingelsene, og særlig de som er påvirket av internasjonale forhold og den teknologiske utviklingen. Nye regulatoriske krav

har også stor betydning, og styret og administrasjonen vier disse temaene stor oppmerksomhet.

Den nye europeiske personvernforordningen, General Data Protection Regulation (GDPR) trådte i kraft i 2018, og banken har gjennomført omfattende tiltak for å imøtekomme kravene. Et annet direktiv, PSD2 (Revised Payment Services Directive), ble innført fra 2018. Dette EU-direktivet regulerer betalingsformidlingen i EU og EØS. PSD2 åpner for en rekke muligheter, men representerer samtidig en utfordring for bankenes tradisjonelle tjenesteleveranser. Fra 2019 trådte krisehåndteringsdirektivet i kraft med krav om at bankene skal etablere nye kapitalbuffer for å sikre videre drift i gitte stressscenarier. Direktivet vil blant annet medføre en økt generell beskyttelse av innskuddsmidler.

I et overordnet og langsiktig perspektiv er det særlig oppmerksomhet rettet inn mot bærekraft i bred forstand som vil gjøre seg gjeldende. Finans Norge har formulert Veikart for grønn konkurransekraft i finansnæringen. Veikartet beskriver veien til en lønnsom og bærekraftig finansnæring i 2030. Det er i tillegg et raskt voksende fokus på at virksomhetens mål og ambisjoner innen ESG. Det står for miljømessige, sosiale og forretningsetiske forhold. Styret og administrasjonen har begynt arbeidet med å sette ambisiøse mål for Fana Sparebank og hvordan virksomheten både skal tilpasse seg nye krav, men også bidra til å sette standarder for hvordan bærekraftsmålene skal utøves i egen regi og overfor bankens kunder. Bankens kjernevirksomhet er å yte lån til privatmarkedet og næringslivet. All kredittgivning bygger på grundige vurderinger av låntagerens evne og vilje til å betjene gjelden. Når samfunnet står overfor gjennomgripende forandringer, stilles det krav til omstilling. Klimaendringer, som et isolert uttrykk for bærekraftsmålene, utgjør en ny risiko. Samtidig skaper omstilling til lavutslippssamfunnet nye muligheter. Fana Sparebank skal være en aktiv bidragsyter til dette skiftet. Evne og vilje til omstilling gjelder også for Fana Sparebank som organisasjon. Styret har tillit til at Fana Sparebanks ledelse og medarbeidere mestrer disse utfordringene.

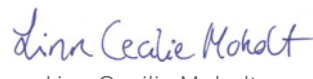
Nestfun, 28. mars 2019
i styret for Fana Sparebank

Nils Magne Fjereide
STYRETS LEDER

Peter Frølich
STYRETS NESTLEDER

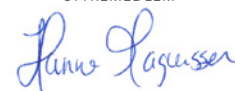
Linn Cecilie Moholt
STYREMEDLEM

Arnt Hugo Knudsen
REPRESENTANT FOR ANSATTE

Kerstin Fyllingen
STYREMEDLEM

Hanne Magnussen
REPRESENTANT FOR ANSATTE

Lisbet K. Nærø
ADMINISTRERENDE DIREKTØR

Resultatregnskap (I MILL. KR)

	Note	Morbank		Konsern	
		31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Renteinntekter fra eiendeler vurdert til amortisert kost	16	394,3	364,0	574,0	528,1
Renteinntekter fra eiendeler vurdert til virkelig verdi		55,8	61,7	56,9	62,8
Rentekostnader	16	171,1	153,3	277,0	242,8
Netto renteinntekter	16	279,0	272,3	353,9	348,0
Utbytte aksjer og egenkapitalbevis	19	21,6	16,8	20,4	14,5
Provisjonsinntekter og gebyrer	17	75,8	72,9	103,3	95,7
Provisjonskostnader	18	-6,2	-6,4	-6,2	-6,4
Netto gevinst/tap finansielle instrumenter	19	39,8	36,4	34,9	33,9
Andre inntekter		3,4	2,8	0,5	0,4
Andre driftsinntekter		134,5	122,6	153,0	138,1
Sum inntekter		413,5	394,9	506,9	486,2
Personalkostnader	20, 35, 37	107,1	99,0	134,9	123,2
Administrasjonskostnader	20	48,3	43,6	61,9	54,7
Avskrivninger	31	9,0	9,6	9,8	10,4
Andre driftskostnader	21	29,3	23,6	35,1	27,6
Driftskostnader		193,7	175,8	241,7	215,8
Resultat før tap		219,7	219,0	265,2	270,3
Tap på utlån og garantier	11	22,7	6,8	24,5	7,8
Resultat før skatt		197,0	212,2	240,7	262,5
Skattekostnader	22	34,4	44,4	44,7	57,1
Resultat for perioden		162,6	167,8	196,1	205,5
Utvidet resultatregnskap					
Resultat for perioden		162,6	167,8	196,1	205,5
Estimatavvik pensjoner		-0,2	0,3	-0,2	0,3
Sum øvrige resultatposter som ikke vil bli reklassifisert til resultatet		-0,2	0,3	-0,2	0,3
Verdiendring utlån til virkelig verdi		0,7	0,0	0,0	0,0
Endring aksjer tilgjengelig for salg		0,0	23,7	0,0	23,7
Sum øvrige resultatposter som senere kan bli reklassifisert til resultatet		0,7	23,7	0,0	23,7
Andre inntekter og kostnader for perioden		0,5	24,0	-0,2	24,0
Totalresultat for perioden		163,2	191,8	195,9	229,5

Balanse (I MILL. KR)

Eiendeler	Note	Morbank		Konsern	
		31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Kontanter, innskudd i Norges Bank		73,4	75,3	73,4	75,3
Utlån til kredittinstitusjoner	7, 23	947,7	867,2	342,8	380,6
Utlån til kunder	6-11	14 012,1	13 449,9	22 033,9	20 693,5
Finansielle derivater	26	0,6	10,4	0,6	10,4
Rentebærende verdipapir	28	2 139,2	2 125,5	2 229,5	2 215,8
Aksjer, andeler og egenkapitalbevis	29	366,5	512,6	366,5	512,6
Aksjer i datterselskap	30	360,0	260,0	0,0	0,0
Immatrielle eiendeler	31	6,9	7,1	7,7	8,1
Varige driftsmidler	31	71,4	73,0	72,4	73,5
Andre eiendeler		17,7	26,8	17,7	26,8
Forskuddsbetalte og opptjente renter		7,3	11,2	23,4	25,7
Sum eiendeler		18 002,7	17 419,0	25 167,8	24 022,2
Gjeld og egenkapital	Note	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Gjeld til kredittinstitusjoner	23	67,2	38,3	12,4	18,4
Innskudd fra kunder	23-25	11 039,0	10 763,3	11 037,2	10 761,9
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	32	4 276,6	4 151,3	11 180,9	10 489,7
Finansielle derivater	26	26,0	30,3	26,0	30,3
Annen gjeld		30,1	22,5	33,5	25,9
Påløpte kostnader og forskuddsbetalte inntekter	33	23,6	17,5	28,3	21,2
Betalbar skatt	22	38,8	38,7	48,7	51,4
Utsatt skatt	22	2,6	9,0	2,7	8,9
Avsetninger og pensjonsforpliktelse	34-35	12,7	9,5	12,8	9,5
Ansvarlig lånekapital	23	299,7	299,7	299,7	299,7
Sum gjeld		15 816,3	15 380,0	22 682,1	21 716,8
Sparebankens fond		1 940,7	1 651,4	2 239,8	1 917,8
Gavefond		45,4	35,6	45,4	35,6
Verdiendring tilgjengelig for salg		0,0	151,6	0,0	151,6
Fondsobligasjoner		200,4	200,3	200,4	200,3
Sum egenkapital	3	2 186,4	2 039,0	2 485,6	2 305,4
Sum gjeld og egenkapital		18 002,7	17 419,0	25 167,8	24 022,2
Forretninger utenom balansen	38				

Nesttun, 28 mars 2019
i styret for Fana Sparebank

Nils Magne Fjereide
STYRETS LEDER

Peter Frølich
STYRETS NESTLEDER

Kjerstin Fyllingen
STYREMEDLEM

Linn Cecilie Moholt
STYREMEDLEM

Arnt Hugo Knudsen
REPRESENTANT FOR ANSATTE

Hanne Magnussen
REPRESENTANT FOR ANSATTE

Lisbet K. Nærø
ADMINISTRERENDE DIREKTØR

Kontantstrømoppstilling (I MILL. KR)

	Noter	Morbank		Konsern	
		31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter					
Rente- og provisjonsinnbetalinger fra kunder		481,8	442,9	640,2	588,1
Netto inn-/utbetalinger av lån til kunder		-559,0	-1 448,2	-1 339,4	-2 080,5
Renteutbetalinger til kunder		-81,4	-75,8	-81,4	-75,8
Netto inn-/utbetalinger av innskudd fra kunder		267,3	146,2	266,9	146,6
Renteinnbetalinger sentralbanken		0,4	0,3	0,4	0,3
Netto inn-/utbetalinger på utlån til/fra kreditinstitusjoner		-66,2	5,0	17,3	-97,1
Innbetaling av utbytte		0,2	1,2	0,2	1,2
Utbetalt ved investering aksjer holdt for omsetning		-20,0	-2,1	-20,0	-2,1
Innbetalt ved salg aksjer holdt for omsetning		2,9	0,0	2,9	0,0
Utbetalinger drift		-180,8	-189,7	-228,6	-216,2
Utbetalinger skatter	22	-38,7	-30,4	-51,7	-56,2
Øvrige inntekter		1,0	1,0	49,8	42,8
Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter		-192,6	-1 149,7	-743,5	-1 748,9
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter					
Utbetalt ved investering i strategiske aksjer		-34,4	-15,3	-34,4	-15,3
Innbetalt ved salg av investering i strategiske aksjer		254,0	64,7	254,0	64,7
Utbetaling kapitalforhøyelse aksjepost i datterselskap		-100,0	0,0	0,0	0,0
Utbytte strategiske aksjer		11,3	15,7	10,1	13,3
Kjøp av varige driftsmidler	31	-7,2	-10,6	-8,3	-12,1
Salg av varige driftsmidler		0,0	0,4	0,0	0,4
Netto inn-/utbetaling ved omsetning rentebærende verdipapirer		-24,7	151,5	-24,7	161,5
Renteinntekter rentebærende verdipapirer		35,2	36,1	36,4	37,2
Øvrige inntekter fra investeringsaktiviteter		3,4	2,8	0,5	0,4
Netto kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter		137,8	245,3	233,7	250,2
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter					
Opptak annen langsiktig gjeld		11,3	0,0	11,3	0,0
Utbetaling ved tilbakebetaling av annen langsiktig gjeld		0,0	-150,0	0,0	-150,0
Opptak av sertifikater og obligasjonsgjeld	32	1 048,2	1 649,2	3 014,9	3 167,4
Utbetaling ved tilbakebetaling av sertifikater og obligasjonsgjeld	32	-918,8	-617,8	-2 328,1	-1 453,1
Rentebetalinger på finansaktiviteter		-60,6	-53,1	-162,9	-141,6
Opptak av ansvarlig lånekapital	32	199,6	99,7	199,6	99,7
Utbetalt ved tilbakebetaling av ansvarlig lånekapital	32	-200,5	0,0	-200,5	0,0
Rentebetalinger på ansvarlig kapital		-7,5	-7,6	-7,5	-7,6
Gavefond		-10,2	-3,9	-10,2	-3,9
Utbetalt fondsobligasjonseiere		-8,6	-8,5	-8,6	-8,5
Netto kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter		52,8	3,7	507,9	1 502,4
Netto kontantstrøm for perioden		-2,0	3,7	-2,0	3,7
Netto endring i kontanter					
Beholdning av kontanter ved periodens begynnelse		75,3	71,7	75,3	71,7
Beholdning av kontanter ved periodens slutt		73,4	75,3	73,4	75,3
Netto endring i kontanter		-2,0	3,7	-2,0	3,7

Endringer i egenkapitalen (I MILL. KR)

	Morbank					Konsern				
	Spare- bankens fond	Gave- fond	Verdi- endring tilgjengelig for salg	Hybrid- kapital	Sum	Spare- bankens fond	Gave- fond	Verdi- endring tilgjengelig for salg	Hybrid- kapital	Sum
Egenkapital 31.12.17	1 651,4	35,6	151,6	200,3	2 039,0	1 917,8	35,6	151,6	200,3	2 305,4
Endring IB – effekt av IFRS 9 reklassifisering	151,6		-151,6		0,0	151,6		-151,6		0,0
Endring IB – effekt av IFRS 9 tapsnedskrivning	1,0				1,0	1,1				1,1
Egenkapital 01.01.18	1 804,0	35,6	0,0	200,3	2 039,9	2 070,5	35,6	0,0	200,3	2 306,4
Resultat 2018	154,0			8,7	162,6	187,4			8,7	196,1
Utvidet resultat 2018	0,5				0,5	-0,2				-0,2
Totalresultat for perioden	154,5	0,0	0,0	8,7	163,2	187,2	0,0	0,0	8,7	195,9
Gavefond vedtatt generalforsamling	-20,0	20,0			0,0	-20,0	20,0			0,0
Belastet gavefondet		-10,2			-10,2		-10,2			-10,2
Skatt på fondsobligasjon	2,2				2,2	2,2				2,2
Utbetalt renter fondsobligasjon				-8,6	-8,6				-8,6	-8,6
Egenkapital 31.12.18	1 940,7	45,4	0,0	200,4	2 186,4	2 239,8	45,4	0,0	200,4	2 485,6
Egenkapital 31.12.16	1 522,1	9,6	127,9	0,0	1 659,6	1 750,9	9,6	127,9	0,0	1 888,3
Endring IB – effekt av rekl. fondsobligasjon	-0,3			200,3	200,0	-0,3			200,3	200,0
Resultat 2017	159,6			8,5	168,1	197,3			8,5	205,8
Utvidet resultat 2017			23,7		23,7			23,7		23,7
Totalresultat for perioden	159,6	0,0	23,7	8,5	191,8	197,3	0,0	23,7	8,5	229,4
Gavefond vedtatt generalforsamling	-30,0	30,0			0,0				-8,5	-8,5
Belastet gavefondet		-3,9			-3,9	-30,0	30,0			0,0
Utbetalte renter fondsobligasjon				-8,5	-8,5		-3,9			-3,9
Egenkapital 31.12.17	35,6	151,6	200,3	2 039,0	2 039,0	1 917,8	35,6	151,6	200,3	2 305,4

NOTE 1

Regnskapsprinsipper

1. Selskapsinformasjon
2. Grunnlag for utarbeidelse av regnskapet
3. Endringer i regnskapsprinsipper
4. Konsolideringsprinsipper
5. Segmentrapportering
6. Inntektsføring
7. Finansielle eiendeler og gjeld
8. Ikke-finansielle eiendeler og gjeld
9. Skatt
10. Pensjonsforpliktelser
11. Egenkapital
12. Omregning utenlandsk valuta
13. Leasing
14. Kontantstrømpoppstilling
15. Viktige regnskapsmessige og skjønsmessige vurderinger
16. Standarder og fortolkninger med fremtidig ikrafttredelsestidspunkt

1. Selskapsinformasjon

Fana Sparebank ble stiftet i 1878 og er lokalisert i Bergen kommune. Bankens hovedkontor er på Nesttun i Østre Nesttunvei 1, 5852 Bergen, Norge. Banken har avdelingskontor i Bergen sentrum og på Straume. Fana Sparebank er et selveiet foretak. Sparebankens fond tilhører følgelig banken, og ingen kan gjøre krav på det.

Fana Sparebank konsern består av Fana Sparebank, Fana Sparebank Boligkreditt AS og Fana Sparebank Eiendom AS.

Fana Sparebanks hovedaktivitet er knyttet til tradisjonell sparebankvirksomhet med mottak av kundeeinnskudd, utlån og betalingsformidling. Videre inngår boligkredittselskap og eiendomsmeglervirksomhet som virksomheter organisert i egne datterselskaper.

2. Grunnlag for utarbeidelse av regnskapet

Konsernregnskapet for Fana Sparebank er avlagt i samsvar med IFRS (International Financial Reporting Standards) godkjent av EU, samt ytterligere norske opplysningskrav som følger av regnskapsloven.

Selskapsregnskapet avlegges etter samme regelverk som konsernregnskapet.

Regnskapet er basert på historisk kost. Finansielle eiendeler og gjeld vurderes til amortisert kost, med unntak av finansielle instrumenter til virkelig verdi med verdiendring over resultatet og finansielle instrumenter til virkelig verdi med verdiendring over utvidet resultat.

Regnskapet presenteres i norske kroner. Alle beløp i regnskap og noter presenteres i millioner dersom annet ikke er angitt spesifikt. Presentasjon av balansen er basert på likviditet, slik at alle eiendeler og forpliktelser presenteres i likviditetsrekkefølge.

3. Endringer i regnskapsprinsipper

Anvendte regnskapsprinsipper er konsistente med prinsippene anvendt i årsrapport for 2017, med unntak av de endringene i IFRS og fortolkninger som har blitt implementert i 2018 og med unntak av presentasjon av fondsobligasjoner. Det er ikke valgt tidlig anvendelse av nye standarder eller endringer i eksisterende standarder som ikke er trådt i kraft.

Banken har endret prinsipp for presentasjon av fondsobligasjon. Fondsobligasjonen var i 2017 presenter som gjeld og inngikk i regnskapslinjen for «ansvarlig lånekapital». Utstedte fondsobligasjoner er reklassifisert med tilbakevirkende kraft for 2017, på bakgrunn av at Finanstilsynets 26.februar 2018 offentliggjorde to brev hvor de tilkjennegir sitt syn på presentasjon av fondsobligasjoner. Endringen medfører at utstedte fondsobligasjoner er reklassifisert fra gjeld til innskutt egenkapital. I resultatregnskapet medfører endringen at renter på fondsobligasjoner reklassifiseres fra rentekostnader til utdeling fra egenkapital.

IFRS 9 Finansielle instrumenter

IFRS 9 Finansielle instrument erstatter IAS 39 Finansielle instrument og er gjeldende fra 1. januar 2018. Standarden medfører endringer knyttet til klassifisering og måling, sikringsbøkføring og nedskrivning. IFRS 9 skal anvendes retrospektivt, men det er ikke et krav om å utarbeide sammenligningstall. Fana Sparebank har derfor utarbeidet åpningsbalanse 01.01.2018 som om selskapet alltid har anvendt de nye prinsippene, mens sammenligningstallene for 2017 er basert på IAS 39 både i regnskapsoppsettet og noter.

Fana Sparebank anvendte endringene i IFRS 9 vedrørende finansielle eiendeler med mulighet til førtidig tilbakebetaling med negativ kompensasjon tidlig, i forbindelse med implementeringen av IFRS 9 1. januar 2018. Endringene har ingen vesentlig effekt på konsernets regnskap.

NOTE 1

(forts.)

Forskjellene som oppstod ved implementering av IFRS 9 er regnskapsført direkte mot egenkapitalen pr. 1. januar 2018. For nærmere omtale av endringene vises til note 40.

IFRS 15 Inntekter fra kontrakter med kunder

IFRS 15 Inntekter fra kontrakter med kunder er gjeldende fra 1. januar 2018. Standarden introduserer en ny modell for innregning fra kundekontrakter. Banken og konsernets inntekter er i all hovedsak regulert i IFRS 9, og er utenfor virkeområdet til IFRS 15. Bankens og konsernets inntekter som omfattes av IFRS 15 inntektsføres i det vesentlige på tidspunkt når kunden oppnår kontroll over eiendelen. Tidspunktet for inntektsføringen og måling av vederlaget endres ikke som følge av innføringen av IFRS 15.

4. Konsolideringsprinsipper

Konsernregnskapet omfatter Fana Sparebank med 2 heleide datterselskaper. Fana Sparebank har kontroll over datterselskapene, da eierandelen er 100 % og det ikke er forhold som tilsier at andre har kontroll. Investeringer i datterselskaper vurderes i selskapsregnskapet til anskaffelseskost. Konsernregnskapet viser finansiell stilling og resultat av årets virksomhet, endringer i egenkapital og kontantstrømmen som en økonomisk enhet. Alle konserninterne investeringer, transaksjoner, mellomværende og urealisert fortjeneste mellom konsernselskaper er eliminert. Regnskapsprinsipper i datterselskaper tilpasses når dette er nødvendig for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper. Mer-/mindre-verdier i døtre innregnes i konsernet. Minoritetsinteresser blir presentert som egen post under egenkapitalen.

5. Segmentrapportering

Konsernets virksomhetsområder er inndelt i 3 driftssegmenter for bankdrift: Privatmarked, Bedriftsmarked og Kapitalmarked. I tillegg blir datterselskapet Fana Sparebank Eiendom AS rapportert som eget driftssegment. Ufordelt er inntekter og kostnader, samt strategiske investeringer som ikke direkte kan henføres til segmentene.

Fana Sparebank Boligkreditt AS blir internt i all hovedsak rapportert som en del av segmentet Privatmarked og Kapitalmarked.

Segmentrapporteringen bygger på intern finansiell rapportering ut fra konsernets organisering. Konsernets øverste beslutningstaker er administrerende direktør.

Banken opererer i et geografisk avgrenset område. Rapportering på geografiske segmenter utarbeides ikke da dette gir lite tilleggsinformasjon. Viktige eienedsklasser (utlån) blir imidlertid fordelt geografisk i egen note under utlån.

6. Inntektsføring

Renter, provisjoner og gebyrer tas inn i resultatregnskapet basert på amortisert kost eller virkelig verdi-måling. Forskuddsbetalte inntekter og påløpte ikke betalte kostnader periodiseres og føres som gjeld i bankens balanse.

Bankgebyr, provisjoner og lignende som belastes kunden ved låneopptak, balanseføres og periodiseres over lånets løpetid (amortisert kost).

Meglerprovisjon inntektsføres når det er inngått bindende avtale mellom kjøper og selger. Dette skjer ved budaksept mellom partene.

Opptjente ikke innbetalte inntekter periodiseres og føres som fordring i balansen.

Utbytte fra investeringer inntektsføres når rett til utbytte er etablert og besluttet av generalforsamling. Utbytte fra datterselskap inntektsføres i selskapsregnskapet det året det blir vedtatt, i praksis blir dette året etter opptjeningsåret. I konsernregnskapet blir utbyttet eliminert.

Ved salg av aksjer, obligasjoner og sertifikater vurderes regnskapsmessig gevinst/tap i forhold til gjennomsnittlig anskaffelseskost.

7. Finansielle eiendeler og gjeld

Finansielle eiendeler og gjeld verdsettes og klassifiseres i samsvar med IFRS 9 og presentasjon utføres i samsvar med IFRS 7 med virkning fra 01.01.2018. Sammenligningstall i regnskapet for 2018 blir ikke omarbeidet. For omtale av regnskapsprinsipper for sammenligningstallene henvises til årsrapport for 2017.

Klassifisering og måling

Finansielle eiendeler og gjeld inndeles i følgende kategorier:

- Amortisert kost
- Virkelig verdi med verdiendring over resultat (FVPL)
- Virkelig verdi med verdiendring over totalresultatet (FVOCI)

Klassifisering av finansielle instrumenter bestemmes ved første gangs regnskapsføring.

Klassifisering besluttes på grunnlag av forretningsmodell for den porteføljen som instrumentet inngår i og hvilken kontraktsmessige kontantstrømmer instrumentene har.

NOTE 1

(forts.)

For finansielle eiendeler skilles det mellom følgende typer instrumenter

- Gjeldsinstrumenter
- Derivater
- Egenkapitalinstrumenter

Gjeldsinstrumenter er alle finansielle eiendeler som ikke er derivater eller egenkapitalinstrumenter.

Gjeldsinstrumenter må gjennom to tester for å avgjøre klassifisering.

Først testes instrumentets kontraktsmessige vilkår (SPPI-testen, Solely payment of principal and interest). Det er kun instrumenter med kontraktsmessige kontantstrømmer som bare består av betaling av rente og hovedstol på gitte datoer som kvalifiserer for amortisert kost-måling. Alle andre finansielle instrumenter skal måles til virkelig verdi.

Instrumenter som i utgangspunktet kvalifiserer for amortisert kost-måling må deretter gjennom en forretningsmodell test. Denne neste testen gjøres på porteføljenivå og vurderer forretningsmodell som instrumentet inngår i.

- Gjeldsinstrument skal måles til amortisert kost dersom instrumentet inngår i en forretningsmodell med formål å motta kontraktsmessige kontantstrømmer.
- Gjeldsinstrument som både holdes for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg, skal måles til virkelig verdi med verdiendring ført over total resultatet (OCI), men med renteinntekt og tapsnedskrivninger ført i ordinært resultat.
- Øvrige gjeldsinstrument som ikke holdes, verken helt eller delvis, for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, og som måles, styres og rapporteres til ledelsen på virkelig verdi basis, skal måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet.

Utlån med kontraktsmessige kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol vurderes i konsernet til amortisert kost. I morbank kan tilsvarende gjeldsinstrument med pant i boligeiendom inngå i en portefølje som kan selges til Fana Sparebank Boligkreditt AS. Gjeldsinstrumentet vil da klassifiseres til virkelig verdi med verdiendring over total resultatet (OCI), med renteinntekt og eventuelle nedskrivninger presentert i det ordinære resultatet. Verdiendringer ført over OCI skal reklassifiseres til resultatet ved salg eller annen avhendelse av eiendelen.

Derivater skal måles til virkelig verdi med verdiendring i resultatet. Investeringer i egenkapitalinstrumenter skal måles til virkelig verdi i balansen. Verdiendringer

skal som hovedregel føres i det ordinære resultatet, men et egenkapitalinstrument som ikke er holdt for handelsformål kan utpekes som målt til virkelig verdi med verdiendringer over OCI.

Finansielle forpliktelser med flytende rente vurderes til amortisert kost. For finansielle forpliktelser med fast rente benyttes virkelig verdiopsjon. Når virkelig verdiopsjon benyttes skal endring i virkelig verdi som skyldes endring i egen kredittrisiko føres mot totalresultatet, mens øvrige verdiendringer føres over det ordinære resultatet.

Innregning og fraregning

Finansielle eiendeler og forpliktelser balanseføres på avtaletidspunktet, som er tidspunkt for når selskapet blir part i instrumentets kontraktsmessige betingelser.

Renteinntekter og -kostnader for rentebærende instrumenter inngår i «Netto renteinntekter» basert på effektiv rentemetode. Realiserte gevinster/tap medtas i regnskapet under «Netto gevinst/tap finansielle instrumenter» i den perioden de oppstår.

Endringer i estimerte verdier på finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet medtas i regnskapet under «Netto gevinst/tap finansielle instrumenter» i den perioden de oppstår, mens endringer i finansielle instrumenter til virkelig verdi over totalresultatet medtas over totalresultatet i «Øvrige resultatposter».

Finansielle eiendeler føres ut av balansen når rettføret til å motta kontantstrømmer opphører eller er overført ved realisasjon. Finansielle forpliktelser fraregnes på det tidspunkt rettføret til de kontraktsmessige betingelsene er innfridd, kansellert eller utløpt.

Verdivurdering – etterfølgende måling

Amortisert kost

Finansielle eiendeler til amortisert kost innregnes første gang til virkelig verdi med tillegg for direkte henførbare transaksjonskostnader. Etter første måling verdsettes instrumentet til amortisert kost og inntektene beregnes etter effektiv rentemetode. Ved effektiv rentemetode beregnes engasjementets effektive rente. Effektiv rente fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer innenfor forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av slike kontantstrømmer neddiskontert med effektive renten. Renteinntekter og -kostnader inngår i «Netto renteinntekter» basert på effektiv rentemetode.

Finansielle instrument til virkelig verdi

Finansielle instrument til virkelig verdi vurderes til virkelig verdi etter første gangs balanseføring. Virkelig verdi er det beløpet en eiendel kan byttes i, eller en forpliktelse kan gjøres opp med, i en transaksjon mellom uavhengige parter.

NOTE 1

(forts.)

Virkelig verdi med verdiendring over resultatet**Derivater**

Derivater måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet. Ved beregning av virkelig verdi på enkelte ikke-standardiserte derivatkontrakter blir rentekurven på balansedagen benyttet.

Egenkapitalinstrumenter

Virkelig verdi på egenkapitalinstrumenter er basert på gjeldende kurs på balansedagen.

Finansielle instrumenter som ikke er børsnotert eller omsettes i et aktivt marked verdsettes etter ulike verdsettelsesteknikker. Ved verdsettelse av finansielle instrumenter anvender konsernet modeller basert på data som er observerbare i markedet i den grad slike er tilgjengelige.

For konsernets egenkapitalinstrumenter som handles i ikke-aktive markeder, baseres virkelig verdi på balanse-tidspunktet på tilgjengelig regnskapsinformasjon og følgende vurderinger i tillegg til en grad av skjønn:

- Forutsetter fortsatt drift.
- Pris ved siste kapitalutvidelser, eller siste omsetning mellom uavhengige parter, justert for eventuell endring i markedsforholdene siden kapitalutvidelsen/omsetningen.
- Virkelig verdi basert på vurdering av selskapet balanse, resultat og kontantstrøm målt mot sammenlignbare selskap notert, og omsatt i et aktivt marked.
- Vurdering av selskapet egenkapital justert for fremtidig forventet resultatutvikling.

LCR-portefølje

Porteføljen styres, måles og rapporteres til ledelsen til virkelig verdi. Porteføljen er vurdert å tilfredsstillende både kontantstrømkriteriet og forretningsmodelltesten.

Avkastningsportefølje

Avkastningsporteføljen måles til virkelig verdi over resultatet. Hovedformålet med porteføljen er å oppnå best mulig avkastning innenfor rammene i kapitalforvaltningsstrategien samtidig kan det være instrumenter i porteføljen som ikke tilfredsstillende kontantstrømkriteriet.

Utlån med fast rente

For lån med fast rente blir virkelig verdiopsjon benyttet og disse vurderes til virkelig verdi. Virkelig verdi blir beregnet ved å neddiskontere kontantstrømmen i lånene med avkastningskrav utledet fra rentekurven på balansedagen. Kredittspread på utlån endres ut fra en helhetsvurdering basert på observerte endringer i markedet samt interne vurderinger. En endring i kredittspread vil påvirke avkastningskravet ved at tilleggset som blir lagt på renten endres. Renterisiko knyttet til utlån med fastrente sikres med derivater. Vurdering av

utlån til fast rente til virkelig verdi tar vekk eller vesentlig reduserer regnskapsmessig misforhold mellom renterisikoen for instrumentet og tilhørende sikring.

Virkelig verdi med verdiendring over total resultatet

Utlån med pant i bolig til flytende rente vil i selskapsregnskapet (som beskrevet over) reklassifiseres fra amortisert kost til virkelig verdi. Med mindre det er vesentlige kreditttap vurderes amortisert kost å være virkelig verdi.

Nedskrivning

Med IFRS 9 skal tapsnedskrivninger basere seg på fremtidig forventet tap, uten at det trenger å foreligge objektive bevis for tap. Den nye standarden innebærer krav om tapsavsetninger også på nye utlån, ved at det skal gjøres nedskrivninger for forventet kreditttap som følge av forventet mislighold de nærmeste tolv månedene. For utlån hvor kredittisikoen har økt vesentlig etter etablering, skal det foretas nedskrivning for forventet kreditttap over utlånets løpetid.

Beskrivelse av nedskrivningsmodell og modellberegning

Måling av forventet tap avhenger av om kredittisikoen har økt vesentlig siden opprinnelig innregning. Ved førstegangsinnregning og når kredittisikoen ikke har økt vesentlig etter førstegangsinnregning, skal det avsettes for 12-måneders forventet tap. Hvis kredittisikoen har økt vesentlig etter førstegangsinnregning skal det avsettes for forventet tap over hele levetiden. Bransjejustering legges til grunn ved vurderingen. Det antas en nøytral bransjevurdering ved innvilgelse. Bransjerisiko vil fange opp mye av den fremadskuende risikoen.

Følgende regelsett anvendes for å vurdere om økning i kredittisikoen er vesentlig

$$\begin{aligned} \overline{PD}_0 &\geq a & (1) \\ \overline{PD}_0 &\geq b \cdot PD_F^* & (2) \\ \overline{PD}_0 &\geq c + PD_F^* & (3) \end{aligned}$$

Her er $\overline{PD}_0$ en kundes bransjejusterte sannsynlighet for mislighold på beregningstidspunktet, mens PD_F^* er kundens sannsynlighet for mislighold på det tidspunktet kontoengasjementet ble innvilget.

- a er et minste nivå som PD må være over (1 %)
- b er en skalar som PD må ha forverret seg med (2)
- c er minste differanse for forverring (1,5 prosentpoeng)

Et kontoengasjement er vesentlig forverret dersom (1) og enten (2) eller (3) er gjeldende. Formel (3) anses som et tilleggspunkt for å tvinge eventuelle høyrisikokunder til steg 2-beregning.

Noter til regnskapet

NOTE 1

(forts.)

Forventet tap for alle kontoengasjement er gitt ved formelen under:

$$EL = \sum_{t=0}^{T-1} \frac{(1 - \overline{CPD}_t) \cdot \overline{PD}_t \cdot LGD_t \cdot EAD_t \cdot (1 - PP_t)}{(1 + r)^{t+1/2}} \cdot k(t)$$

De viktigste er:

EL = forventet tap over relevant periode (Expected loss).

$\overline{PD}_t$ = Bransjejustert sannsynlighet for mislighold ved tid t (Probability of Default).

$\overline{CPD}_t$ = Kumulativ bransjejustert sannsynlighet for mislighold før tid t . ($\overline{CPD}_0 := 0$)

LGD_t = Tap, i prosent, gitt mislighold (Loss Given Default).

EAD_t = Eksponering ved mislighold på tid t (Exposure at Default).

PP_t = Andel av eksponering som blir innfridd før avtalt (Pre-Payment). ($PP_0 := 0$)

r = Rente for den aktuelle eksponeringen. ($r := 0$ ved mislighold)

$k(t)$ = Delformel for avkortning for delår.

Fana Sparebank har utarbeidet en rutine for månedlig beregning av tap som blant annet bygger på data fra bankens datavarehus som har historikk over konto- og kundedata for hele kredittporteføljen.

I tråd med IFRS 9 grupperer banken sine utlån i tre steg basert på misligholdsansynlighet på innregningstidspunktet sammenlignet med misligholdsansynligheten på rapporteringstidspunktet. Tildeling til steg 1, 2 eller 3 gjøres for det enkelte lån. Vesentlige forverrede kontoengasjement plasseres i steg 2. Mislighold over 30 dager, lån med betalingslettelser og lån på intern watch- og exitlist vil alltid overføres til minimum steg 2. Misligholdte kontoengasjement over 90 dager skal plasseres i steg 3. Engasjement i steg 3 som ikke er individuelt vurdert, får en nedskrivning som tilsvarer tap gitt mislighold. Resterende kontoengasjement plasseres i steg 1.

Basert på inndeling av engasjement i de tre stegene samt anvendelse av fremadskuende misligholdsansynligheter, sikkerhetsverdier og eksponering, beregnes forventet tap i nedskrivningsmodellen. Tap det enkelte år beregnes ved å multiplisere misligholdsansynlighet, tap gitt mislighold og eksponering i tre ulike scenarier. Tapene diskonteres tilbake til rapporteringstidspunk-

tet og summeres. Endelig beregnes en vektet sum av beregningen fra det enkelte scenario.

Sikkerhetsdekning, tilfriskningssannsynlighet og gjenvinning usikret del er de viktigste elementene i beregning av tap gitt mislighold. Eksponering er basert på avtalt nedbetalingsplan og observerte nivåer på faktisk nedbetalinger og innfrielser.

Bankens datavarehus inneholder historikk for observert mislighold og tap. Historikken vil danne grunnlag for å lage estimater på fremtidige verdier for misligholdsansynlighet og tap gitt mislighold. I en overgangsperiode vil en rekke parametere, estimeres basert på skjønn.

Fremtidige verdier for misligholdsansynlighet og tap gitt mislighold påvirkes av bankens vurdering av makroøkonomiske størrelser som for eksempel prognostisert arbeidsledighet, vekst i brutto nasjonalprodukt, renter, boligpriser mv.

Tapsnedskrivninger fremkommer ved å vekte tre scenarier. Realistisk scenario er et makroøkonomisk scenario som representerer forventet fremtidig økonomisk vekst de neste 5 år. Optimistisk scenario er et makroøkonomisk scenario som representerer en høykonjunktur med sterk økonomisk vekst. Pessimistisk scenario er et makroøkonomisk scenario som representerer en nedgangskonjunktur med svak økonomisk vekst. Prinsippene for vektningen er at det forventes at realistisk scenario vil inntreffe i 3 av 5 år, mens de to andre scenarier vil inntreffe i 1 av 5 år. Banken skal imidlertid vurdere vektningen i lys av boligpris- og renteutvikling, og har valgt å se hen til nivået på mot-syklisk kapitalbuffer for å si noe om den økonomiske aktiviteten nå og de økonomiske fremtidsutsiktene.

Finansdepartementet besluttet den 13. desember 2018 å øke motsyklisk kapitalbuffer fra 2,0 % til 2,5 % med virkning fra 31.12.2019. Begrunnelsen for økningen er at husholdningenes gjeldsbelastning er høy og stiger videre, og at eiendomsprisene har vokst kraftig over mange år og er på historisk høye nivåer. I tillegg har det vært en vedvarende og sterk økning i priser på næringseiendom. Fordi finansielle ubalanser er ytterligere økt, økes sannsynligheten for pessimistisk scenario fra 35 % ved utgangen av november til 40 % på tampen av året. Isolert sett gir denne endringen i vektene en økning i nedskrivningene.

Et engasjement som har migrert til steg 2 kan migrere tilbake til steg 1, dersom det ikke lenger oppfyller kriteriene beskrevet over. Likeledes vil et engasjement som har vært misligholdt migrere fra steg 3 til steg 1 eller 2, når det ikke lenger er i mislighold.

NOTE 1

(forts.)

8. Ikke-finansielle eiendeler og gjeld**Bygg og andre varige driftsmidler**

Varige driftsmidler innbefatter eiendommer, tomter og driftsmidler. Varige driftsmidler måles til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Når eiendeler selges eller avhendes, blir balanseført verdi fraregnet og eventuelt tap eller gevinst resultatføres.

Bankens bygninger er blitt dekomponert og delt opp i vesentlige komponenter med ulik avskrivningstid.

Varige driftsmidler avskrives lineært over forventet brukstid innenfor følgende rammer:

Eiendommer:

Bygg	50 år
Tekniske installasjoner (VVS, elkraft m.m.)	25 år
Tele og automatisering	10 år
Andre installasjoner (f.eks. heis)	20 år
Tomter	avskrives ikke
Maskiner	3–5 år
Inventar	3–5 år
EDB-utstyr	3–5 år
Transportmidler	5 år

Eiendelenes restverdier og brukstider vurderes årlig og justeres om nødvendig.

Immaterielle eiendeler

Programvare som spesialtilpasses bankens systemer blir, sammen med implementeringskostnader, balanseført som immateriell eiendel. Investeringen avskrives normalt over 3–5 år, men det blir foretatt en løpende vurdering hvorvidt den økonomiske verdien er lavere enn bokført verdi og hvorvidt det er behov for nedskrivning.

Verdifall – nedskrivninger av ikke-finansielle eiendeler

På balansedagen vurderes det om det er indikasjon på verdifall knyttet til balanseført verdi av ikke-finansielle eiendeler. Er slike indikasjoner til stede vil gjenvinnbart beløp for eiendelen estimeres. Gjenvinnbart beløp for en eiendel er det høyeste av bruksverdi og virkelig verdi fratrukket salgsutgifter. Bruksverdi vil være nediskonterte estimerte fremtidige kontantstrømmer fra eiendelen. Verdifall føres mot andre driftskostnader.

9. Skatt

Årets skattekostnad omfatter betalbar skatt knyttet til årets resultat, eventuell betalbar skatt for tidligere år, samt endring i utsatt skatt. Det beregnes utsatt skatt på midlertidige forskjeller. Midlertidige forskjeller er forskjeller mellom regnskapsført verdi i balansen av en eiendel eller en forpliktelse og eiendelens eller forpliktelsesens skattemessige verdi. Utsatt skatt fastsettes

ved bruk av skattesatser og skatteregler som gjelder på balansedagen eller som med overveiende sannsynlighet ventes vedtatt, og som antas å skulle benyttes når den utsatte skattefordelen realiseres eller når den utsatte skatten skal gjøres opp. De viktigste midlertidige forskjellene gjelder pensjoner, avskrivninger på driftsmidler og eiendommer og revurdering av enkelte finansielle eiendeler og gjeld.

Utsatt skattefordel blir balanseført i den utstrekning det er sannsynlig at den vil kunne benyttes mot fremtidig skattepliktig inntekt. Utsatt skatt og utsatt skattefordel blir nettoført i bankkonsernets balanse.

Skatt på formue blir ført som ordinær driftskostnad.

10. Pensjonsforpliktelser

Pensjonsforpliktelsen beregnes i samsvar med IAS 19. Banken har som hovedordning en innskuddsbasert pensjonsordning. Bankens ytelsesbasert ordning gjelder noen ansatte som etter gjeldene regler ikke kan overføres til innskuddspensjonsordningen.

Innskuddsbaserte pensjonsordninger

Innskuddsbasert pensjonsordning innebærer at konsernet betaler et årlig innskudd til de ansattes pensjonssparing. Den fremtidige pensjonen vil avhenge av størrelsen på pensjonsinnskuddet og den årlige avkastningen på pensjonssparingen. Utover innbetalt innskudd har konsernet ingen ytterligere forpliktelse knyttet til løfte om fremtidig størrelse på pensjonen.

Pensjonspremien innregnes som personalkostnad i resultatet i de perioder hvor arbeidsytelsene er utført.

Ytelsesbaserte pensjonsordninger

Pensjonsforpliktelsen beregnes som nåverdien av de estimerte fremtidige pensjonsytelsene som regnskapsmessig anses som opptjent på balansedagen. Virkelig verdi av pensjonsmidlene trekkes fra brutto forpliktelsen. Beregningene bygger på aktuarmessige og økonomiske forutsetninger om blant annet levedeider, lønnsvekst og førtidspensjonering. Diskonteringsrenten i beregningen er basert på markedsrenten på balansetidspunktet for obligasjoner med fortrinnsrett.

Endringer i pensjonsforpliktelsene som følge av endringer i aktuarmessige forutsetninger og variasjoner mellom faktisk og forventet avkastning på pensjonsmidlene, blir ført over andre inntekter og kostnader. Postene henføres til «Sum øvrige resultatposter som ikke vil bli reklassifisert til resultatet».

Pensjonsforpliktelsene knyttet til de ytelsesbaserte pensjonsordningene blir beregnet av uavhengig aktuar.

Se note 35 Pensjoner for nærmere omtale.

NOTE 1

(forts.)

11. Egenkapital

Egenkapitalen består av sparebankens fond, gavefond, og hybridkapital. For 2017 var også fond for verdiendringer en spesifisert del av egenkapitalen. Fond for verdiendringer består av urealiserte gevinster knyttet til verdiøkning på aksjer vurdert som tilgjengelig for salg. Posten ble reklassifisert til sparebankens fond 01.01.2018.

Foreslått utdeling til gaver klassifiseres i konsernbalansen som en del av egenkapitalen til endelig vedtak om utdeling.

12. Omregning utenlandsk valuta

Fana Sparebank sine pengeposter i utenlandsk valuta omregnes til kurs på balansedagen. Verdiendringer for slike poster som følge av endret kurs resultatføres.

13. Leasing

Konsernet som leietaker

Leieavtaler hvor det vesentligste av risiko og avkastning som er forbundet med eierskap av eiendelen ikke er overført til konsernet klassifiseres som operasjonelle leieavtaler. Leiebetalinger klassifiseres som driftskostnad og resultatføres lineært over kontraktperioden.

Konsernet har ikke leieavtaler hvor risiko og avkastning er overført til konsernet (Finansielle leieavtaler).

Konsernet som utleier

Konsernet har vurdert sine utleiekontrakter som operasjonelle leieavtaler.

Utleide eiendeler presenteres som varige driftsmidler i balansen. Leieinntekten inntektsføres lineært over leieperioden som andre inntekter. Direkte kostnader pådratt for å etablere den operasjonelle leieavtalen er tillagt den utleide eiendelens balanseførte verdi, og blir kostnadsført i leieperioden på samme grunnlag som leieinntekten. Konsernet har ikke utleieavtaler som genererer inntekter.

14. Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstillingen viser kontantstrømmene gruppert etter operasjonelle, investerings-, og finansieringsaktiviteter. Kontanter er definert som kontanter og fordringer på Sentralbanken.

Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter er definert som renter, gebyrer og provisjoner knyttet til utlån og innskuddsvirksomhet, renter knyttet til likviditetsbeholdningen, utbetalte driftskostnader samt betalte skatter og avgifter. I tillegg inngår likviditetsstrømmer knyttet til verdipapirer holdt for omsetning i denne posten.

Investeringsaktiviteter er definert som kontantstrømmer fra verdipapirtransaksjoner som ikke er holdt for

tradingformål og kontantstrømmer knyttet til bygg og andre varige driftsmidler.

Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter innbefatter opptak og nedbetaling av obligasjonslån, ansvarlige lån og andre innlån, samt rentebetalinger knyttet til dette.

15. Viktige regnskapsmessige og skjønnsmessige vurderinger

Utarbeidelsen av konsernregnskapet medfører at ledelsen gjør estimater og skjønnsmessige vurderinger og tar forutsetninger som påvirker effekten av anvendelsen av regnskapsprinsipper. De regnskapsestimaterne som følger av dette vil sjelden være fullt ut i samsvar med det endelige utfall. Estimater, antakelser og forutsetninger som representerer en betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseført verdi på eiendeler og gjeld i løpet av neste regnskapsperiode, drøftes nedenfor.

Virkelig verdi av finansielle derivater og andre finansielle instrument

Virkelig verdi på finansielle instrumenter som ikke handles i et aktivt marked fastsettes ved å bruke ulike verdsettelsesteknikker. Banken og konsernet vurderer og velger metoder og forutsetninger som så langt som mulig er basert på markedsforholdene på balansedagen. For finansielle eiendeler klassifisert som tilgjengelig for salg som ikke handles i aktive markeder (aksjer) brukes ulike tilnærminger for å finne virkelig verdi. Siste omsetningsverdi eller emisjon, mellom informerte, villige og uavhengige parter, brukes dersom den er omsatt/emittert innenfor rimelig tid. Dersom det ikke eksisterer noen omsetning eller emisjon siste år brukes en enkel modell basert på selskapets egenkapital kombinert med skjønn.

Nedskrivninger på utlån, ubenyttet kreditt og garantier

Ved bruk av nedskrivningsmodellen benyttes det skjønn på flere nivå. Det vises til beskrivelsen av modellen i regnskapsprinsippene og note 8 inkludert en vurdering av estimatusikkerhet.

Vesentlige elementer som krever bruk av skjønn er:

- Fremadskuende scenarier, og vektning av de ulike scenariene (normal, pessimistisk og optimistisk) i beregningen. Scenariene påvirkning på panteverdier krever også utstrakt bruk av skjønn.
- Vurdering av hvilke engasjement som havner på watch-list er basert på skjønn, og kan overstyre modellberegnet nedskrivning.
- Engasjement i steg 3 som vurderes for nedskrivning individuelt. Dette omfatter engasjement med vesentlige finansielle problemer hos debitor, mislighold over 90 dager eller andre vesentlige

NOTE 1

(forts.)

kontraksbrudd, tilfeller der det anses som sannsynlig at debitor vil innlede gjeldsforhandlinger eller andre konkrete forhold som har inntruffet. Nedskrivningsbeløpet beregnes som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av fremtidige kontantstrømmer neddiskontert med lånets effektive rente. Estimeringen av kontantstrømmen baseres på erfaringsmateriale og skjønn basert på de forhold som var inntrådt på balansedagen. Ved vurderingen av kontantstrømmen vil det hefte usikkerhet til både identifisering av utlån hvor verdien av sikkerheten er svekket, estimering av beløp og tidspunkt for fremtidige kontantstrømmer, herunder verdien av sikkerheten.

Pensjonsforpliktelser

Nåverdien av pensjonsforpliktelser avhenger av fastsettelse av økonomiske og aktuarmessige forutsetninger. Enhver endring i disse forutsetningene påvirker balanseført beløp for pensjonsforpliktelsene og pensjonskostnaden. Ved valg av forutsetninger har konsernet tatt utgangspunkt i anbefalingene fra Norsk regnskapsstiftelse pr. desember 2018. Forutsetningen om diskonteringsrente fastsettes med henvisning til renten på foretaksobligasjoner av høy kvalitet. Obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) fyller kriteriene til «høy kvalitet» og langsiktig avkastning på OMF er benyttet i beregningene.

Banken og konsernet bruker dødelighetstabell K2013 i forutsetningene om levetid ved beregning av pensjonsforpliktelse.

Andre grunnleggende forutsetninger for pensjonsforpliktelsene er årlig lønnsvekst, årlig regulering av pensjoner, forventet G-regulering og uttakstilbøyelighet av avtalefestet pensjon, AFP.

16. Standarder og fortolkninger med fremtidig ikrafttredelsestidspunkt

I det følgende er det gitt en oversikt over standarder som ikke er trådt i kraft, og hvor konsernet ikke har valgt tidlig anvendelse. Konsernets intensjon er å implementere de relevante endringene på ikrafttredelsestidspunktet, under forutsetning av at EU godkjenner endringene før avleggelse av konsernregnskapet. Omtalte standarder fokuserer på endringer som kan påvirke fremtid rapportering.

Nye standarder og fortolkninger som ennå ikke er tatt i bruk**IFRS 16 Leieavtaler**

IFRS 16 Leieavtaler erstatter eksisterende IFRS-standard IAS 17 og innføres med virkning fra 01.01.2019. IFRS 16 angir prinsipper for innregning, måling, presentasjon og opplysninger om leieavtaler for begge parter i en leieavtale.

En kontrakt er eller inneholder en leieavtale dersom kontrakten overfører retten til å ha kontroll med bruken av en eiendel i en periode i bytte mot vederlag. Standarden skal benyttes på alle slike kontrakter med unntak av kontrakter med kort leietid eller der den underliggende eiendelen har lav verdi.

Den nye standarden vil medføre endringer for leietaker ettersom kontakten må innregnes i balansen som en bruksrett med en motsvarende leieforpliktelse. Ved første gangs innregning skal leieforpliktelsen og bruksretten måles til nåverdien av fremtidige leiebetalinger. Leieforpliktelsen måles i etterfølgende perioder til amortisert kost. Leieforpliktelsen reduseres med betalt leie og økes med beregnede renter. Den tilhørende bruksretten måles og avskrives i samsvar med kravene i IAS 16 Eiendom, anlegg og utstyr. Bruksrett og leieforpliktelse skal justeres for eventuell ny måling som skyldes endringer i avtalte leiebetalinger (f.eks. årlige reguleringer). Tidligere kostnadsført leie under ordinære driftskostnader, blir erstattet med og presentert som beregnede renter og avskrivninger.

Fana Sparebank implementerer IFRS 16 fra og med 01.01.2019 på kontrakter i henhold til standardens definisjon. Det er i det alt vesentlige kontrakter om leie av kontorlokaler som inngår i beregning av leieforpliktelse og tilhørende bruksrett. Pr. 01.01.2019 er leieforpliktelsen med tilhørende bruksrett beregnet til 43,7 millioner.

Ved første gangs innregning kan selskapet velge å anvende standarden enten med tilbakevirkende kraft for hver tidligere rapporteringsperiode som er presentert ved anvendelse av IAS 8 Regnskapsprinsipper, endringer i regnskapsmessige estimater og feil, eller med tilbakevirkende kraft hvor den samlede virkningen innregnes på tidspunktet for førstegangs-anvendelse. Fana Sparebank har valgt det siste alternativet som innebærer at sammenligningstall ikke blir omarbeidet.

NOTE 2

Segmentrapportering

(I MILL. KR)

Konsernets virksomhetsområder er inndelt i 3 driftssegmenter for bankdrift: Personmarked, Bedriftsmarked og Kapitalmarked. I tillegg blir datterselskapet Fana Sparebank Eiendom AS rapportert som eget driftssegment. Ufordelt er inntekter og kostnader, samt strategiske investeringer som ikke direkte kan henføres til segmentene. Fana Sparebank Boligkreditt AS blir internt rapportert som del av bankdriften, hovedsaklig på segmentene Privatmarked og Kapitalmarked.

Segmentinndelingen gjenspeiler måten banken er organisert på og baserer seg på bankens interne rapporteringssystemer til øverste beslutningstaker

(administrerende direktør). Forretningssegmentene for bankdrift bygger på bankens interne organisasjonskart og kundene blir plassert inn i de ulike forretningssegmenter på bakgrunn av virksomhet.

Banken opererer i et geografisk avgrenset område. Det utarbeides ikke segmentnote etter geografiske fordeling da dette gir lite tilleggsinformasjon. Eienedsklassen Utlån til kunder blir imidlertid fordelt geografisk i egen note under utlån.

Konserninterne transaksjoner, investeringer og mellomværende elimineres.

2018 Resultat	Person- marked	Bedrifts- marked	Kapital- marked	Eiendoms- megling	Ufordelt	Elimine- ring	Sum
Netto renteinntekter	220,7	138,1	-7,6	0,0	2,8	0,0	353,9
Driftsinntekter	40,7	10,0	-7,9	48,7	65,5	-4,1	153,0
Driftskostnader	137,0	47,3	12,4	47,9	0,0	-2,9	241,7
Tap	4,4	19,7	0,4	0,0	0,0	0,0	24,5
Resultat før skatt	120,0	81,1	-28,3	0,8	68,3	-1,2	240,7

2017 Resultat	Person- marked	Bedrifts- marked	Kapital- marked	Eiendoms- megling	Ufordelt	Elimine- ring	Sum
Netto renteinntekter	213,1	128,3	7,8	0,0	-1,2	0,0	348,0
Driftsinntekter	41,6	9,5	24,3	41,7	25,6	-4,7	138,1
Driftskostnader	123,6	43,0	11,5	40,2	0,0	-2,4	215,8
Tap	1,7	6,1	0,0	0,0	0,0	0,0	7,8
Resultat før skatt	129,5	88,7	20,6	1,6	24,5	-2,3	262,5

2018 Balanse	Person- marked	Bedrifts- marked	Kapital- marked	Eiendoms- megling	Ufordelt	Elimine- ring	Sum
Netto utlån	16 785,6	5 252,8	0,0	0,0	0,0	-4,6	22 033,9
Andre eiendeler	0,0	0,0	2 501,8	19,7	622,3	-9,7	3 134,1
Innskudd fra og gjeld til kunder	7 903,6	2 557,7	577,7	0,0	0,0	-1,8	11 037,2
Annen gjeld og egenkapital	8 882,0	2 695,2	1 924,2	19,7	622,3	-12,5	14 130,8

2017 Balanse	Person- marked	Bedrifts- marked	Kapital- marked	Eiendoms- megling	Ufordelt	Elimine- ring	Sum
Netto utlån	15 472,6	5 223,5	0,0	0,0	0,0	-2,6	20 693,5
Andre eiendeler	0,0	0,0	2 500,0	17,3	818,6	-7,1	3 328,7
Innskudd fra og gjeld til kunder	7 805,6	2 391,4	566,3	0,0	0,0	-1,4	10 761,9
Annen gjeld og egenkapital	7 667,0	2 832,1	1 933,7	17,3	818,6	-8,4	13 260,3

NOTE 3

Kapitaldekning

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Sparebankens fond	1 940,7	1 651,6	1 940,7	1 651,6
Gavefond	45,4	35,6	45,4	35,6
Fond for urealiserte gevinster		151,6		151,6
Annen egenkapital			299,4	266,4
Sum egenkapital som inngår i kjernekapital	1 986,1	1 838,9	2 285,5	2 105,2
Fradrag i ren kjernekapital				
Verdijustering for krav om forsvarlig verdifasts.	-4,9	-4,6	-4,9	-4,8
Immatrielle eiendeler/utsatt skattefordel	-5,2	-5,3	-5,7	-6,1
Goodwill inkl. i verdsettelse vesentlige eierandeler	-18,2	-72,5	-18,2	-72,5
Finansfradrag – uvesentlige eierandeler	-50,9	0,0	-29,6	0,0
Finansfradrag – vesentlige eierandeler	0,0	-60,1	0,0	-33,5
Sum fradrag i ren kjernekapital	-79,0	-142,5	-58,4	-116,9
Sum ren kjernekapital	1 907,0	1 696,4	2 227,0	1 988,3
Kjernekapital				
Fondsobligasjoner	200,4	199,7	200,4	199,7
Finansfradrag – uvesentlige eierandeler	-11,5	0,0	-6,7	0,0
Sum	188,9	199,7	193,7	199,7
Sum kjernekapital	2 095,9	1 896,1	2 420,7	2 188,1
Tilleggskapital				
Ansvarlig lånekapital	299,3	299,4	299,3	299,4
– Finansfradrag – uvesentlige eierandeler	-9,0	0,0	-5,2	0,0
Sum tilleggskapital	290,3	299,4	294,1	299,4
Sum ansvarlig kapital	2 386,3	2 195,5	2 714,8	2 487,5
Risikovektet volum	10 148,9	10 340,8	12 763,7	12 797,5
Samlet krav til ansvarlig kapital	1 573,1	1 602,8	2 297,5	2 303,6
Kapitaldekning	23,51 %	21,23 %	21,27 %	19,44 %
Kjernekapitaldekning	20,65 %	18,34 %	18,97 %	17,10 %
Ren kjernekapital	18,79 %	16,40 %	17,45 %	15,54 %

Noter til regnskapet

NOTE 3 Spesifikasjon av samlet kapitalkrav

(forts.)

Standardmetoden	Morbank		Konsern	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Lokale og regionale myndigheter	1,8	5,7	1,8	5,7
Institusjoner	26,7	27,2	8,1	6,7
Foretak	22,8	37,3	22,3	37,0
Massemarkedssegment	3,7	3,5	3,7	3,5
Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	597,1	600,5	832,3	813,2
Forfalte engasjementer	42,5	9,1	49,2	9,2
Obligasjoner med fortrinnsrett	10,5	8,7	11,0	9,3
Andeler i verdipapirfond	5,7	5,2	5,7	5,2
Egenkapitalposisjoner	38,7	75,6	12,3	60,1
Øvrige engasjement	14,1	10,4	10,2	11,6
Samlet kapitalkrav for kreditt-, motparts- og forringelsesrisiko: (Standardmetoden)	763,6	783,3	956,6	961,4
Samlet kapitalkrav for operasjonell risiko (Basismetode)	48,1	43,3	64,3	61,7
CVA tillegg	0,2	0,7	0,2	0,7
Sum minstekrav til ansvarlig kapital *)	811,9	827,3	1 021,1	1 023,8
Bufferkrav:				
Bevaringsbuffer (2,5 %)	253,7	258,5	319,1	319,9
Motsyklisk buffer (2,0 % fra 31.12.17)	203,0	206,8	255,3	256,0
Systemrisikobuffer (3 % fra 1.7.2014)	304,5	310,2	382,9	383,9
Bufferkrav i ren kjernekapital	761,2	775,6	957,3	959,8
Pilar 2 krav fastsatt av Finanstilsynet (2,5 % fra 30.6.2017)			319,1	319,9
Samlet bufferkrav i ren kjernekapital			1 276,4	1 279,8
Samlet krav til ansvarlig kapital	1 573,1	1 602,8	2 297,5	2 303,6

Kapitaldekningen er basert på at banken fører regnskapet etter IFRS og rapporterer kapitaldekningen etter standardmetoden. 1.7.2014 trådte nytt regelverk i kraft. CRD IV / Basel III erstattet Basel II. Etter overgangsregler vil full implementering være gjeldende fra 1. januar 2019.

NOTE 3**Rapportering av soliditet for eierforetak i samarbeidende gruppe**

(forts.)

I tråd med Finansforetaksloven § 17-13 (2) og utfyllende bestemmelser i CRR/CRD IV-forskriften, foretar Fana Sparebank en forholdsmessig konsolidering av sine eierandeler i samarbeidende grupper. Denne plikten ble gjeldende fra 1.1.2017 for eierandeler over 10 %, og 1.1.2018 for eierandeler under 10 %. Det er også beregningene etter innkonsolidering som er førende for Finanstilsynets oppfølging av bankens oppfyllelse av pilar I, II og bufferkrav på konsolidert basis.

Fana Sparebank deltar i samarbeidende gruppe med Brage Finans AS, og innkonsoliderer følgelig bankens eierandelen på 9,69 % pr. 31.12.2018 i konsernets kapitaldekning. (2017: 11,15 %)

Fana Sparebank er også i samarbeidende gruppe med VBB AS (Vipps). Gjennom sin eierandel på 4,28 % i Balder Betaling AS eier banken indirekte 0,45 % av aksjene i VBB AS. Finansdepartementet har imidlertid gitt dispensasjon fra kravet om forholdsmessig konsolidering for deltagere med eierandeler under 10 %. Forutsetningen for dispensasjonen er at foretaket gjør fradrag for hele den bokførte verdien i foretakets rene kjernekapital. Dette har Fana Sparebank gjort.

Konsernets kapitaldekning påvirkes følgende etter innkonsolidering av samarbeidende grupper.

	Ren kjerne- kapital	Kjerne- kapital	Ansvarlig kapital
Pr. 31.12.2018			
Kapital Fana Sparebank konsern	2 227,0	2 420,7	2 714,8
Forholdsmessig andel av kapital i Brage Finans	114,8	124,5	141,0
Reversering av fradrag	29,6	36,3	41,5
Interne elimineringer	-110,6	-110,6	-110,6
Kapital etter innkonsolidering av Brage Finans	2 260,8	2 470,8	2 786,6
Beregningsgrunnlag Fana Sparebank konsern	12 763,7		
Forholdsmessig andel av netto beregningsgrunnlag Brage Finans	835,4		
Elimineringer av interne fordringer og kapital i Brage Finans	-127,1		
Justering pga endret terskelverdi for fradrag	41,5		
Netto beregningsgrunnlag etter innkonsolidering av Brage Finans	13 513,5		
Kapitaldekning etter innkonsolidering av eierandel i Brage Finans	16,73 %	18,28 %	20,62 %

	Ren kjerne- kapital	Kjerne- kapital	Ansvarlig kapital
Pr. 31.12.2017			
Kapital Fana Sparebank konsern	1 988,3	2 188,1	2 487,5
Forholdsmessig andel av kapital i Brage Finans	82,2	93,4	103,9
Reversering av fradrag	33,5	33,5	33,5
Interne elimineringer	-91,9	-91,9	-91,9
Kapital etter innkonsolidering av Brage Finans	2 012,1	2 223,0	2 532,9
Beregningsgrunnlag Fana Sparebank konsern	12 797,5		
Forholdsmessig andel av netto beregningsgrunnlag Brage Finans	654,9		
Elimineringer av interne fordringer og kapital i Brage Finans	-114,4		
Justering pga endret terskelverdi for fradrag	-54,1		
Netto beregningsgrunnlag etter innkonsolidering av Brage Finans	13 283,9		
Kapitaldekning etter innkonsolidering av eierandel i Brage Finans	15,15 %	16,73 %	19,07 %

NOTE 4

Uvektet kapitalandel

(I MILL. KR)

Finansdepartementet fastsatte 20. desember 2016 minste- og bufferkrav til uvektet kjernekapitalandel som skal oppfylles fra 30.juni 2017. Bestemmelsene om krav til uvektet kjernekapitaldekning følger av forskrift om kapitalkrav og nasjonal tilpasning av CRR/CRD IV (CRR/CRD IV-forskriften) del III.

Minstekravet til uvektet kjernekapitalandel er fastsatt til 3 prosent. Alle banker skal i tillegg ha en uvektet kjernekapitalandelsbuffer på minst 2 prosent.

	Morbank		Konsern	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Reinvesteringskostnad derivater		10,1		10,1
Fremtidig eksponering ved bruk av markedsverdimetoden	4,4	6,9	4,4	6,9
Poster utenom balansen	1 800,2	1 806,9	836,5	986,7
Utlån og øvrige eiendeler	17 903,7	17 435,2	25 098,2	24 079,9
Sum eksponeringsmål	19 708,3	19 259,1	25 939,1	25 083,5
Sum kjernekapital	2 095,9	1 896,1	2 420,7	2 188,1
Uvektet kapitalandel	10,63 %	9,85 %	9,33 %	8,72 %

Rapportering av soliditet for eierforetak i samarbeidende gruppe

	31.12.18	31.12.17
Totalt eksponeringsbeløp	25 939,1	25 083,5
Forholdsmessig andel av eksponeringsbeløp i Brage Finans	998,6	787,7
Eliminering av interne fordringer og kapital i Brage Finans	-151,4	-258,5
Totalt eksponeringsbeløp etter innkonsolidering Brage Finans	26 786,3	25 612,7
Netto kjernekapital etter innkonsolidering	2 470,8	2 223,0
Uvektet kapitalandel etter innkonsolidering	9,22 %	8,68 %

NOTE 5

Risikostyring

Risikostyring er et av styrets sentrale fokusområder. Finansielt mål for banken er god risikojustert avkastning. En økning i risiko skal gjenspeiles i økt forventet avkastning. Hvor mye risiko banken skal eksponere seg for avgjøres av bankens risikoevne og -vilje. Type risiko avgjøres av kompetanse.

Organisering

- Styret i Fana Sparebank fastsetter langsiktige mål for bankens risikoprofil. Risikoprofilen operasjonaliseres gjennom definering av mål og rammer for de ulike risikoområdene, samt gjennom fastsettelse av fullmakter.
- Det foreligger mål, rammer og fullmakter for bevilgninger innen kredittområdet, kapitalforvaltning, likviditetsområdet og styring av operasjonell risiko.
- Rammeverk og fullmakter revideres årlig av styret for hvert risikoområde.

Oppfølging

Alle ledere er ansvarlige for risiko innen eget område, og skal derfor ha full innsikt i og forståelse av risikobildet til enhver tid.

Risikorapportering som utarbeides av risk manager er en del av den kvartalsvise rapporteringen til styret.

For å styre risiko skiller Fana Sparebank mellom følgende risikoområder:

- **Kredittrisiko** er risiko for tap som skyldes at bankens motparter/kunder ikke oppfyller sine betalingsforpliktelser overfor banken. Kredittrisiko omfatter hovedsakelig alle utlån, men inkluderer også andre fordringer på kunder, herunder garantier og kreditter. Kredittrisiko er isolert sett bankens største risikoområde.
- **Konsentrasjonsrisiko** er knyttet til utlånsporteføljen, og tar for seg risiko basert på bransjekonsentrasjon og enkeltkundekonsentrasjon.
- **Markedsrisiko** er et uttrykk for den finansielle risiko banken løper som følge av åpne posisjoner (eksponering) i rente- og egenkapitalmarkedene. Risikoen er knyttet til resultatvariasjoner som følge av endringer i markedspriser. Dette kan komme til uttrykk ved kursfall i aksjer, endringer i renter, og prisingen av kredittrisiko som påvirker rentebærende finansielle instrumenter som obligasjoner. Valutarisiko, eller tap som følge av at valutakurser endrer seg i bankens disfavør, er ubetydelig i Fana Sparebank.

- **Likviditetsrisiko** er risikoen banken har for tap/økt finansieringskostnad ved ikke å overholde egne betalingsforpliktelser til rett tid.
- **Operasjonell risiko** er risikoen for tap banken kan påføres som en konsekvens av svakheter eller feil ved prosesser og systemer, menneskelig svikt eller eksterne hendelser.
- **Forretningsrisiko** er risiko for tap på grunn av endringer i eksterne forhold som markedssituasjonen eller myndighetenes reguleringer. Risikoen inkluderer omdømme- eller renommérisiko.

Styringsdokumenter

I tillegg til overordnet strategi, har styret i Fana Sparebank utarbeidet kredittstrategi, kapitalforvaltningsstrategi, likviditetsstrategi, strategi risikostyring og internkontroll, strategi styring av operasjonell risiko, personvernstrategi m.fl. Det enkelte strategidokument fastsetter mål, strategi for å nå målet samt rammer for å styre risikoen. Styret fastsetter også ICAAP som vurderer og dokumenterer risikoen for de ulike virksomhetsområdene og tilhørende kapitalbehov. Banken benytter standardmetoden for beregning av pilar 1 kapitalbehov for kredittrisiko og basismetoden for operasjonell risiko. For beregning av pilar 2 kapitalbehov følges Finanstilsynets rundskriv 12/2016. Beregningene av kapitalkravene gjøres i en totalrisikomodel. Vurdering av kapitalbehov og kapitalstyring gjøres i et fremoverskuende perspektiv, og derfor benyttes en prognosemodell i tillegg. Prognosemodellen viser beregninger for normal scenario, medium stress-scenario og hardt stress-scenario.

Kapitalstyring

Ved inngangen til 2019 utgjør krav til ren kjernekapital 14,6 % som fordeler seg med 12 % på pilar 1 og 2,6 % på pilar 2. Krav til kjernekapital og ansvarlig kapital utgjør henholdsvis 16,1 % og 18,1 %. På samme tidspunkt utgjør ren kjernekapital 16,7 %, kjernekapital 18,3 % og ansvarlig kapital 20,6 %. Fra og med 31.12.2019 øker pilar 1 kapitalkrav fra 12 % til 12,5 % som følge av økning motsyklisk kapitalbuffer. Banken er opptatt av å ha en tilfredsstillende margin på toppen av samlede regulatoriske krav for å være i stand til å vokse på utlån også i krevende tider samt fremstå solid i forbindelse med finansieringsaktiviteter. Bankens soliditetsmål ligger derfor 1 %-poeng over det til enhver tid gjeldende kravet. ICAAP beskriver tiltak for å sikre tilfredsstillende kapitaldekning dersom banken blir utsatt for stress.

Banken gjennomfører en sensitivitetsanalyse for å få frem resultateffekten / kapitalbehovet av endringer i markedspriser på investeringsporteføljen og eiendom, se tabellen under. I beregningen forutsetter banken at aksjer og eiendom faller med henholdsvis 45 % og

NOTE 5

(forts.)

35 %. Det er gjort fratrukk for kapitalbehov etter pilar 1. Rentefølsomheten beregnes på bakgrunn av et parallelt skrift i statsrentekurven på 2,0 %-poeng. Det er tatt utgangspunkt i maksimal utnyttelse av rammen for renterisiko. For spreadrisiko er spreadendringer som angitt i vedlegg 3 til Finanstilsynets Rundskriv 12/2016 og faktisk eksponering. Markedsprisendringer som forutsatt vil redusere bankens resultat med kr 80 mill. Banken har satt av kapital for å stå imot et slikt tap.

Markedsrisiko/sensitivitetsanalyse	Resultateffekt
Renterisiko	30.000.000
Spreadrisiko	41.550.290
Aksjerisiko	8.422.721
Valutarisiko	-
Eiendomsrisiko	-
Sum markedsrisiko	79.973.010

Kredittrisiko

Kredittrisiko er risiko for tap som skyldes at bankens motparter eller kunder ikke har evne eller vilje til å gjøre opp for seg. Bankens kredittstyring er definert i kredittåndboken med kredittstrategi, -policy, fullmakts- og bevilgningsreglement.

Markedsrisiko

Styret har vedtatt investeringsstrategi som gjør rede for investeringsmål, -strategi, -risiko samt rapportering og måling. Strategien gjelder for bankens LCR- og avkastningsportefølje, samt bankens øvrige finansielle investeringer. Regelverket vedrørende liquidity coverage ratio (LCR) stiller krav til bankens LCR-portefølje. Fra 1. januar 2018 må banken ha likvide midler som minst dekker netto likviditetsutgang 30 dager frem i tid gitt en stressituasjon. Likvide midler kan bestå av statsobligasjoner, innskudd i Norges Bank, statsgaranterte rentepapirer samt obligasjoner med fortrinnsrett mv. Netto likviditetsutgang utgjør kontraktsfestede inn- og utbetalinger herunder renter og avdrag på utlån og verdipapirer, renter og forfall på innlån, samt stresstesting av innskudd og kreditt- og likviditetsfasiliteter mv. Bankens *primære mål* for forvaltningen av likviditetsporteføljen er å holde likviditetsrisikoen lav. *Likviditetsrisiko* defineres som risiko for tap på LCR-porteføljen som følge av dårlig likviditet i verdipapirene. *Strategien* for å oppnå lav likviditetsrisiko er å investere i statsobligasjoner, holde innskudd i Norges Bank mv. *Sekundært mål* for forvaltningen er å oppnå høyest mulig risikjustert avkastning. *Strategien* er å sette sammen en portefølje av verdipapirer med lav rentedurasjon (-risiko) og lav til moderat kreditturasjon (-risiko) fordelt optimalt på de ulike likviditetsnivåene som er gitt av regelverket.

Som følge av LCR-regelverket skiller banken i sterkere grad mellom likviditets- og avkastningsportefølje. Likviditetsporteføljen dekker det kortsiktige likviditetsbehovet på 30 dager gitt en stressituasjon, og bidrar sammen

med avkastningsporteføljen til å dekke likviditetsbehovet mellom 30 og 180 dager. Tidshorizonten gjør det mulig å øke investeringsrisikoen i avkastningsporteføljen noe og dermed øke forventet avkastning sammenlignet med LCR-porteføljen. Bankens strategi for å optimalisere risikjustert avkastning er å sette sammen en renteportefølje med eksponering mot rente- og kredittrisiko fordelt på ulike aktivaklasser. Fana Sparebank skal være en *aktiv* forvalter, og legger til grunn at kapitalforvaltningen skal ha et *langsiktig* preg. For å utnytte markedsmuligheter åpner investeringsstrategien for å avvike den strategiske fordelingen på aktivaklasser gjennom fastsettelse av investeringsrammer (minimum og maksimum). Gjennom fastsettelse av investeringsrammer åpner også investeringsstrategien for å avvike strategisk nivå på bankens rente- og kredittrisiko.

Rente- og kredittrisiko vil være et resultat av investeringsstrategien. Renterisiko er risiko for verdifall på rentebærende verdipapirer som følge av oppgang i statsrenter. Renterisiko styres først og fremst gjennom fastsettelse av strategisk nivå på samlet rentedurasjon samt en ramme for minimum og maksimum. Av hensyn til bankens likviditet skal den rentebærende delen av investeringsporteføljen representere ulike løpetider. Kredittrisiko er risiko for verdifall på verdipapirer med kreditteksponering som følge av økte kredittpåslag. Kredittrisikoen styres først og fremst gjennom strategisk mål og rammer for de ulike kredittkategoriene. I tillegg styres kredittrisikoen gjennom fastsettelse av et strategisk nivå på gjennomsnittlig kreditturasjon samt minimum og maksimum. Løpetidsfordelingen gjelder også her.

Basert på månedlige avkastnings- og risikoberegninger utført av mid-office, rapporterer risk manager kvartalsvis investeringsresultater mv. til styret. Rapporten behandles av ledergruppen i forkant av styremøtet. Mid-office sin månedlige avkastningsrapport skal behandles av Balansestyringskomiteen. Vedrørende måling skal rapportene inneholde avkastningstall både på aggregert nivå for LCR-porteføljen og avkastningsporteføljen og aktivaklassenivå samt overholdelse av rammer vedrørende rente- og kredittrisiko og aktivaklasser. I tillegg skal rapportene inneholde en attribusjonsanalyse som viser om avvik fra strategisk nivåer, altså om forvalters taktiske disposisjoner, bidrar til mer-/mindreavkastning sammenlignet med referanseporteføljen.

LCR- og avkastningsporteføljen dekker bankens likviditetsbehov. Banken har i tillegg finansielle investeringer av strategisk karakter, basert på styrevedtak. Rammen bestemmes av de til enhver tid gjeldende styrevedtak. For andre investering i aksjer og egenkapitalbevis fastsettes ramme på kr 40 mill. som forvaltes diskresjonært. Rapportering som for avkastningsporteføljen.

NOTE 5

(forts.)

Ved utgangen av 2018 er 67 % av likviditetsporteføljen plassert i statsobligasjoner og nivå 1 obligasjoner med fortrinnsrett som er over minimumsrammen på 60 %. Posisjonen bidrar således til å sikre lav likviditetsrisiko. I samme porteføljen er renterisikoen på 0,18 år lavere enn maksimumsrammen på 0,3 år og kredittdurasjonen på 2,63 år lavere enn maksimumsrammen på 4 år. I avkastningsporteføljen er allokering mellom aktivaklassene i tråd med minimums- og maksimumsrammene. I tillegg er renterisikoen på 0,3 år lavere enn maksimumsrammen på 0,5 år og kredittdurasjonen på 2,1 år lavere enn maksimumsrammen på 4,0 år. For begge porteføljene er allokering på de ulike ratingkategoriene i tråd med fastsatte rammer. Finansielle investeringer av strategisk karakter er i overensstemmelse med særskilte styrevedtak. Og andre investeringer i aksjer og egenkapitalbevis er innenfor rammen på kr 40 mill.

Likviditetsrisiko

Målet for likviditetsstyringen i Fana Sparebank er å finansiere bankens virksomhet ved å balansere forholdet mellom finansieringskostnad og likviditetsrisiko. Likviditetsrisiko er definert som sannsynligheten for at banken ikke har tilgang til nødvendig finansiering til en fornuftig pris. En forutsetning for finansieringsvirksomheten er at Fana Sparebank fremstår lønnsom, solid, likvid og har en fornuftig finansieringsstruktur. For å nå målet om finansiering av virksomheten skal banken tilstrebe en diversifisering av finansieringskildene. Banken skal være en *aktiv* låntaker, og finansieringsvirksomheten skal ha et *langsiktig* preg. For å utnytte markedsmuligheter åpner strategien for å avvike den langsiktige fordelingen på passivaklasser gjennom fastsettelse av rammer. Strategien åpner også for å avvike strategisk nivå på bankens likviditetsrisiko uttrykt som kredittdurasjon. Betydningen av den enkelte passivaklasse skal komme til uttrykk ved at den tildeles en strategisk andel. De viktigste finansieringskildene er innskudd, egenkapital (ren kjernekapital, kjernekapital og tilleggskapital), innlån fra markedet (utstedelse av sertifikat- og obligasjonslån), innlån gjennom Fana Sparebank Boligkreditt (utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett), innlån fra institusjonelle investorer og fondsforvaltere samt trekkfasiliteter. Innskudd som kan finansiere utlån er viktigere for banken enn innskudd som må plasseres i likviditetsporteføljen. Sistnevnte kan likevel være av interesse i den grad renten på innskuddet hensyntar at avkastningen på likviditetsporteføljen er lavere enn utlånporteføljen

For å dekke gapet mellom bankens finansieringsbehov og finanseringen som innskudd og egenkapital representerer, skal banken utstede sertifikater, senior obligasjonslån og obligasjoner med fortrinnsrett. I vurderingen av hvordan de ulike verdipapirene skal settes sammen (passivaallokering), skal pris, graden av pantsettelse av bankens eiendeler, finansieringsstruktur, forfallstruktur, låneomfang mv. tas hensyn til. Grunnet pris og tilgjengelighet skal obligasjoner med

fortrinnsrett være bankens hovedinstrument for lang-siktig markedsfinansiering. I takt med at andelen av porteføljen av obligasjoner med fortrinnsrett øker, skal de andre vurderingskriteriene tillegges økt vekt. Finansieringskostnaden knyttet til den enkelte passivaklasse bestemmes av bankens rating, løpetid og størrelsen på enkeltlån. Banken har topprating Aaa for obligasjoner med fortrinnsrett og investment grade rating A3 for morbanken. Banken skal tilstrebe å opprettholde/forbedre kredittratingen, og derfor løpende fokusere på forhold av betydning for bankens kredittrating.

Bankens tre mål for styring av likviditetsrisiko er:

1. Lav fundingkonsentrasjon; banken skal ha tilstrekkelig antall passivaklasser
2. Tilfredsstillende likviditetsandel; banken skal ha tilstrekkelige likvide eiendeler til å dekke forpliktelsene ved forfall i tråd med LCR-intensjonene
3. Tilfredsstillende andel stabil finansiering; banken skal ha stabil finansiering av virksomheten og motvirke risiko knyttet til inndekning av fremtidig innlansbehov i tråd med NSFR-intensjonene.

I tråd med mål og strategi skal banken tilstrebe en optimal finansieringsportefølje. For å legge til rette for taktisk allokering for å utnytte muligheter i markedet, er det fastsatt minimums- og maksimumsrammer. Minimumsrammer skal forhindre at prispokus gir for høy konsentrasjon i porteføljen av obligasjoner med fortrinnsrett. På sikt er banken tjent med regelmessig aktivitet i samtlige markeder. Maksimumsramme for obligasjoner med fortrinnsrett skal hindre overpantsettelse.

Bankens beregning av likviditetsandel og andel stabil finansiering skal hensynta at kravene gjelder til en hver tid og at banken når som helst kan bli utsatt for stress. Fra 1.1.2018 skal intern minimumsramme for LCR være 110 %. Gitt at likvide eiendeler skal dekke forpliktelsene ved forfall, vil sistnevnte være avgjørende for hvor mye som må plasseres i likvide eiendeler. Av hensyn både til likviditetsrisiko og lave avkastningsforventninger på likvide eiendeler, skal banken ved bruk av minimumsramme for gjennomsnittlig løpetid og maksimumsramme for enkeltlån og konsentrasjonsrisiko på forfall, mv., sørge for at forpliktelser ved forfall ikke overstiger et forsvarlig nivå.

Ved å tilfredsstille NSFR-intensjonene, skal en bank kunne klare seg i 1 år under et moderat stressscenario med begrenset tilgang på ny finansiering og betydelige uttrekk av kundeinnskudd. Andel stabil finansiering tilsvarende tilgjengelig stabil finansiering i forhold til nødvendig stabil finansiering. Det regulatoriske kravet er minimum 100 %, men det foreligger ikke dato for når det trer i kraft. For å styre likviditetsrisikoen på en god måte, skal banken fremover likevel bygge på beregningen av NSFR, og tilfredsstille krav om minimum 100 %

Noter til regnskapet

NOTE 5

(forts.)

andel stabil finansiering. Stabil finansiering er definert som de delene av egenkapital- og gjeldsfinansieringen som er forventet å være pålitelige tilgjengelige midler i løpet av en stressperiode på 1 år. Bankens krav om at 75 % av markedsfinansieringen skal ha løpetid utover 1 år legger grunnlaget for stabil finansiering. Rammer for opptak av enkeltlån og rammer for gjennomsnittlig løpetid på innlån bidrar til at andelen av finansiering som faller under 1 år, og dermed i mindre grad bidrar til stabil finansiering, er håndterbar for banken.

Ved utgangen av 2018 har 86 % av markedsfinansieringen løpetid utover 1 år som er over minimumsrammen. Posisjonen bidrar således til stabil finansiering. I tillegg har den samlede innlånsporteføljen en løpetid på 2,76 år som er over minimumsrammen på 2,5 år. Også dette bidrar til å gjøre finansieringen robust. Med en LCR på 190 % som er over kravet, ansees likviditeten som tilfredsstillende. Obligasjoner med fortrinnsrett utgjør mindre enn maksimumsrammen, og innlånsporteføljen er således diversifisert mot andre passivaklasser i tråd med strategi og risikostyring.

Operasjonell risiko

Styret i Fana Sparebank er av den oppfatning at god risikostyring og internkontroll er avgjørende for å nå bankens mål. Bankens sitt rammeverk for risikostyring og internkontroll skal bygge på krav i lov og forskrift mv. Fordi operasjonell risiko er et vidt fagfelt, har banken med virkning fra 2018 utarbeidet en egen strategi for styring av operasjonell risiko. Strategien kommer i tillegg til Strategi Risikostyring og Internkontroll. Strategi Risikostyring og Internkontroll er et overordnet strategidokument som legger føringer for samtlige delstrategier. Strategi Styring av Operasjonell Risiko er en delstrategi på linje med kredittstrategi, kapitalforvaltningsstrategi mfl. Strategien skiller seg fra de øvrige delstrategiene ved at den ikke er rettet mot et spesielt virksomhetsområde, men omfatter ulike kategorier av hendelser som kan påvirke alle virksomhetsområdene i banken.

Banken definerer operasjonell risiko som «risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser».

Det fremgår av Strategi Risikostyring og Internkontroll at kredittrisiko som følger av utlånsvirksomheten skal være den risikoeksponeringen som gir størst bidrag til bankens inntjening. Dette begrunnes med bankens kredittvurderingskompetanse. Renterisiko, aksjerisiko, valutarisiko skal være lav. Kompleksiteten i forretningsmodellen påvirker vurderingen av nivået på operasjonell risiko. Bankens sin modell er enkel og oversiktlig. Fokus på kredittrisiko legger klare føringer for styring av operasjonell risiko og innebærer at banken skal ha rutiner for å

- vurdere låntakers betjeningsevne
- vurdere og etablere sikkerheten
- pris forventet utlånstap mv.

Banken har ikke vært involvert i oppkjøp, fusjoner, fisjoner eller andre vesentlige endringer i bankens forretningsmodell og/eller strategi som har bidratt til en økning i operasjonell risiko.

Målet for **risikostyringen** i banken er at volatiliteten (avvik fra forventet resultat) ikke skal overstige bankens margin før kapitalkravene ikke overholdes. Det er først og fremst endringer i markedspriser som statsrenter og kredittspreader som gir opphav til volatiliteten. Men også tap som følge av operasjonell feil kan gi avvik fra forventet resultat.

Styret er av den oppfatning at tap som følge av operasjonelle feil kun i begrenset grad skal bidra til avvik fra forventet resultat, og har fastsatt maksimumsrammen for slik eksponering. Nivået på rammen begrunnes med at operasjonelle feil knyttet til vurdering og etablering av den enkelte sikkerhet kan gi betydelige tap. Dersom et lån viser seg å være uten sikkerhet, vil lånet resultere i økte nedskrivninger selv om tapet ikke realiseres.

Markedsrisiko

(I MILL. KR)

Rentebærende verdipapir	Bokført verdi	Renteøkning 2 %
Stat og statsgaranterte	540,97	-4,51
Særskilt sikre obligasjoner	1 380,18	-4,55
Øvrige sertifikater og obligasjoner	308,36	-0,98
Pengemarkedsfond	164,39	-0,71
Sum rentepapir	2 393,90	-10,74
Aksjer, andeler og egenkapitalbevis	Bokført verdi	-30 %
Aksjer til virkelig verdi over resultat	201,50	-60,45

NOTE 6

Maksimal kreditteksponering

(I MILL. KR)

Maksimal kredittisiko er representert ved balanseført verdi av de finansielle eiendelene inkludert derivater i balansen. Konsernet har i tillegg kredittisiko knyttet til utenombalanseposter som beskrevet i note 39 (garantier, trekkfasiliteter m.m.)

Tabellen viser maksimal brutto eksponering før eventuelle pantstillelser og tillatte motregninger.

	Morbank		Konsern	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Fordringer mot sentralbanker	65,7	65,3	65,7	65,3
Utlån til kredittinstitusjoner	947,7	867,2	342,8	380,6
Utlån til kunder	14 012,1	13 449,9	22 033,9	20 693,5
Finansielle derivater	0,6	10,4	0,6	10,4
Rentebærende verdipapir	2 139,2	2 267,3	2 229,5	2 357,5
Sum maksimal eksponering for kredittisiko i balansen	17 165,3	16 660,1	24 672,5	23 507,3
Udisponerte ordinære rammekreditter	1 174,9	1 126,4	1 598,2	1 464,2
Låneutlysning	265,3	737,8	265,3	737,8
Garantier	160,6	109,2	160,6	109,2
Sum maksimal eksponering utenfor balansen	1 600,8	1 973,4	2 024,1	2 311,2
Sum maksimal eksponering for kredittisiko	18 766,1	18 633,5	26 696,6	25 818,5

Risikoreduserende ordninger:

Lån og kreditter gis som hovedregel kun mot betryggende sikkerhet, både på PM og BM. Som sikkerhet skiller det mellom tre hovedtyper pant:

- Pant i fast eiendom (Pantelovens kap. 2)
- Pant i løsøre (Pantelovens kap. 3)
- Andre sikkerheter (Pantelovens kap. 4)

På PM er hovedregelen at lån med pant i fast eiendom ikke skal overstige en belåningsgrad på 85 % av forsvarlig verdigrunnlag (markeds-/omsetningsverdi), som er i tråd med finansstilsynets forskrift om krav til nye lån med pant i bolig. For andre typer sikkerheter kan belåningsgraden variere. Det stilles krav til løpende vurdering av sikkerhetenes realisasjonsverdi.

På BM gis det som hovedregel lån og kreditter med pant i fast eiendom på inntil 80 % av forsvarlig verdigrunnlag. For andre typer sikkerheter vil belåningsgraden variere.

Det stilles uansett krav til løpende og forsvarlige vurderinger av sikkerhetenes realisasjonsverdi.

Finansforetaksloven kapittel 11 del II og tilhørende forskrift regulerer i detalj hvilke lån som kan overføres til Fana Sparebank Boligkreditt AS. Dette er lån som benyttes som sikkerhetsmasse for utstedte obligasjoner med fortrinnsrett. Regelverket er strengere enn ved vanlig långivning til bolig, og loven krever også en uavhengig gransker oppnevnt av Finansstilsynet og uavhengig verdigvurdering av hvert enkelt pant.

Sikkerheter

Majoriteten av personmarkedsporteføljen er sikret med pant i bolig, og tabellen under viser fordelingen av utlån med pant i bolig, over og under 80 % av forsvarlig verdigrunnlag. Forsvarlig verdigrunnlag på panteobjektet er definert som antatt markeds-/omsetningsverdi.

Noter til regnskapet

NOTE 6

(forts.)

	Morbank		Konsern	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Lån med sikkerhet i bolig < 80 % av forsvarlig verdigrunnlag	9 295,7	8 965,2	17 188,7	16 198,8
Lån med sikkerhet i bolig > 80 % av forsvarlig verdigrunnlag	1 147,6	480,9	1 285,1	493,5
Øvrige utlån	3 646,3	4 028,6	3 644,9	4 026,0
Sum utlån	14 089,6	13 474,7	22 118,7	20 718,2

Tall 2017 er før verdiendring på lån til virkelig verdi, påløpte renter og amortiseringer.

Sikkerheter innenfor næringslivsengasjementer er mer kompleks enn for personmarkedet, og det hefter noe mer usikkerhet ved estimatene på porteføljnivå, men det inngår i bankens rutiner å hyppig vurdere verdien av sikkerhetsmassen.

Under er en tabell som viser tildelte verdier på sikkerhetsmassen som er pantsatt for lån og kreditter. Realisasjonsverdiene begrenses oppad til panteobligasjonens pålydende og hensyntar obligasjonens prioriterte rekkefølge. Tallene er på konsernnivå og gir primært en oversikt over fordeling av pantesikkerhetene mellom ulike sikkerhets typer.

	31.12.18	31.12.17
Konsern		
Sikkerhet i eiendom	23 057	21 383
Øvrig sikkerhet	282	152
Sum	23 340	21 535

NOTE 7

Kredittrisiko og risikoklassifisering

(I MILL. KR)

Kredittrisiko

Kredittrisiko er sannsynlighet for tap som følge av at kundene ikke har evne eller vilje til å oppfylle betalingsforpliktelsene sine overfor banken. Størstedelen av kredittrisikoen kommer fra utlån, kreditter og garantier. Styret setter rammer for banken sin kredittrisiko gjennom årlig evaluering av kredittstrategi og – policy samt bevilgnings- og fullmaktsreglementet. I tillegg har banken kreditthåndbok, og opplegg for etterlevelsesk kontroll innenfor kredittområdet.

Kredittrisiko utlån til kredittinstitusjoner

Morbank har gitt en kreditt på 400 MNOK til Fana Sparebank Boligkreditt AS. Kreditten benyttes til kjøp av boliglån med formål å utstede obligasjoner med fortrinnsrett. Kreditten var pr. 31.12.2018 trukket opp med 104 MNOK. I tillegg har morbank gitt Fana Sparebank Boligkreditt et langsiktig lån på 500 MNOK. 82 MNOK

er finansiering til Brage Finans AS. Brage Finans AS er en strategisk samarbeidspartner som banken har eierinteresser i. Resterende saldo på 261 MNOK er likviditetsinnskudd i andre banker uten binding. Engasjement mot boligkreditselskapet elimineres i konsern.

Finansielle derivat

Finansielle derivat benyttes til å redusere renterisiko på fastrenteprodukt i utlånsporteføljen, verdipapirporteføljen og innlån fra markedet. Motpart er store skandinaviske banker.

Kredittrisiko rentebærende verdipapir

Bokført verdi i rentebærende verdipapir representerer maksimal risikoeksponering. Risikotoleransen er nedtegnet i bankens kapitalforvaltningsstrategi. Tabellen under viser fordelingen i ulike aktivaklasser pr. 31.12. (tall i MNOK)

Aktivklasser og risikogrupper (konsern)	2018	2017
<i>Bankinnskudd, herunder Norges Bank</i>	334	343
Statsobligasjoner og -sertifikater	197	150
Andre 0 %-vektede obligasjoner	339	347
Kommune, Fylkeskommune	115	310
OMF, bolig- og næringskreditt	1 378	1 156
Bank, finans, kredittforetak og industri	116	124
Bankutstedte ansvarlige lån, fondsobligasjoner og hybridkapital	77	121
Andeler pengemarkedsfond, lav kredittrisiko	101	80
Andeler obligasjonsfond, middels og høy kredittrisiko	64	61
Påløpte renter	7	7
<i>Sum rentebærende verdipapir</i>	<i>2 394</i>	<i>2 358</i>
Likviditetsforvaltning	2 728	2 701

Modeller for beregning av kredittrisiko

Banken benytter modeller for å estimere sannsynlighet for mislighold for ulike kunder. Vedlikehold skjer gjennom validering. Innenfor personkundemarkedet er det utviklet en statistisk søknads- og porteføljescoremodell, som predikerer sannsynlighet for at kunden går i mislighold i løpet av en 12 måneders periode. Søknads-scoremodellen benytter seg av både interne og eksterne data om kunden, og blir benyttet når kunden er i en søknadsprosess i banken. Porteføljescoremodellen benytter utelukkende bankinterne data og beregner en sannsynlighet for mislighold ut fra kunden sin bruk av banken. Risikoklassifisering ved hjelp av porteføljescoremodellen blir gjort månedlig, og blir benyttet i banken sin oppfølging av den enkelte kunde.

Det er også utviklet en modell som beregner sannsynlighet for mislighold innenfor en 12 måneders periode til banken sine næringslivskunder. Denne modellen er en hybridmodell, som er utviklet dels basert på statistiske analyser av kundegrunnlaget, og dels på kunnskap fra erfarne saksbehandlere i bank. Modellen er satt sammen av variabler som både fanger opp utvikling i kundene sine regnskap, samt bruken av banken. For noen organisasjonsformer, der regnskapsinformasjon ikke blir offentliggjort i søkbare register, benytter banken ekstern scoring for risikoklassifisering. Samtlige av banken sine næringsengasjement blir risikoklassifisert månedlig.

Noter til regnskapet

NOTE 7

(forts.)

Ved hjelp av disse modellene blir alle banken sine kredittengasjement risikoklassifisert i risikoklassene A–K, der A er best og K er misligholdte engasje-

ment. Ut fra dette er engasjementene inndelt i tre hovedgrupper: lav risiko, middels risiko og høy risiko. (se tabell)

Risikoklassifisering i Fana Sparebank

Risikoklasse	Sannsynlighet for mislighold	
	Fra og med	Til
A	0,00 %	0,10 %
B	0,10 %	0,25 %
C	0,25 %	0,50 %
D	0,50 %	0,75 %
E	0,75 %	1,25 %
F	1,25 %	2,00 %
G	2,00 %	3,00 %
H	3,00 %	5,00 %
I	5,00 %	8,00 %
J	8,00 %	100,00 %
K	100,00 %	

Privatmarked

Morbank

Brutto utlån, garantier og tap på utlån for hver risikogruppe

Risikoklasse	Brutto utlån		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Nedskrivninger	
	2018	2017*	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017 ¹
Lav risiko	6 275	6 047	1	5	518	547	0	0	1	3
Middels risiko	2 052	1 902	0	0	23	32	1	2	2	3
Høy risiko	399	358	0	0	1	2	71	44	10	7
Sum 31.12.	8 727	8 307	1	6	542	580	72	47	13	12

Konsern

Brutto utlån, garantier og tap på utlån for hver risikogruppe.

Risikoklasse	Brutto utlån		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Nedskrivninger	
	2018	2017*	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017 ¹
Lav risiko	13 140	12 518	1	5	1 207	1 187	1	0	2	5
Middels risiko	2 883	2 537	0	0	36	48	1	2	6	4
Høy risiko	528	424	0	0	1	2	83	49	13	8
Sum 31.12.	16 551	15 479	1	6	1 244	1 237	85	52	21	17

NOTE 7

(forts.)

Bedriftsmarked

Morbank

Brutto utlån, garantier og tap på utlån for hver risikogruppe.

Risikoklasse	Brutto utlån		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Nedskrivning	
	2018	2017*	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017 ¹
Lav risiko	2 347	2 171	75	61	144	95	0	0	2	3
Middels risiko	2 277	2 457	55	22	183	114	0	21	11	11
Høy risiko	739	539	30	20	11	24	33	22	54	35
Sum 31.12.	5 362	5 168	159	103	338	233	33	43	67	50

Konsern

Brutto utlån, garantier og tap på utlån for hver risikogruppe.

Risikoklasse	Brutto utlån		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Nedskrivning	
	2018	2017*	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017 ¹
Lav risiko	2 479	2 179	75	61	161	89	0	0	1	3
Middels risiko	2 350	2 521	55	22	183	114	0	21	11	11
Høy risiko	739	539	30	20	10	24	33	22	54	35
Sum 31.12.	5 568	5 240	159	103	354	227	33	43	66	50

* Før verdiendring på lån til virkelig verdi, påløpte renter og amortiseringer.

¹ Nedskrivninger etter IAS 39. Sum individuelle og gruppenedskrivninger.

Kommentar til porteføljens utvikling

Konsernet har relativt lav kredittrisiko i privatmarkedsporteføljen (PM). Fordeling mellom risikoklasser er nær uendret i løpet av 2018. Andel høy risiko er uendret på 3 % av total portefølje på PM. Lav risiko utgjør 80 % av total portefølje på PM ved utgangen av 2018 (82 %). Innenfor bedriftsmarked (BM) har det vært en nær uendret fordeling mellom risikoklassene i 2018. Andel engasjement med høy risiko har hatt en svak økning fra 11 % i 2017 til 13 % ved utgangen av 2018. Andel med lav risiko har økt fra 41 % ved utgangen av 2017 til 44 % ved utgangen av 2018.

Tap

Ved utgangen av fjerde kvartal utgjorde Fana Sparebank sine individuelle nedskrivninger 48,2 MNOK, fordelt med 45,6 på BM og 2,6 på PM. PM har hatt en økning på 0,2 MNOK siste år, mens økningen på BM utgjorde 20,8 MNOK.

I 2018 økte konsernets modellbaserte nedskrivninger i personmarkedet fra 15,0 MNOK til 19,2 MNOK, en økning på 4,2 MNOK. Økningen er en konsekvens

av at utlånsporteføljen misligholdssannsynlighet har økt noe i perioden kombinert med vekst. Fjorårstallene er beregnet etter IAS 39. Utviklingen samsvarer med utviklingen i observert mislighold. I 2015 er porteføljescoremodellen, som gir kundens misligholdssannsynlighet, validert. Resultatene viser at beregnet misligholdssannsynlighet ligger noe over observert mislighold.

I 2018 falt konsernets modellbaserte nedskrivninger i bedriftsmarkedet fra 24,9 MNOK til 20,1 MNOK som er en reduksjon på 4,8 MNOK. Noe lavere misligholdssannsynlighet i utlånsporteføljen kombinert med lav vekst bidrar til reduksjon i modellbaserte nedskrivninger. Vektet LGD er nær uforandret siste år.

Modellene for beregning av misligholdssannsynlighet og tap gitt mislighold tar høyde for økt økonomisk usikkerhet fremover.

I sum hadde PM 4,4 MNOK i netto tap i 2018 (1,7 MNOK). BM hadde netto tap på 20,1 MNOK (6,1 MNOK).

NOTE 8

Utlån, garantier og tap på utlån fordelt på næringer

(I MILL. KR)

Morbank Næringssektor	Brutto utlån		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Nedskrivninger	
	2018	2017 ¹	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017 ²
Primærnæringer, jordbruk, skogbruk m.m.	4,9	5,5	0,2	0,2	0,7	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Industri & Bergverk	148,7	60,5	2,5	1,3	8,7	10,5	8,1	6,6	8,5	7,8
Kraft, vannforsyning, bygg og anlegg	325,1	238,1	62,1	31,0	87,1	76,0	2,6	3,5	3,3	2,3
Varehandel, Hotell og Restaurantvirksomhet	89,9	95,9	12,3	15,3	21,7	21,4	0,6	1,3	1,5	1,3
Transport	25,1	25,5	10,9	10,4	5,3	7,1	0,0	0,0	0,3	0,0
Omsetning og drift av fast eiendom	3 856,4	3 829,2	47,3	39,4	79,1	54,7	10,7	7,7	38,5	7,3
Utvikling byggeprosjekter	464,3	441,0	20,8	7,3	81,9	37,2	10,1	2,8	5,9	1,6
Tjenesteytende næringer ellers	483,7	614,9	3,2	3,3	61,2	39,1	1,2	22,0	8,2	4,8
Lønnstaker m.m.	8 691,6	8 164,0	1,3	0,9	534,3	566,1	71,8	46,1	13,1	1,9
Sum utlån kunder 31.12	14 089,6	13 474,6	160,6	109,2	880,0	813,1	105,1	90,0	80,3	27,0
Utlån kredittinstitusjoner	947,7	867,2	0,0	0,0	294,9	313,3	0,0	0,0	0,0	0,0

Konsern Næringssektor	Brutto utlån		Garantier		Ubenyttet trekkfasilitet		Misligholdte engasjement		Nedskrivninger	
	2018	2017 ¹	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017 ²
Primærnæringer, jordbruk, skogbruk m.m.	10,0	10,7	0,2	0,2	0,7	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Industri & Bergverk	156,7	73,1	2,5	1,3	9,4	11,4	8,1	6,6	8,5	7,8
Kraft, vannforsyning, bygg og anlegg	358,1	267,8	62,1	31,0	90,3	78,8	2,6	3,5	3,3	2,3
Varehandel, Hotell og Restaurantvirksomhet	101,2	111,9	12,3	15,3	23,0	23,4	0,6	1,3	1,5	1,3
Transport	52,6	55,2	10,9	10,4	9,8	12,0	0,0	0,0	0,4	0,0
Omsetning og drift av fast eiendom	3 913,4	3 892,6	47,3	39,4	76,3	49,3	10,7	7,7	38,7	7,3
Utvikling byggeprosjekter	465,1	441,0	20,8	7,3	81,9	37,2	10,1	2,8	5,9	1,6
Tjenesteytende næringer ellers	552,1	691,6	3,2	3,3	70,9	47,8	1,2	22,0	8,3	4,8
Lønnstaker m.m.	16 509,3	15 174,2	1,3	0,9	1 235,9	1 203,3	84,8	51,2	21,0	1,9
Sum utlån kunder 31.12	22 118,7	20 718,1	160,6	109,2	1 598,2	1 464,2	118,1	95,0	87,6	27,0
Utlån kredittinstitusjoner	342,8	380,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

¹ 2017 er før verdiendring på lån til virkelig verdi, påløpte renter og amortiseringer.

² 2018 er nedskrivninger etter IFRS 9. 2017 er individuelle nedskrivninger etter IAS 39.

NOTE 9 Utlån og garantier fordelt på kundegrupper og geografisk område

(I MILL. KR)

Debitorsektorer	Morbank				Konsern			
	31.12.18		31.12.17		31.12.18		31.12.17	
	Utlån	Garantier	Utlån	Garantier	Utlån	Garantier	Utlån	Garantier
Private foretak med begrenset ansvar (AS mv.)	4 791,5	154,8	4 696,9	102,7	4 786,2	154,8	4 694,3	102,7
Personlig foretak	3,4	0,0	3,7	0,1	3,4	0,0	3,7	0,1
Private institusjoner	9,0	0,4	71,1	0,0	9,0	0,4	71,1	0,0
Personlig næringsdrivende	558,6	4,1	539,1	4,9	768,9	4,1	774,9	4,9
Lønnstakere	8 666,0	1,3	8 132,6	1,1	16 475,2	1,3	15 135,2	1,1
Andre sektorer	30,7	0,0	31,3	0,3	39,8	0,0	39,0	0,3
Sum nominelle verdier	14 059,2	160,6	13 474,6	109,2	22 082,4	160,6	20 718,1	109,2
Individuelle nedskrivninger IAS 39			-26,4	-0,7			-26,4	-0,7
Gruppe nedskrivninger IAS 39			-34,2	-0,8			-39,2	-0,8
Nedskrivninger IFRS 9	-77,5	-2,0			-84,8	-2,0		
Påløpte renter, amortiseringer	25,8	0,0	22,8	0,0	31,7	0,0	27,9	0,0
Øvrige verdiendringer	4,6	0,0	13,1	0,0	4,6	0,0	13,1	0,0
Netto utlån til kunder	14 012,1	158,6	13 449,9	107,7	22 033,9	158,6	20 693,5	107,7
Kredittinstitusjoner, nominelle verdier	947,7	0,0	867,2	0,0	342,8	0,0	380,6	0,0
Geografisk område*	Utlån	Garantier	Utlån	Garantier	Utlån	Garantier	Utlån	Garantier
Hordaland fylke	14 018,4	153,8	13 597,7	108,9	21 018,6	153,8	20 001,6	108,9
Resten av Norge, inkl. Svalbard	957,8	6,8	712,8	0,2	1 366,9	6,8	1 058,2	0,2
Norske borgere i utlandet	30,7	0,0	31,3	0,0	39,8	0,0	39,0	0,0
Sum	15 006,9	160,6	14 341,8	109,2	22 425,2	160,6	21 098,8	109,2
Individuelle nedskrivninger IAS 39			-26,4	-0,7			-26,4	-0,7
Gruppe nedskrivninger IAS 39			-34,2	-0,8			-39,2	-0,8
Nedskrivninger IFRS 9	-77,5	-2,0			-84,8	-2,0		
Påløpte renter, amortiseringer	25,8	0,0	22,8	0,0	31,7	0,0	27,9	0,0
Øvrige verdiendringer	4,6	0,0	13,1	0,0	4,6	0,0	13,1	0,0
Netto utlån	14 012,1	158,6	14 317,1	107,7	22 033,9	158,6	21 074,1	107,7

* Geografisk område = kundens adresse.

NOTE 10 Misligholdte og tapsutsatte engasjementer (I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Brutto misligholdte engasjement 31–90 dager	42,0	52,6	53,0	57,1
Brutto misligholdte engasjement over 90 dager	63,1	37,3	65,1	38,0
Sum brutto misligholdte engasjement	105,1	90,0	118,1	95,0
Nedskrivninger på misligholdte engasjement	16,3	15,4	16,3	15,4
Netto misligholdte engasjement	88,7	74,6	101,8	79,6
Brutto øvrige tapsutsatte utlån	191,5	79,6	191,5	79,6
Nedskrivninger på øvrige tapsutsatte lån	25,3	11,7	25,3	11,7
Netto øvrige tapsutsatte lån	166,2	67,9	166,2	67,9

Misligholdte engasjementer representerer samlet engasjement til kunder hvor betalingsbetingelsene ikke er overholdt, med mindre forholdet ventes å være forbigående. Engasjementer klassifiseres som misligholdt senest 30 dager etter betalingsforfall.

Tapsutsatte engasjement er samlet utlån og garantier mot kunder med engasjement som ikke er klassifisert som misligholdte, men det etter en vurdering av kundens betjeningsevne og verdien av sikkerheter er sannsynlighetsovervekt for tap.

Aldersfordeling på forfalte utlån

Tabellen viser balansert verdi av forfalte utlån, hvor mislighold er overstiger 1000 kroner.

	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Forfalte utlån 1–30 dager	195,6	112,2	319,2	297,5
Forfalte utlån 31–90 dager	26,6	36,1	37,2	40,6
Forfalte utlån over 90 dager	43,2	18,1	45,2	18,8
Sum forfalte utlån	265,4	166,5	401,7	356,8

NOTE 11 Tap på utlån, ubenyttede kreditter og garantier (I MILL. KR)

Tap utlån og garantier	Morbank		Konsern	
	2018	2017	2018	2017
Periodens endring i individuelle nedskrivninger		-2,8		-2,8
Periodens endring i gruppe nedskrivninger IAS 39		4,3		5,3
Endring nedskrivninger steg 1	0,2		-0,1	
Endring nedskrivninger steg 2	-0,3		1,7	
Endring nedskrivninger steg 3	20,3		20,3	
Amortiseringseffekter	1,5	0,0	1,5	0,0
Konstaterte tap med tidligere nedskrivninger	1,3	9,5	1,3	9,5
Konstaterte tap uten tidligere nedskrivninger	0,6	0,7	0,6	0,7
Sum brutto tap	23,5	11,7	25,3	12,7
Inngått på tidligere konstaterte tap	-0,8	-4,9	-0,8	-4,9
Sum tap på utlån og garantier	22,7	6,8	24,5	7,8

Endring i tapsavsetninger 2018

	Forventet tap			Total tapsavsetning
	Steg 1	Steg 2	Steg 3	
Totale nedskrivninger pr. 31.12.17 ihht IAS 39				67,1
Effekt av overgang til IFRS 9				-1,4
Nedskrivninger 01.01.2018 iht. IFRS 9	5,6	31,8	28,3	65,7
Migrert fra steg 1	-1,2	1,1	0,1	0,0
Migrert fra steg 2	4,2	-7,4	3,2	0,0
Migrert fra steg 3	0,7	0,1	-0,8	0,0
Øvrige endring på engasjement	-4,5	10,4	12,6	18,5
Nye tap	2,2	6,8	7,1	16,0
Fraregnede tap	-1,5	-9,3	-1,8	-12,6
Nedskrivninger 31.12.2018	5,5	33,5	48,7	87,6
- herav nedskrivning på utlån	5,0	32,2	47,6	84,8
- herav PM	2,4	17,7	2,6	22,8
- herav BM	2,6	14,5	44,9	62,0
- herav nedskrivning på ubenyttet kreditt	0,3	0,4	0,1	0,8
- herav nedskrivning på garantier	0,1	0,9	1,0	2,0

Se note 9 for spesifikasjon av tapsavsetning på næringer.

NOTE 11 Endring i tapsavsetninger 2017 ihht. IAS 39

(forts.)

	2017	
	Mor	Konsern
Individuelle nedskrivninger 01.01.	29,9	29,9
Periodens nye nedskrivninger	6,4	6,4
Reduksjon i nedskrivninger	-3,5	-3,5
Tilbakeføring ved konstatering	-6,5	-6,5
Amortiseringseffekter	0,7	0,7
Individuelle nedskrivninger 31.12.	27,1	27,1
Gruppenedskrivninger 01.01.	30,7	34,7
Nye nedskrivninger på grupper av utlån	4,3	5,3
Gruppenedskrivninger 31.12.	35,0	39,9

NOTE 12

Likviditetsrisiko/restløpetid på eiendels- og gjeldsposter

(I MILL. KR)

Likviditetsrisiko er risikoen for at banken ikke kan innfri sine forpliktelser ved forfall eller ikke ha evne til å finansiere økninger i eiendeler. Fana Sparebank har definert rammer for styring og kontroll av likviditetseksponeringen. Rammene er fastsatt for både det korte og lange tidsperspektivet. Rammene ansees å være tilstrekkelige sett i relasjon til bankens kompleksitet og omfanget av innlånsvirksomheten.

Tabellen under viser forfall i henhold til kontrakt for finansielle instrumenter. Innskudd fra kunder uten avtalt forfall legges inn i tidsaksen med forfall innen 1 måned. Kontraktmessige renteforfall er spesifisert på forfallstidspunktene. Renter på gjeld til kreditt-

institusjoner og kunder (innskudd) uten avtalt forfall er utelatt fra analysen da disse ikke kan estimeres pga usikkerhet når kunden tar ut kapital. Tilsvarende gjelder også for utlån, da vi ikke kan estimere nedbetaling på gjeld. For gjeld og derivater er forfall med kjente kontantstrømmer (rente) medtatt innenfor 1 år.

Lånerammer i Norges Bank og kontokreditt i annen bank er ikke benyttet pr. 31.12.2018.

Verdijusteringer for finansielle instrumenter til virkelig verdi er ikke inkludert. Forfallsanalysen er basert på udiskonterte tall.

NOTE 12

(forts.)

Restløpetid pr. 31.12.18
Forfallsanalyse

Morbank Eiendeler	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	Over 5 år	Uten rest- løpetid
Kontanter og fordringer på sentralbanker	73,4	73,4	0,0	0,0		0,0	0,0
Utlån til kredittinstitusjoner	947,7	365,3	0,0	30,0	552,3	0,0	0,0
Utlån til kunder	14 012,1	127,5	251,2	603,9	1 271,1	10 478,8	1 279,6
Rentebærende verdipapirer	2 139,2	1,0	70,1	223,3	1 762,9	81,8	0,0
Finansielle derivater (bruttobeløp innstrømmer)	0,5	0,0	0,0	0,0	0,4	0,1	0,0
Sum kontantstrømmer	17 172,8	567,2	321,3	857,2	3 586,7	10 560,7	1 279,6
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	67,2	67,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Innskudd/gjeld til kunder	11 039,0	9 527,7	1 042,9	468,3	0,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	10,8	0,0	2,8	8,0	0,0	0,0	0,0
Obligasjon-/sertifikat gjeld	4 270,0	0,0	0,0	970,0	3 300,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	29,3	8,8	7,3	13,2	0,0	0,0	0,0
Ansvarlig lånekapital	300,0	0,0	0,0	0,0	300,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	2,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansielle derivater (bruttobeløp utstrømmer)	76,1	2,7	66,5	6,9	0,0	0,0	0,0
Sum kontantstrømmer	15 794,3	9 606,4	1 121,5	1 466,4	3 600,0	0,0	0,0

Noter til regnskapet

NOTE 12

(forts.)

Restløpetid pr. 31.12.18 Forfallsanalyse

Konsern Eiendeler	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	Over 5 år	Uten rest- løpetid
Kontanter og fordringer på sentralbanker	73,4	73,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Utlån til kredittinstitusjoner	342,8	260,4	0,0	30,0	52,3	0,0	0,0
Utlån til kunder	22 033,9	127,7	251,8	605,9	1 320,2	16 781,2	2 947,1
Rentebærende verdipapirer	2 229,3	1,0	70,1	258,2	1 818,1	81,8	0,0
Finansielle derivater (bruttobeløp innstrømmer)	0,6	0,0	0,0	0,0	0,4	0,1	0,0
Sum kontantstrømmer	26 680,1	462,5	321,9	894,2	3 191,1	16 863,2	2 947,1
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	12,4	12,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Innskudd/gjeld til kunder	11 037,2	9 526,0	1 042,9	468,3	0,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	10,8	0,0	2,8	8,0	0,0	0,0	0,0
Obligasjon-/sertifikat gjeld	11 170,0	0,0	0,0	1 520,0	8 450,0	1 200,0	0,0
Renteutbetalinger	60,3	8,8	38,3	13,2	0,0	0,0	0,0
Ansvarlig lånekapital	300,0	0,0	0,0	0,0	300,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	2,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansielle derivater (bruttobeløp utstrømmer)	76,1	2,7	66,5	6,9	0,0	0,0	0,0
Sum kontantstrømmer	22 668,8	9 549,9	1 152,5	2 016,4	8 750,0	1 200,0	0,0

Kredittrammer

	Morbank	Konsern
Ubenyttede kreditter over 1 år	523,5	869,1
Ubenyttede kreditter under 1 år	602,9	595,1
Sum ubenyttede kreditter	1 126,4	1 464,2

NOTE 12

(forts.)

Restløpetid pr. 31.12.17
Forfallsanalyse

Morbank Eiendeler	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	Over 5 år	Uten rest- løpetid
Kontanter og fordringer på sentralbanker	75,3	75,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Utlån til kredittinstitusjoner	867,4	0,0	0,0	0,0	30,0	82,5	754,9
Utlån til kunder	13 449,9	122,6	1 688,6	437,2	167,8	9 751,1	1 282,5
Rentebærende verdipapirer	2 125,5	179,8	70,0	213,2	1 340,5	322,0	0,0
Finansielle derivater (bruttobeløp innstrømmer)	19,0	0,1	14,5	4,4	0,0	0,0	0,0
Sum kontantstrømmer	16 537,2	377,8	1 773,1	654,8	1 538,4	10 155,6	2 037,4
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	38,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	38,3
Renteutbetalinger	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Innskudd/gjeld til kunder	10 763,3	9 441,8	964,0	357,5	0,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	8,5	0,0	2,5	6,0	0,0	0,0	0,0
Obligasjon-/sertifikat gjeld	4 138,0	110,0	178,0	500,0	3 150,0	200,0	0,0
Renteutbetalinger	24,9	7,3	13,2	4,4	0,0	0,0	0,0
Ansvarlig lånekapital	300,0	0,0	0,0	0,0	300,0	0,0	0,0
Renteutbetalinger	2,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansielle derivater (bruttobeløp utstrømmer)	13,9	0,0	7,0	6,9	0,0	0,0	0,0
Sum kontantstrømmer	15 288,9	9 559,1	1 166,7	874,8	3 450,0	200,0	38,3

Noter til regnskapet

NOTE 12

(forts.)

Restløpetid pr. 31.12.17 Forfallsanalyse

Konsern Eiendeler	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	Over 5 år	Uten rest- løpetid
Kontanter og fordringer på sentralbanker	75,3	75,3					
Utlån til kredittinstitusjoner	380,7				30,0	82,5	268,2
Utlån til kunder	20 693,5	150,0	2 370,5	565,8	181,2	14 438,0	2 988,1
Rentebærende verdipapirer	2 215,8	179,8	70,0	293,4	1 350,6	322,0	
Finansielle derivater (bruttobeløp innstrømmer)	19,0	0,1	14,5	4,4			
Sum kontantstrømmer	23 384,4	405,2	2 455,0	863,6	1 561,8	14 842,5	3 256,3
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	18,4						18,4
Renteutbetalinger	0,0	0,0					
Innskudd/gjeld til kunder	10 761,9	9 440,4	964,0	357,5			
Renteutbetalinger	8,5		2,5	6,0			
Obligasjon-/sertifikat gjeld	10 475,0	110,0	178,0	972,0	8 265,0	950,0	
Renteutbetalinger	46,3	7,3	34,6	4,4			
Ansvarlig lånekapital	300,0				300,0		
Renteutbetalinger	2,0		2,0				
Finansielle derivater (bruttobeløp utstrømmer)	13,9	0,0	7,0	6,9			
Sum kontantstrømmer	21 625,9	9 557,7	1 188,0	1 346,8	8 565,0	950,0	18,4

Kredittrammer

	Morbank	Konsern
Ubenyttede kreditter over 1 år	523,5	869,1
Ubenyttede kreditter under 1 år	602,9	595,1
Sum ubenyttede kreditter	1 126,4	1 464,2

NOTE 13 Renterisiko / reprisingstidspunkt på eiendels- og gjeldsposter, morbank

(I MILL. KR)

Tid til renteregulering på eiendels- og gjeldsposter pr. 31.12.18

Eiendeler	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	Over 5 år	Uten rest- løpetid
Kontanter/fordringer til sentralbanker *	73,4	73,4	-	-	-	-	-
Utlån/fordringer til finansinstitusjoner	947,7	365,3	582,3	-	-	-	-
Utlån/fordringer til kunder	14 012,1	-	13 036,0	157,1	610,6	238,6	-30,2
Obligasjoner	2 139,2	281,5	1 517,0	123,6	210,1	-	7,0
Andre ikke rentebærende eiendeler	830,4	-	-	-	-	-	830,4
Sum eiendeler	18 002,7	720,1	15 135,4	280,8	820,7	238,6	807,2
* Herav utenlandsk valuta	0,4						
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	67,2	67,2	-	-	-	-	-
Innskudd/gjeld til kunder	11 039,0	1 570,6	9 000,0	468,3	-	-	-
Obligasjoner/sertifikater	4 276,6	1 870,0	1 800,0	-	592,0	-	14,7
Ansvarlig lånekapital	299,7	-	300,0	-	-	-	-0,3
Øvrig ikke rentebærende gjeld	133,9	-	-	-	-	-	133,9
Egenkapital	2 186,4	200,0	-	-	-	-	1 986,4
Sum gjeld og egenkapital	18 002,7	3 707,8	11 100,0	468,3	592,0	-	2 134,7
Netto renteesponering på balansen	1 327,5	-2 987,6	4 035,4	-187,6	228,7	238,6	
Finansielle derivater som påvirker renteesponering	-	50,0	287,4	-78,0	-3,9	-255,5	
Netto renteesponering etter finansielle derivater	1 327,5	-2 937,6	4 322,8	-265,6	224,8	-16,9	

Kasse-, drifts- og andre rammekreditter samt byggelån er klassifisert som lån med løpetid 1–3 mnd.

Noter til regnskapet

NOTE 13

(forts.)

Tid til renteregulering på eiendels- og gjeldsposter pr. 31.12.17

Eiendeler	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	Over 5 år	Uten rest- løpetid
Kontanter/fordringer til sentralbanker *	75,3	75,3					
Utlån/fordringer til finansinstitusjoner	867,2	867,2					
Utlån/fordringer til kunder	13 449,9	1,8	12 741,2	100,5	506,6	134,0	-34,2
Obligasjoner	2 125,5	416,2	1 355,3	125,0	221,8		7,2
Andre ikke rentebærende eiendeler	901,2						901,2
Sum eiendeler	17 419,0	1 360,6	14 096,5	225,5	728,4	134,0	874,1
* Herav utenlandsk valuta	0,6						
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	38,3	38,3					
Innskudd/gjeld til kunder	10 763,3	1 619,6	8 786,2	357,5			
Obligasjoner/sertifikater	4 151,3	1 810,0	2 128,6			199,5	13,2
Ansvarlig lånekapital	299,7		300,0				-0,3
Øvrig ikke rentebærende gjeld	127,5						127,5
Egenkapital	2 038,9	200,0					1 838,9
Sum gjeld og egenkapital	17 419,0	3 667,9	11 214,8	357,5	-	199,5	1 979,3
Netto renteesponering på balansen	1 105,2	2 307,3	2 681,7	-132,1	728,4	-65,5	
Finansielle derivater som påvirker renteesponering	-	50,0	542,5	-25,0	-464,5	-103,1	
Netto renteesponering etter finansielle derivater	1 105,2	-2 257,3	3 224,2	-157,1	263,9	-168,5	

Kasse-, drifts- og andre rammekreditter samt byggelån er klassifisert som lån med løpetid 1–3 mnd.

NOTE 14 Renterisiko / reprisingstidspunkt på eiendels- og gjeldsposter, konsern

(I MILL. KR)

Tid til renteregulering på eiendels- og gjeldsposter pr. 31.12.18

Eiendeler	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	Over 5 år	Uten rest- løpetid
Kontanter/fordringer til sentralbanker *	73,4	73,4	-	-	-	-	-
Utlån/fordringer til finansinstitusjoner	342,8	260,4	82,3	-	-	-	-
Utlån/fordringer til kunder	22 033,9	-	21 065,1	157,1	610,6	238,6	-37,5
Obligasjoner	2 229,5	336,7	1 527,1	148,5	210,1	-	7,1
Andre ikke rentebærende eiendeler	488,3	-	-	-	-	-	488,3
Sum eiendeler	25 167,8	670,5	22 674,5	305,6	820,7	238,6	457,9
* Herav utenlandsk valuta	0,4						
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	12,4	12,4	-	-	-	-	-
Innskudd/gjeld til kunder	11 037,2	1 570,6	8 998,3	468,3	-	-	-
Obligasjoner/sertifikater	11 180,9	1 870,0	8 700,0	-	592,0	-	18,9
Ansvarlig lånekapital	299,7	-	300,0	-	-	-	-0,3
Øvrig ikke rentebærende gjeld	152,0	-	-	-	-	-	152,0
Egenkapital	2 485,6	200,0	-	-	-	-	2 285,6
Sum gjeld og egenkapital	25 167,8	3 653,0	17 998,3	468,3	592,0	-	2 456,2
Netto renteesponering på balansen	1 998,3	-2 982,5	4 676,3	-162,7	228,7	238,6	
Finansielle derivater som påvirker renteesponering	-	50,0	287,4	-78,0	-3,9	-255,5	
Netto renteesponering etter finansielle derivater	1 998,3	-2 932,5	4 963,7	-240,7	224,8	-16,9	

Kasse-, drifts- og andre rammekreditter samt byggelån er klassifisert som lån med løpetid 1–3 mnd.

Noter til regnskapet

NOTE 14

(forts.)

Tid til renteregulering på eiendels- og gjeldsposter pr. 31.12.17

Eiendeler	Sum	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	Over 5 år	Uten rest- løpetid
Kontanter/fordringer til sentralbanker*	75,3	75,3					
Utlån/fordringer til finansinstitusjoner	380,6	380,6					
Utlån/fordringer til kunder	20 693,5	1,8	19 989,8	100,5	506,6	134,0	-39,2
Obligasjoner	2 215,8	416,2	1 420,6	149,9	221,8		7,3
Andre ikke rentebærende eiendeler	657,0						657,0
Sum eiendeler	24 022,2	873,9	21 410,4	250,4	728,4	134,0	625,1
* Herav utenlandsk valuta	0,6						
Gjeld							
Gjeld til kredittinstitusjoner	18,4	18,4					
Innskudd/gjeld til kunder	10 761,9	1 619,6	8 784,8	357,5			
Obligasjoner/sertifikater	10 489,7	1 810,0	8 465,6			199,5	14,6
Ansvarlig lånekapital	299,7		300,0				-0,3
Øvrig ikke rentebærende gjeld	147,3						147,3
Egenkapital	2 305,2	200,0					2 105,2
Sum gjeld og egenkapital	24 022,2	3 447,9	17 750,4	357,5	-	199,5	2 266,8
Netto renteesponering på balansen	1 641,7	-2 774,0	3 860,0	-107,1	728,4	-65,5	
Finansielle derivater som påvirker renteesponering	-	50,0	542,5	-25,0	-464,5	-103,1	
Netto renteesponering etter finansielle derivater	1 641,7	2 724,0	4 402,5	-132,1	263,9	-168,5	

Kasse-, drifts- og andre rammekreditter samt byggelån er klassifisert som lån med løpetid 1–3 mnd.

NOTE 15

Rentefølsomhet

(I MILL. KR)

Renterisiko er risiko for tap knyttet til endringer i markedsrenten. Ved endring i markedsrenten kan ikke banken gjennomføre tilsvarende renteendringer for alle balansepostene på grunn av ulik rentebinding på balansepostene. Endring i markedsrenten vil dermed gi en økning eller reduksjon av bankens resultat. Renterisikoen blir hvert kvartal rapportert til styret i banken. Det er etablert konkrete rammer for bankens renterisiko. Gjennom året har bankens renterisiko vært innenfor de definerte rammene for renterisiko.

For å redusere renterisikoen for bankens langsiktige finansiering med løpetid over ett år er det inngått rentebytteavtaler. Tilsvarende er renterisiko for fastrenteutlån til kunder i stor grad eliminert ved at det er gjort rentebytteavtaler.

Tabellen viser effekten på bankens resultat før skatt med 1 % parallellskift i rentekurven. Negativt tall vil ha positiv effekt mens positivt tall vil ha negativ effekt ved 1 % renteøkning. Effekten splittes opp på verdiendring på finansielle instrumenter med fast rente og renteendring på øvrige produkter.

Morbank**31.12.18**

	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	over 5 år	Totalt
Verdiendring	0,0	0,2	-2,1	5,5	-0,8	2,8
Renteendring	-1,6	2,4	0,7	0,0	0,0	1,5
Sum	-1,6	2,7	-1,4	5,5	-0,8	4,3

31.12.17

	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	over 5 år	Totalt
Verdiendring	10,6	0,7	-1,8	7,2	-6,7	10,0
Renteendring	-1,1	-0,1	0,5	0,1	0,0	-0,5
Sum	9,5	0,6	-1,2	7,3	-6,7	9,5

Konsern**31.12.18**

	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	over 5 år	Totalt
Verdiendring	0,0	0,2	-2,1	5,5	-0,8	2,7
Renteendring	-1,6	-2,7	0,9	0,0	0,0	-3,5
Sum	-1,6	-2,5	-1,3	5,5	-0,8	-0,7

31.12.17

	Inntil 1 mnd.	1–3 mnd.	3 mnd.– 1 år	1–5 år	over 5 år	Totalt
Verdiendring	10,6	0,7	-1,8	7,2	-6,7	10,0
Renteendring	-1,1	-3,5	0,7	0,1	0,0	-3,8
Sum	9,5	-2,8	-1,1	7,3	-6,7	6,2

Noter til regnskapet

NOTE 16 Netto renteinntekter

(I MILL. KR)

	2018			2017		
	Vurdert til virkelig verdi	Vurdert til amortisert kost	Totalt	Vurdert til virkelig verdi	Vurdert til amortisert kost	Totalt
Morbank						
Renter inntekter av utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	0,0	11,2	11,2	0,0	10,9	10,9
Renter inntekter av utlån til og fordringer på kunder	29,8	380,9	410,7	30,1	351,3	381,4
Renter på derivater	-11,0	0,0	-11,0	-10,5	0,0	-10,5
Renter av sertifikater, obligasjoner og andre rentebærende verdipapir	37,0	0,0	37,0	35,8	0,0	35,8
Avkastning obligasjonsfond	0,0	0,0	0,0	6,3	0,0	6,3
Andre renteinntekter og lignende inntekter	0,0	2,1	2,1	0,0	1,7	1,7
Renteinntekter	55,5	394,3	450,0	61,7	364,0	425,7
Renter kostnader på innskudd og gjeld til kredittinstitusjoner	0,0	0,8	0,8	0,0	1,2	1,2
Renter kostnader på innskudd og gjeld til kunder	9,6	73,1	82,7	6,3	71,9	78,3
Renter på utstedte verdipapirer	8,7	64,6	73,3	11,6	52,2	63,8
Renter på derivater knyttet til utstedte verdipapirer	-2,4	0,0	-2,4	-5,5	0,0	-5,5
Renter på ansvarlig lånekapital	0,0	8,5	8,5	0,0	7,8	7,8
Andre rentekostnader	0,0	8,1	8,1	0,0	7,7	7,7
Rentekostnader	16,0	155,1	171,1	12,5	140,9	153,3
Netto renteinntekter	39,7	239,2	279,0	49,2	223,1	272,3

	2018			2017		
	Vurdert til virkelig verdi	Vurdert til amortisert kost	Totalt	Vurdert til virkelig verdi	Vurdert til amortisert kost	Totalt
Konsern						
Renter inntekter av utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	0,0	2,4	2,4	0,0	2,0	2,0
Renter inntekter av utlån til og fordringer på kunder	29,8	569,5	599,2	30,1	524,4	554,5
Renter på derivater knyttet til fastrenteulån	-11,0	0,0	-11,0	-10,5	0,0	-10,5
Renter av sertifikater, obligasjoner og andre rentebærende verdip.	38,2	0,0	38,2	36,9	0,0	36,9
Avkastning obligasjonsfond	0,0	0,0	0,0	6,3	0,0	6,3
Andre renteinntekter og lignende inntekter	0,0	2,1	2,1	0,0	1,7	1,7
Renteinntekter	56,9	574,0	630,9	62,8	528,1	590,9
Renter kostnader på innskudd og gjeld til kredittinstitusjoner	0,0	0,5	0,5	0,0	1,1	1,1
Renter kostnader på innskudd og gjeld til kunder	9,6	72,9	82,5	6,3	71,7	78,1
Renter kostnader på utstedte verdipapirer	8,7	171,0	179,8	11,6	142,0	153,7
Renter på derivater knyttet til utstedte verdipapirer	-2,4	0,0	-2,4	-5,5	0,0	-5,5
Renter på ansvarlig lånekapital	0,0	8,5	8,5	0,0	7,8	7,8
Andre rentekostnader	0,0	8,1	8,1	0,0	7,7	7,7
Rentekostnader	16,0	261,0	277,0	12,5	230,4	242,8
Netto renteinntekter	40,9	313,0	353,9	50,3	297,7	348,0

NOTE 17 Provisjonsinntekter og gebyrer

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	2018	2017	2018	2017
Garantiprovisjon	2,6	2,4	2,6	2,4
Provisjon kredittformidling	32,2	23,2	10,9	4,2
Provisjon fondsforvaltning (salg eksterne fondsprodukter og verdipapirer)	3,3	2,8	3,3	2,8
Provisjon betalingsformidling	24,2	28,4	24,2	28,4
Provisjon salg forsikringsprodukter	13,5	16,1	13,5	16,1
Meglerprovisjon ved kjøp/salg av eiendom	0,0	0,0	48,7	41,7
Provisjonsinntekter og gebyrer	75,8	72,9	103,3	95,7

NOTE 18 Provisjonskostnader

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	2018	2017	2018	2017
Gebyr betalingsformidling	4,4	4,6	4,4	4,6
Gebyr interbankgebyr	0,9	1,1	0,9	1,1
Gebyr andre	0,8	0,6	0,8	0,6
Provisjonskostnader	6,2	6,4	6,2	6,4

NOTE 19

Utbytte og netto gevinst/tap på finansielle instrument

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	2018	2017	2018	2017
Utbytte aksjer og egenkapitalbevis				
Utbytte datterselskap	1,2	2,3	0,0	0,0
Utbytte finansielle instrument trading	1,2	1,1	1,2	1,1
Utbytte finansielle instrument tilgjengelig for salg		13,4		13,4
Utbytte strategiske aksjer	9,1		9,1	
Utbytte – pengemarkedsfond	10,1		10,1	
Utbytte aksjer og egenkapitalbevis	21,6	16,8	20,4	14,5
Netto gevinst/tap på finansielle instrument				
Netto gevinst/tap på aksjer trading	-0,7	2,4	-0,7	2,4
Netto gevinst/tap aksjer tilgjengelig for salg		10,0		10,0
Netto gevinst/tap strategiske aksjer	54,5		54,5	
Netto gevinst/tap på aksjer (FVO)		1,1		1,1
Netto gevinst/tap på finansielle derivater	4,9	1,3	4,9	1,3
Netto gevinst/tap på rentebærende verdipapirer	-7,9	10,2	-8,2	10,2
Netto gevinst/tap pengemarkedsfond	-7,4	6,1	-7,4	6,1
Netto gevinst/tap på valuta	1,5	1,3	1,5	1,3
Netto verdiendring utlån	-8,2	-1,7	-8,2	-1,7
Netto verdiendring gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	4,3	5,4	4,3	5,4
Netto verdiendring innskudd	0,6	0,4	0,6	0,4
Netto gevinst/tap finansielle instrument til virkelig verdi over resultat	41,5	36,6	41,2	36,5
Netto gevinst/tap ved tilbakekjøp obligasjonsgjeld til amortisert kost	-1,7	-0,1	-6,3	-2,6
Netto gevinst/tap gjeld til amortisert kost	-1,7	-0,1	-6,3	-2,6
Netto gevinst/tap finansielle instrument	39,8	36,4	34,9	33,9

NOTE 20

Personal- og generelle administrasjonskostnader

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	2018	2017	2018	2017
Personalkostnader				
Lønn, honorar ol	75,9	70,3	98,7	90,7
Arbeidsgiveravgift	11,8	11,5	14,3	14,5
Finansskatt	4,2	4,2	5,1	4,2
Pensjonskostnader (note 35)	8,9	6,1	10,0	7,0
Øvrige personalkostnader	6,4	6,8	6,7	6,8
Personalkostnader	107,1	99,0	134,9	123,2
Administrasjonskostnader				
Opplæringskostnader	3,9	3,5	4,0	3,9
Datakostnader	34,2	31,1	34,9	31,1
Markedsføring	7,4	6,0	19,9	15,0
Frakt, porto og andre administrasjonskostnader	2,8	3,0	3,1	4,7
Administrasjonskostnader	48,3	43,6	61,9	54,7
Årsverk pr. 31.12	103	101	135	127

NOTE 21

Andre driftskostnader

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	2018	2017	2018	2017
Driftskostnader faste eiendommer	2,9	2,8	2,9	2,8
Kostnader leide lokaler	7,8	5,0	5,5	2,6
Vedlikehold og kjøp av maskiner og annet utstyr	1,8	1,8	1,8	1,8
Revisjon og andre fremmede tjenester	7,3	6,2	9,8	6,7
Øvrige driftskostnader	6,3	4,9	12,0	10,9
Formueskatt	3,1	2,8	3,1	2,8
Andre driftskostnader	29,3	23,6	35,1	27,6
Honorar til valgt revisor				
Lovpålagt revisjon	0,7	0,5	0,9	0,6
Andre attestasjonstjenester	0,0	0,0	0,2	0,1
Sum revisjonstjenester	0,7	0,5	1,1	0,7
Andre tjenester	0,2	0,1	0,2	0,1
Sum honorar valgt revisor eks.mva*	0,9	0,5	1,2	0,8

* I selskapsregnskapet påløper merverdiavgift for morselskap og for datterselskap Fana Sparebank Boligkreditt AS

NOTE 22

Skatt

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	2018	2017	2018	2017
Kostnader ved periodeskatt (betalbar skatt)				
Inneværende periode	41,0	38,8	51,2	51,5
– For lite/mye avsatt i skatt året før	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum kostnader ved betalbar skatt	41,0	38,7	51,2	51,4
Skatteeffekt renter hybridkapital direkte mot egenkapital	2,2		2,2	
Benyttet skattefradrag for skattefunn			-0,3	
Betalbar skatt i balansen	38,8	38,7	48,7	51,4
Kostnader ved endring utsatt skatt	-6,6	5,7	-6,5	5,6
Sum skattekostnad av driftsresultat etter tap	34,4	44,4	44,7	57,1
Skatteeffekt estimatavvik pensjoner over totalresultatet	-0,1	0,1	-0,1	0,1
Sum skattekostnad totalresultat	34,3	44,5	44,6	57,2
Avstemming av skattekostnad mot ordinært resultat før skatt				
Resultat før skatt	197,0	203,6	240,7	256,2
Forventet inntektsskatt 25 % (23 % konsernselskap)	49,3	50,9	59,6	63,5
Kostnader og inntekter uten skatteeffekt*	-14,9	-6,4	-14,9	-6,4
For lite/mye avsatt skatt året før	0,0	0,0	0,0	0,0
Årets skattekostnad	34,4	44,4	44,7	57,1
Effektiv skattesats	17,5 %	21,8 %	18,6 %	22,3 %
* Innbefatter gevinst/tap på verdipapir under fritaksmetoden				
Utsatt skattefordel / (utsatt skatt)				
Utsatt skattefordel / (utsatt skatt) pr. 1.1.	9,0	3,2	8,9	3,2
Endringer mot resultat	-6,7	5,8	-6,7	5,7
Implementeringseffekt IFRS 9 direkte mot egenkapital	0,3		0,4	
Utsatt skattefordel / utsatt skatt pr. 31.12	2,6	9,0	2,7	8,9

NOTE 22

(forts.)

Utsatt skatt i balansen vedrører følgende midlertidige forskjeller	Morbank		Konsern	
	2018	2017	2018	2017
MIDLERTIDIGE FORSKJELLER				
Driftsmidler etc	0,0	0,0	0,0	0,0
Pensjonsplikter	-3,4	-3,0	-3,4	-3,0
Verdipapir	-2,3	0,0	-2,3	0,0
Skattereduserende forskjeller (midl. negative forskjeller)	-5,7	-3,0	-5,8	-3,0
Driftsmidler	5,6	5,9	5,6	5,8
Gevinst og tapskonto	1,9	2,3	1,9	2,3
Verdipapir	0,0	2,2	0,0	2,2
Øvrige finansielle instrumenter	0,6	1,5	0,6	1,5
Andre forskjeller	0,0	0,0	0,0	0,0
Overgangsordning IFRS 9	0,3		0,4	
Skatteøkende forskjeller (midl. positive forskjeller)	8,3	12,0	2,8	12,0
Utsatt skatt pr. 31.12. *	2,6	9,0	2,7	8,9
* 25 %. Konsernselskap benytter 22 % for i år, 23 % for i fjor.				
Utsatt skatt i resultatregnskapet vedrører endring i følgende midlertidige forskjeller	2018	2017	2018	2017
Driftsmidler	-0,3	-0,2	-0,3	-0,3
Pensjoner	-0,4	0,7	-0,4	0,7
Gevinst og tapskonto	-0,5	-0,6	-0,5	-0,6
Verdipapir	-4,5	4,5	-4,6	4,5
Øvrige finansielle instrument	-1,0	1,3	-1,0	1,3
Andre forskjeller	0,0	0,0	0,0	0,0
Overgangsordning IFRS 9	0,3		0,4	
Endring utsatt skatt	-6,3	5,8	-6,3	5,7

NOTE 23 Klassifikasjon av finansielle instrumenter i balansen

(I MILL. KR)

Pr. 31.12.18

	Finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost	Finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet	Finansielle instrumenter til virkelig verdi over OCI	Totalt
Morbank				
Kontanter	73,4			73,4
Utlån til kredittinstitusjoner	947,7			947,7
Utlån til kunder	4 458,9	9 553,2		14 012,1
Finansielle derivater		0,6		0,6
Rentebærende verdipapir		2 139,2		2 139,2
Aksjer og egenkapitalbevis		366,5		366,5
Sum finansielle eiendeler	5 480,0	12 059,4	0,0	17 539,4
Gjeld til kredittinstitusjoner	67,2			67,2
Innskudd fra kunder	10 387,0	652,0		11 039,0
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	3 681,3	595,4		4 276,6
Finansielle derivater		26,0		26,0
Ansvarlig lånekapital	299,7			299,7
Sum finansiell gjeld	14 435,1	1 273,4	0,0	15 708,5

	Finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost	Finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet	Finansielle instrumenter til virkelig verdi over OCI	Totalt
Konsern				
Kontanter og fordring på sentralbanken	73,4			73,4
Utlån til kredittinstitusjoner	342,8			342,8
Utlån til kunder	20 953,6	1 080,3		22 033,9
Finansielle derivater		0,6		0,6
Rentebærende verdipapir		2 229,5		2 229,5
Aksjer og egenkapitalbevis		366,5		366,5
Sum finansielle eiendeler	21 369,8	3 676,9	0,0	25 046,6
Gjeld til kredittinstitusjoner	12,4			12,4
Innskudd fra kunder	10 385,2	652,0		11 037,2
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	10 585,5	595,4		11 180,9
Finansielle derivater		26,0		26,0
Ansvarlig lånekapital	299,7			299,7
Sum finansiell gjeld	21 282,8	1 273,4	0,0	22 556,1

NOTE 23

(forts.)

Pr. 31.12.17

	Finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet		Finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost	Finansielle instrumenter tilgjengelig for salg	Totalt
	Trading	Bestemt regnskapsført til virkelig verdi			
Morbank					
Kontanter			75,3		75,3
Utlån til kredittinstitusjoner			867,2		867,2
Utlån til kunder		752,4	12 697,4		13 449,9
Finansielle derivater	10,4				10,4
Rentebærende verdipapir		2 125,5			2 125,5
Aksjer og egenkapitalbevis	21,9	149,7		341,0	512,6
Sum finansielle eiendeler	32,3	3 027,7	13 640,0	341,0	17 040,9
Gjeld til kredittinstitusjoner			38,3		38,3
Innskudd fra kunder		516,8	10 246,5		10 763,3
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer		384,8	3 766,5		4 151,3
Finansielle derivater	30,3				30,3
Ansvarlig lånekapital			299,7		299,7
Sum finansiell gjeld	30,3	901,6	14 351,0	0,0	15 282,9

	Finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet		Finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost	Finansielle instrumenter tilgjengelig for salg	Totalt
	Trading	Bestemt regnskapsført til virkelig verdi			
Konsern					
Kontanter			75,3		75,3
Utlån til kredittinstitusjoner			380,6		380,6
Utlån til kunder		752,4	19 941,0		20 693,5
Finansielle derivater	10,4				10,4
Rentebærende verdipapir		2 215,8			2 215,8
Aksjer og egenkapitalbevis	21,9	149,7		341,0	512,6
Sum finansielle eiendeler	32,3	3 118,0	20 396,9	341,0	23 888,2
Gjeld til kredittinstitusjoner			18,4		18,4
Innskudd fra kunder		516,8	10 245,1		10 761,9
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer		384,8	10 104,8		10 489,7
Finansielle derivater	30,3				30,3
Ansvarlig lånekapital			299,7		299,7
Sum finansiell gjeld	30,3	901,6	20 668,0	0,0	21 599,9

NOTE 24 Virkelig verdi av finansielle instrumenter til amortisert kost

(I MILL. KR)

Morbank	31.12.18		31.12.17	
	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi
Kontanter	73,4	73,4	75,3	75,3
Utlån til kredittinstitusjoner	947,7	947,7	867,2	867,2
Utlån til kunder	4 458,9	4 458,9	12 697,4	12 697,4
Sum finansielle eiendeler	5 480,0	5 480,0	13 640,0	13 640,0
Gjeld til kredittinstitusjoner	67,2	67,2	38,3	38,3
Innskudd fra kunder	10 387,0	10 387,0	10 246,5	10 246,5
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	3 681,3	3 693,6	3 766,5	3 783,8
Ansvarlig lånekapital	299,7	296,3	299,7	302,1
Sum finansiell gjeld	14 435,1	14 444,1	14 351,0	14 370,7

Konsern	31.12.18		31.12.17	
	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi
Kontanter	73,4	73,4	75,3	75,3
Utlån til kredittinstitusjoner	342,8	342,8	380,6	380,6
Utlån til kunder	20 953,6	20 953,6	19 941,0	19 941,0
Sum finansielle eiendeler	21 369,8	21 369,8	20 396,9	20 396,9
Gjeld til kredittinstitusjoner	12,4	12,4	18,4	18,4
Innskudd fra kunder	10 385,2	10 385,2	10 245,1	10 245,1
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	10 585,5	10 629,0	10 104,8	10 160,3
Ansvarlig lånekapital	299,7	296,3	299,7	302,1
Sum finansiell gjeld	21 282,8	21 323,0	20 668,0	20 725,9

NOTE 24

(forts.)

Tabellen nedenfor analyserer finansielle instrumenter balanseført til amortisert kost etter verdsettelsesmetode

De forskjellige nivåene blir definert som følger:

Nivå 1. Virkelig verdi måles ved bruk av kvoterte priser fra aktive markeder for identiske finansielle instrumenter. I et aktivt marked vil transaksjoner for eiendeler eller forpliktelser finne sted med tilstrekkelig hyppighet og volum til å gi løpende prisinformasjon på armlengdes avstand. I denne kategorien inngår børsnoterte aksjer og fondsandeler, samt sertifikater og obligasjoner som omsettes i aktive markeder.

Nivå 2. Virkelig verdi måles med bruk av andre observerbare markedsdata enn det som benyttes på nivå 1,

enten direkte priser eller indirekte utledet av priser som er observerbare i markedet.

I denne kategorien inngår sertifikater og obligasjoner som ikke omsettes i et aktivt marked, derivater, og samtlige finansielle forpliktelser verdsatt til virkelig verdi.

Nivå 3. Virkelig verdi måles med bruk av input som ikke baseres på observerbare markedsdata (ikke observerbar input.) I kategorien inngår utlån til kunder og aksjer som ikke omsettes i et aktivt marked.

Det har ikke vært overføringer av finansielle instrumenter fra et nivå til et annet i perioden.

Verdsetteshierarki for finansielle instrumenter til amortisert kost

Morbank	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Finansielle eiendeler				
Kontanter og fordringer på sentralbanken	0,0	73,4	0,0	73,4
Utlån til kredittinstitusjoner	0,0	947,7	0,0	947,7
Utlån til kunder	0,0	0,0	4 458,9	4 458,9
Sum	0,0	1 021,1	4 458,9	5 480,0
Finansielle forpliktelser				
Gjeld til kredittinstitusjoner	0,0	67,2	0,0	67,2
Innskudd fra kunder	0,0	10 387,0	0,0	10 387,0
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0,0	3 693,6	0,0	3 693,6
Ansvarlig lånekapital	0,0	296,3	0,0	296,3
Sum	0,0	14 444,1	0,0	14 444,1
Konsern				
Finansielle eiendeler				
Kontanter	0,0	73,4	0,0	73,4
Utlån til kredittinstitusjoner	0,0	342,8	0,0	342,8
Utlån til kunder	0,0	0,0	20 953,6	20 953,6
Sum	0,0	416,1	20 953,6	21 369,8
Finansielle forpliktelser				
Gjeld til kredittinstitusjoner	0,0	12,4	0,0	12,4
Innskudd fra kunder	0,0	10 385,2	0,0	10 385,2
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0,0	10 629,0	0,0	10 629,0
Ansvarlig lånekapital	0,0	296,3	0,0	296,3
Sum	0,0	21 323,0	0,0	21 323,0

NOTE 25

Verdsettelseshierarki for finansielle instrumenter til virkelig verdi

(I MILL. KR)

Tabellen nedenfor analyserer finansielle instrumenter balanseført til virkelig verdi etter verdsettelsesmetode.

Pr. 31.12.18

Morbank

Finansielle eiendeler	Nivå 1*	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Utlån til kunder	0,0	0,0	9 553,2	9 553,2
Rentebærende verdipapirere	173,6	1 965,6	0,0	2 139,2
Finansielle derivater	0,0	0,6	0,0	0,6
Aksjer	189,9	0,0	176,6	366,5
Sum	363,6	1 966,1	9 729,8	12 059,4
Finansielle forpliktelser				
Innskudd fra kunder	0,0	652,0	0,0	652,0
Verdipapirgjeld	0,0	595,4	0,0	595,4
Finansielle derivater	0,0	26,0	0,0	26,0
Sum	0,0	1 273,4	0,0	1 273,4

Konsern

Finansielle eiendeler	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Utlån til kunder	0,0	0,0	1 080,3	1 080,3
Rentebærende verdipapirere	198,5	2 031,0	0,0	2 229,5
Finansielle derivater	0,0	0,6	0,0	0,6
Aksjer	189,9	0,0	176,6	366,5
Sum	388,4	2 031,6	1 256,9	3 676,9
Finansielle forpliktelser				
Innskudd fra kunder	0,0	652,0	0,0	652,0
Verdipapirgjeld	0,0	595,4	0,0	595,4
Finansielle derivater	0,0	26,0	0,0	26,0
Sum	0,0	1 273,4	0,0	1 273,4

NOTE 25

(forts.)

Pr. 31.12.17

Morbank

Finansielle eiendeler	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Utlån til kunder	0,0	0,0	752,4	752,4
Rentebærende verdipapirer	125,3	2 000,2	0,0	2 267,3
Finansielle derivater	0,0	10,4	0,0	10,4
Aksjer	171,6	0,0	341,0	370,8
Sum	296,9	2 010,6	1 093,4	3 400,9
Finansielle forpliktelser				
Innskudd fra kunder	0,0	516,8	0,0	516,8
Verdipapirgjeld	0,0	384,8	0,0	384,8
Finansielle derivater	0,0	30,3	0,0	30,3
Sum	0,0	931,9	0,0	931,9

Konsern

Finansielle eiendeler	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Utlån til kunder	0,0	0,0	752,4	752,4
Rentebærende verdipapirer	150,3	2 065,5	0,0	2 357,5
Finansielle derivater	0,0	10,4	0,0	10,4
Aksjer	171,6	0,0	341,0	370,8
Sum	321,9	2 075,9	1 093,4	3 491,2
Finansielle forpliktelser				
Innskudd fra kunder	0,0	516,8	0,0	516,8
Verdipapirgjeld	0,0	384,8	0,0	384,8
Finansielle derivater	0,0	30,3	0,0	30,3
Sum	0,0	931,9	0,0	931,9

* Se note 24 for definisjon av nivåene.

Noter til regnskapet

NOTE 25 Finansielle instrumenter verdsatt til virkelig verdi for nivå 3.

(forts.)

Konsern	Utlån til kunder	Aksjer
Balanseført verdi 31.12.16	920,9	356,8
Tilgang	70,0	15,3
Avgang/forfalt	-236,9	-64,7
Netto gevinst/tap	0,9	10,0
Overført til/fra nivå 1 eller 2	0,0	0,0
Verdiendring	-2,6	23,7
Balanseført verdi 31.12.17	752,4	341,0
Tilgang	457,8	34,4
Avgang/forfalt	-121,7	-254,0
Netto gevinst/tap	0,3	170,5
Overført til/fra nivå 1 eller 2	0,0	0,0
Verdiendring	-8,6	-115,2
Balanseført verdi 31.12.18	1 080,3	176,6

Spesifikasjon av virkelig verdi	Utlån til kunder	Aksjer
Nominell verdi/kostpris	1 075,7	158,6
Virkelig verdijustering	4,6	18,0
Sum virkelig verdi (inkl. periodiserte renter)	1 080,3	176,6

Verdijustering utlån – endring kredittrisiko og renterisiko

	2017	Endring	2018
Rente	11,3	-5,2	6,1
Kreditspread	1,8	-3,4	-1,5
Virkelig verdi justering	13,1	-8,6	4,6

Endring i virkelig verdi på utlån til kunder skyldes i hovedsak endring i swaprente, med tilsvarende positiv endring i virkelig verdi på derivater som er benyttet som økonomisk sikring (ref. note 26).

Sensitivitetsanalyse nivå 3

	Markedsverdi 31.12.18	Effekt av alternativ forutsetning
Utlån	1 080,3	3,5
Aksjer	176,6	17,7

For å vise sensitiviteten i utlånsporteføljen er rentekurven for beregning av mer/mindreverdier på fastrenteutlån økt med 10 basispunkter. Dette gir en reduksjon i markedsverdi på 3,5 MNOK. De renteswappene som er benyttet til å redusere renterisiko på fastrenteutlån, vil ved et tilsvarende skift i rentekurven gi en økt markedsverdi på 2,9 MNOK. Ved en endring

i kredittspreaden vil markedsverdien på fastrenteutlånene endre seg, men det vil ikke påvirke markedsverdien på derivatene knyttet til fastrenteutlånene.

For aksjer vil et fall i aksjemarkedet på 10 % gi en redusert markedsverdi på 17,7 MNOK.

NOTE 26 Finansielle derivater

(I MILL. KR)

Finansielle derivater er avtaler som inngås for å sikre finansielle verdier i form av rentevilkår og verdi av egenkapitalinstrumenter for bestemte perioder. Det finnes flere typer finansielle derivater, men Fana Sparebank har kun benyttet rentebytteavtaler

(swapper) for å sikre banken mot svingninger mellom korte og lange renter i rentemarkedet. Dette er avtaler som gjøres med andre finansinstitusjoner, der vi bytter kontantstrømmer for et avtalt beløp over en avtalt periode.

Finansielle derivatet mor og konsern	31.12.18			31.12.17		
	Nominelle verdier totalt	Positiv markeds- verdi ¹	Negativ markeds- verdi ¹	Nominelle verdier totalt	Positiv markeds- verdi ¹	Negativ markeds- verdi ¹
Renterelaterte kontrakter knyttet til utlån						
Renteswapper	797,4	0,2	8,9	392,5		11,5
Renterelaterte kontrakter knyttet til verdipapir						
Renteswapper	200,0	0,2	13,2	200,0		18,7
Renterelaterte kontrakter knyttet til funding						
Renteswapper	600,0	0,2	1,7	500,0	10,1	
Derivat			2,2		0,3	
Sum finansielle derivater	1 597,4	0,6	26,0	1 092,5	10,4	30,3

¹ Periodiserte renter på finansielle derivater inngår i verdiene.

NOTE 27

Motregning finansielle derivater

(I MILL. KR)

Konsernets motregningsadgang følger alminnelige regler i norsk lov. Mot finansielle institusjoner er det inngått standardiserte ISDA-avtaler som gir partene motregningsrett ved eventuell mislighold. Det er i tillegg inngått tilleggsavtaler om sikkerhetsstillelse (CSA).

Konsernet har ingen poster som er nettoført i balansen .

Finansielle eiendeler per 31.12.18

Motpart	Beløp i balansen	Beløp som er gjenstand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Motpart 1	0,2	0,2	-
Motpart 2	0,0	0,0	-
Motpart 3	0,2	0,2	-
Motpart 4	0,0	0,0	0,0
Motpart 5	0,1	0,1	-
Sum	0,6	0,5	0,0

Finansielle forpliktelser per 31.12.18

Motpart	Beløp i balansen	Beløp som er gjenstand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Motpart 1	5,0	0,2	4,8
Motpart 2	9,2	0,0	9,1
Motpart 3	3,9	0,2	3,7
Motpart 5	5,8	0,1	5,7
Motpart 6	2,2	0,0	2,2
Sum	26,0	0,5	25,5

Finansielle eiendeler per 31.12.17

Motpart	Beløp i balansen	Beløp som er gjenstand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Motpart 1	6,9	4,3	2,7
Motpart 2	3,2	3,2	0,0
Motpart 3	0,3	0,0	0,3
Sum	10,4	7,4	3,0

Finansielle forpliktelser per 31.12.17

Motpart	Beløp i balansen	Beløp som er gjenstand for nettooppgjør	Beløp etter mulig nettooppgjør
Motpart 1	4,3	4,3	0,0
Motpart 2	13,8	3,2	10,6
Motpart 4	5,6	0,0	5,6
Motpart 5	6,6	0,0	6,6
Sum	30,3	7,4	22,8

NOTE 28 Rentebærende verdipapirer

(I MILL. KR)

På balansetidspunktet er obligasjonene og sertifikatene verdsatt til virkelig verdi på bakgrunn av markedsverdier mottatt fra Nordic Bond Pricing. Prisene utarbeides av Nordic Bond Pricing på grunnlag av

observasjoner fra markedet, som for eksempel omsetninger og kjøps/salgs interesser. Innhentede data bearbeides i anerkjente modeller for å beregne daglige priser.

Sertifikater og obligasjoner utstedt av det offentlige	Risiko vekt	Morbank			Konsern		
		Pålydende 31.12.18	31.12.18	31.12.17	Pålydende 31.12.18	31.12.18	31.12.17
Stat og statsgaranterte	0	498,0	516,1	476,4	523,0	541,0	501,4
Kommuner og fylkeskommuner	20	115,0	114,9	370,6	115,0	114,9	370,6
Sum utstedt av det offentlige		613,0	631,1	847,1	638,0	655,9	872,0
Sertifikater og obligasjoner utstedt av andre							
Særskilt sikre obligasjoner	10	1 307,0	1 314,7	1 092,4	1 372,0	1 380,2	1 157,7
Finansforetak	20	60,0	60,4	20,1	60,0	60,4	20,1
Finansforetak	50	12,0	12,1	10,1	12,0	12,1	10,1
Øvrige	100	120,0	121,0	155,9	120,0	121,0	155,9
Sum utstedt av andre		1 499,0	1 508,1	1 278,5	1 564,0	1 573,6	1 343,8
Sum obligasjoner og sertifikater		2 112,0	2 139,2	2 125,5	2 202,0	2 229,5	2 215,8
Porteføljeinndeling av sertifikater og obligasjoner							
			Ansk. kost	Balanse-verdi		Andel børs	Effektiv avkastning
Morbank							
Klassifisert til virkelig verdi over resultat ved første gangs balanseføring			2 112,0	2 139,2		96 %	1,4 %
Sum			2 112,0	2 139,2		96 %	1,4 %
Konsern							
Klassifisert til virkelig verdi over resultat ved første gangs balanseføring			2 202,0	2 229,5		96 %	1,4 %
Sum			2 202,0	2 229,5		96 %	1,4 %

Effektiv avkastning inneholder renteinntekter, realisert og urealisert gevinst.

NOTE 29 Aksjer, andeler, egenkapitalbevis

(I MILL. KR)

For regnskapsprinsipper og vurderinger henvises til note 1 og 2.
Noten er lik for morbank og konsern.

Klassifisering av aksjer, andeler og egenkapitalbevis

Klassifisert til virkelig verdi over resultat	31.12.18	31.12.17
Børsnoterte	15,9	19,6
Unoterte	179,1	2,3
Fondsandeler	7,2	8,0
Sum klassifisert til virkelig verdi	202,1	29,8
Aksjer klassifisert som tilgjengelig for salg		
Børsnoterte	0,0	0,0
Unoterte	0,0	341,0
Fondsandeler	0,0	0,0
Sum klassifisert som tilgjengelig for salg	0,0	341,0
Pengemarkedsfond 0 % vektet	100,8	80,4
Obligasjonsfond 100 % vektet	63,6	61,4
Sum pengemarkedsfond	164,4	141,7
Sum aksjer, andeler og egenkapitalbevis	366,5	512,6

Spesifikasjon over investeringer i aksjer, andeler og egenkapitalbevis pr. 31.12.2018

Aksjer, andeler og egenkapitalbevis til virkelig verdi

Selskaps navn	Antall aksjer	Eierandel i %	Markeds-verdi
DNB ASA	8 000	0,0 %	1,1
Haugesund Sparebank Egenkapitalbevis	10 000	0,8 %	1,1
Helgeland Sparebank Egenkapitalbevis	9 900	0,0 %	0,7
Oslo Børs VPS Holding ASA	10 000	0,0 %	1,4
Sandnes Sparebank Egenkapitalbevis	22 688	0,1 %	1,2
Sparebank 1 BV Egenkapitalbevis	6 247	0,0 %	0,2
Sparebanken Sør Egenkapitalbevis	36 133	0,2 %	3,5
Sparebanken Vest Egenkapitalbevis	98 171	0,2 %	5,2
Sparebanken Øst Egenkapitalbevis	30 000	0,1 %	1,7
Sparebank 1 Østlandet Egenkapital	26 923	0,0 %	2,2
Holberg Norden	11 312		4,0
Pareto Aktiv	509		3,2
Sum aksjer, andeler og egenkapitalbevis til virkelig verdi			25,5

NOTE 29

(forts.)

Aksjer strategisk plasseringer

Selskapets navnt	Antall aksjer	Eierandel i %	Markedsverdi
Balder Betaling AS	775 313	4,3 %	18,2
Brage Finans AS	10 976 053	9,7 %	110,6
Eksportfinans	943	0,4 %	14,3
Frende Holding AS	56 321	0,8 %	20,1
Norne Eierselskap AS	17 867 955	10,0 %	2,1
Deltagerandel Visa Norge			7,3
Øvrige investeringer i aksjer tilgjengelig for salg			4,0
Sum aksjer strategisk plasseringer			176,6

Pengemarkedsfond

Pengemarkedsfond 0 % vektet		80,4	100,8
Obligasjonsfond 100 % vektet		61,4	63,6
Sum pengemarkedsfond		141,7	164,4
Sum aksjer, andeler og egenkapitalbevis			366,5

NOTE 30 Datterselskaper

	Forretningskontor	Eierandel og andel stemmeberettiget kapital	Adresse
Fana Sparebank Boligkreditt AS	Nesttun	100 %	Pb. 10 Nesttun
Fana Sparebank Eiendom AS	Nesttun	100 %	Pb. 10 Nesttun

Verdi konsoliderte datterselskaper

(i mill. kr)	Aksjekapital	Antall aksjer	Pålydende	Kostpris /bokf.verdi	Resultat e/skatt	Andel egenkap. i MNOK 31.12.18
Fana Sparebank Boligkreditt AS	330	150 000	2 200	354,3	33,7	653,2
Fana Sparebank Eiendom AS	6	5 758	1 000	5,8	0,6	7,3
Sum eierinteresser i datterselskaper				360,0	34,3	660,5

NOTE 31 Immaterielle eiendeler og varige driftsmidler

(I MILL. KR)

	Morbank				Konsern			
	Immaterielle eiendeler	Maskiner, inventar og transportmidler	Bygninger	Sum varige driftsmidler	Immaterielle eiendeler	Maskiner, inventar og transportmidler	Bygninger	Sum varige driftsmidler
Anskaffelseskost 1.1.2017	37,1	10,8	88,6	99,5	39,3	16,8	88,6	105,4
Tilgang i året	1,3	5,6	3,7	9,3	2,4	6,0	3,7	9,7
Avgang i året til ansk. kost.	0,0	2,4	0,8	3,2	0,0	2,4	0,8	3,2
Anskaffelseskost pr. 31.12.2017	38,4	14,0	91,6	105,6	41,7	20,4	91,5	111,9
Akk. av- og nedskrivninger	31,3	6,7	25,9	32,6	33,6	12,6	25,8	38,4
Bokført verdi pr. 31.12.2017	7,1	7,3	65,7	73,0	8,1	7,8	65,7	73,5
Anskaffelseskost 1.1.2018	38,4	14,0	91,6	105,6	41,7	20,4	91,5	111,9
Tilgang i året	3,1	3,1	1,1	4,2	3,4	3,9	1,1	5,1
Avgang i året til ansk. kost.	22,2	2,7	0,0	2,7	22,3	2,7	0,0	2,7
Anskaffelseskost pr. 31.12.2018	19,3	14,4	92,7	107,1	22,8	21,7	92,7	114,3
Akk. av- og nedskrivninger	12,4	6,7	29,0	35,7	15,1	13,0	28,9	41,9
Bokført verdi pr. 31.12.2018	6,9	7,7	63,7	71,4	7,7	8,7	63,7	72,4
Ordinære avskrivninger i år	3,3	2,7	3,1	5,8	3,8	3,0	3,1	6,2
Regnskapsmessige lineære avskrivning	3–5 år	10–33 %	2–10 %		3–5 år	10–33 %	2–10 %	

Ordinære avskrivninger inneholder 0,1 mill i avskrivning på påkostning leide lokaler. Avskrivning på påkostning leide lokaler blir bokført sammen med leiekostnader under andre driftskostnader, mens påkostningen er balanseført. Avgang i året knyttes til utrangering av driftsmidler.

Avskrivning immaterielle eiendeler	3,3	3,8
Avskrivning varige driftsmidler	5,8	6,2
Sum avskrivning	9,2	9,9
Herav avskrivninger påkostede leide lokaler – ført andre driftskostn. (note 21)	0,1	0,1
Ordinære avskrivninger	9,0	9,8

NOTE 32 Gjeld

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Sertifikater og obligasjoner til amortisert kost	3 681,3	3 766,5	10 585,5	10 104,8
Egenbeholdning sertifikater og obligasjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum sertifikater og obligasjoner til amortisert kost	3 681,3	3 766,5	10 585,5	10 104,8
Obligasjoner til virkelig verdi	599,6	384,8	599,6	384,8
Egenbeholdning obligasjoner til virkelig verdi	0,0	0,0	0,0	0,0
Verdiregulering	-4,2	0,1	-4,2	0,1
Sum obligasjoner vurdert til virkelig verdi	595,4	384,8	595,4	384,8
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	4 276,6	4 151,3	11 180,9	10 489,7

Verdiregulering gjeld – endring kredittisiko og renterisiko	Balanse 31.12.2018	Endring	Balanse 31.12.2017
Rente	-0,6	-0,9	0,3
Kreditspread	-3,6	-3,4	-0,2
Virkelig verdijustering	-4,2	-4,3	0,1

Kreditspread er differansen mellom beregnet markedsverdi med kreditspread på balansetidspunktet og beregnet markedsverdi med opprinnelig spread på kjøpstidspunktet.

Endring i verdipapirgjeld

Morbank

Endring gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	Balanse 31.12.18	Emitert	Forfalt/ innløst	Endring egenbeholdning	Øvrige endringer	Balanse 31.12.17
Sertifikater og obligasjoner til amortisert kost	3 681,3	650,0	-740,0	0,0	4,8	3 766,5
Obligasjoner til virkelig verdi	599,6	396,2	-178,0	0,0	-3,4	384,8
Verdiregulering	-4,2	0,0	0,0	0,0	-4,3	0,1
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	4 276,6	1 046,2	-918,0	0,0	-2,85	4 151,3

Konsern

Endring gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	Balanse 31.12.18	Emitert	Forfalt/ innløst	Endring egenbeholdning	Øvrige endringer	Balanse 31.12.17
Sertifikater og obligasjoner til amortisert kost	10 585,5	2 618,0	-2 145,0	0,0	7,7	10 104,8
Obligasjoner til virkelig verdi	599,6	396,2	-178,0	0,0	-3,4	384,8
Verdiregulering	-4,2	0,0	0,0	0,0	-4,3	0,1
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	11 180,9	3 014,2	-2 323,0	0,0	0,0	10 489,7

Noter til regnskapet

NOTE 32

(forts.)

Endring ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner	Balanse 31.12.18	Emitert	Forfalt/ innløst	Endring egen-beholdning	Øvrige endringer	Balanse 31.12.17
Ansvarlig lånekapital til amortisert kost	299,7	200,0	-200,0	0,0	0,0	299,7

Avstemming av endringer i forpliktelser som er en del av finansieringsaktiviteter	Morbank		Konsern	
	Sertifikat / obl.gjeld	Ansvarlig lånekapital	Sertifikat / obl.gjeld	Ansvarlig lånekapital
Balanseført verdi 31.12.2017	4 151,3	299,7	10 489,7	299,7
Kontantstrømmer				
Innbetaling ved utstedelse av gjeld	1 048,2	199,6	3 014,9	199,6
Tilbakebetaling av gjeld	-918,8	-200,5	-2 328,1	-200,5
Endringer som ikke skyldes kontantstrømmer				
Endring påløpte renter, amortisering m.m.	0,2	0,9	8,7	0,9
Endring virkelig verdi	-4,3	0	-4,3	0,0
Balanseført verdi 31.12.2018	4 276,6	299,7	11 180,9	299,7

Forfallstidspunkt for gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer (nominelle verdier)	Morbank		Konsern	
	Sertifikat / obl.gjeld	Ansvarlig lånekapital	Sertifikat / obl.gjeld	Ansvarlig lånekapital
2019	970		1 520	
2020	1 200		2 800	
2021	1 200		2 500	
2022	300		1 800	
2023	600	200	1 350	200
2024			650	
2025			550	
2027		100		100
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer (nominell verdi)	4 270	300	11 170	300

NOTE 33

Påløpte kostnader
og forskuddsbetalte inntekter

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Påløpte feriepenge og arbeidsgiveravgift	16,1	13,2	17,3	15,3
Påløpte kostnader og offentlige avgifter	4,4	1,3	8,0	2,9
Avsatt formueskatt	3,1	3,1	3,1	3,1
Sum påløpte kostnader og forskuddsbetalte inntekter	23,6	17,5	28,3	21,2

NOTE 34

Avsetninger og pensjonsforpliktelser

(I MILL. KR)

	Morbank		Konsern	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Pensjonsforpliktelse (note 35)	9,9	8,1	9,9	8,1
Tapsavsetning garantier	2,8	1,5	2,8	1,5
Sum avsetninger og pensjonsforpliktelser	12,6	9,5	12,7	9,5

NOTE 35

Pensjonsforpliktelser og pensjonskostnader

(I MILL. KR)

Fana Sparebank er pliktig til å ha tjenstepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenstepensjon. Bankens pensjonsordninger tilfredsstiller kravene i denne loven.

Alle ansatte er overført fra ytelsespensjonsordning til innskuddspensjonsordning fra 01.01.2017 .

Årlig innskudd i den nye innskuddspensjonsordningen er:

- 7 % av lønn inntil 7,1G
- 15 % av lønn mellom 7,1G og 12G

Ved overgang fra ytelsespensjonsordning til ny innskuddspensjonsordning ble det etablert en kompensasjonsordning hvor det ble avsatt et engangsbeløp på 110.000 pr. ansatt som plasseres i verdipapirfond. Kompensasjonen inkludert tilført avkastning, utbetales til den ansatte ved pensjonsalder eller ved fratredelse før pensjonsalder. For ansatte med lønn over 12 G blir det i tillegg foretatt et månedlig innskudd med 20 % av den del av lønn som overstiger 12 G. Det blir avsatt arbeidsgiveravgift og finansskatt for tilskudd og verdiutvikling i kompensasjonsordningen. Netto pensjonsforpliktelse knyttet til kompensasjonsordningen tilsvarer avsatt avgift.

Ansatte som står igjen i ytelsesordningen er medlemmer som i henhold til gjeldende regler ikke kan overføres til innskuddspensjonsordningen. Ordningen omfatter 5 ansatte ved utløpet av 2018.

Administrerende banksjef har rett og plikt til å fratrukke med førtidspensjon ved fylte 62 år. Pensjonsforpliktelsen overfor administrerende banksjef er regulert i egen avtale som dekkes over ordinær drift. Årets tilskudd utgjør 2,0 MNOK inklusiv avgift.

Konsernet er med i Fellesordningen for avtalefestet pensjon (AFP). Premie betales med 2,5 % av samlet lønn mellom 1 og 7,1 G.

Pensjonsberegningen for den kollektive ytelsesbaserte ordningen er foretatt av aktuar. Beregningen er basert på en rekke økonomiske og actuarielle forutsetninger. Ved beregningen av de fremtidige pensjonsplikter er følgende forutsetninger lagt til grunn:

	2018	2017
Diskonteringsrente	2,50 %	2,30 %
Lønnsregulering	2,50 %	2,25 %
Forventet utvikling i grunnbeløpet til folketrygden G	2,50 %	2,25 %
Årlig regulering av pensjonene	1,20 %	1,20 %
Dødelighetstabell	K2013	K2013

Diskonteringsrenten baserer seg på markedsrenten for obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) da det antas at markedet for disse obligasjonene er tilstrekkelig dypt.

NOTE 35

(forts.)

	2018	2017
1. Pensjonskostnader		
Tidligere års kostnad	0,0	-1,8
Netto rentekostnad/ -inntekt	-0,1	0,0
Administrasjonskostnader	0,0	0,0
Arbeidsgiveravgift	0,0	0,0
Pensjonskostnad	-0,1	-1,9
2. Pensjonsforpliktelser		
Pensjonsforpliktelse 01.01.	5,8	14,0
Årets pensjonsopptjening	0,0	0,0
Rentekostnad	0,1	0,2
Tidligere pensjonsopptjening	0,0	-4,5
Estimatendringer og avvik	1,0	-1,0
Pensjonsutbetalinger	0,0	-2,8
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	7,0	5,8
3. Pensjonsmidler		
Pensjonsmidler 01.01.	8,5	11,0
Avkastning på midlene	0,2	0,3
Estimatendringer og avvik	0,8	-0,6
Tidligere års kostnad	0,0	-2,0
Innbetalinger av midler	0,0	0,0
Administrasjonskostnader	-0,1	0,0
Pensjonsutbetalinger	0,0	-0,2
Pensjonsmidler 31.12.	9,4	8,5
4. Avstemming netto pensjonsforpliktelse		
Pensjonsforpliktelse 01.01.	-2,6	3,5
Pensjonskostnad	-0,1	-1,8
Innbetalt til premiefondet inkl arb.g.avg.	0,0	3,8
Estimatavvik over totalresultatet	0,3	-0,4
Pensjonsforpliktelse 31.12.	-2,4	-2,6
Bokført pensjonsforpliktelse		
Tjenestepensjon	-2,4	-2,6
Pensjonsforpliktelse administrerende direktør	8,8	6,8
Arbeidsgiveravgift knyttet til kompensasjonsordning	1,1	1,3
Sum forpliktelse	7,5	5,4
Herav		
Balanseført pensjonsforpliktelse	9,9	8,1
Balanseført pensjonsmidler	2,4	2,6

Noter til regnskapet

NOTE 35

(forts.)

5. Avstemming total pensjonskostnad	2018		2017	
	Morbank	Konsern	Morbank	Konsern
Pensjonskostnad ytelsesbaserte ordninger	-0,1	-0,1	-1,8	-1,8
Pensjon over drift	2,0	2,0	1,9	1,9
Kompensasjonsordning 12G	0,3	0,5	-0,4	-0,4
Ordinært til innskuddspensjon	5,4	6,0	5,4	6,0
Ordinært til fellesordningen	1,2	1,6	1,0	1,4
Totale pensjonskostnader i resultatregnskapet (note 21)	8,9	10,0	6,1	7,0

Det er ikke forventet innbetaling til den ytelsesbaserte ordningen i 2019.

Historisk utvikling i pensjonsforpliktelsen	31.12.18	31.12.17	31.12.16	31.12.15	31.12.14
Brutto pensjonsforpliktelse ytelsesordning ¹	7,0	5,8	14,5	169,5	192,1
Brutto pensjonsmidler	-9,4	-8,5	-11,0	-121,6	-112,7
Netto pensjonsforpliktelser ytelsesordning	-2,4	-2,6	3,5	47,9	79,4
Brutto pensjonsforpliktelse administrerende direktør	8,8	6,8	4,9	2,9	1,2
Forpliktelse knyttet til kompensasjonsordning	1,1	1,3	1,1	0,0	0,0
Netto balanseført pensjonsforpliktelse	7,5	5,4	9,4	50,8	80,6

1 Brutto pensjonsforpliktelser inkluderer arbeidsgiveravgift.

Sensitivitet pensjon

En ytelsesbasert pensjonsforpliktelse er spesielt sensitiv overfor endringer i diskonteringsrenten. En reduksjon i diskonteringsrenten vil isolert sett medføre en økning

i pensjonsforpliktelsen. For konsernet vil en endring i diskonteringsrenten på +/- 1 % gi uvesentlig endring i kostnad/forpliktelse.

NOTE 36

Transaksjoner med nærstående parter

(I MILL. KR)

Fana Sparebank definerer datterselskapene, tilknyttede selskap og ledende ansatte som nærstående parter. Transaksjoner med ledende ansatte, styret og øvrige tillitsvalgte fremkommer i note 37.

Transaksjoner med nærstående parter foretas i samsvar med vanlige forretningsmessige vilkår og prinsipper. Tabellen nedenfor viser transaksjoner med nærstående parter. Dette omfatter balanseverdier pr. årsslutt og kostnader og inntekter ført gjennom året.

Konserninterne transaksjoner

Balanse	2018	2017
Utlån til datterselskap	610,2	489,3
Obligasjoner med fortrinnsrett	0,0	0,0
Overførte lån til boligkredittforetaket(akkumulert)	8 034,3	7 251,2
Innskudd fra datterselskap	56,5	21,3
Resultat		
Mottatte rente og kredittprovisjoner fra datterselskaper	9,1	9,2
Rentekostnad innskudd fra datterselskaper	0,6	0,2
Andre gebyrer og provisjoner	21,3	18,9
Utbytte	1,2	2,3
Andre inntekter	2,9	1,4
Andre kostnader	0,0	0,1

Fana Sparebank Boligkreditt AS har en årlig rullerende rammekredittavtale hos Fana Sparebank på 400 MNOK. Pr. 31.12.2018 var det benyttet 104,6 MNOK. Tilsvarende tall pr. 31.12.2017 var en ramme på 800 MNOK og opptrukket 486,7 MNOK. Videre har Fana Sparebank Boligkreditt AS inngått en ny langsiktig ramme i 2018 på 600 MNOK hvor 500 MNOK er opptrukket. Rammene skal sikre finansiering til Fana Sparebank Boligkreditt AS ved ervervelse av boliglån og oppgjør ved forfall av OMF-er.

Det er gjort en leveranse og serviceavtale mellom Fana Sparebank og Fana Sparebank Boligkreditt AS. Fana Sparebank mottar en provisjon for arbeidet med forvaltning og oppfølging av utlånsporteføljen. Tilsvarende mottar Fana Sparebank en provisjon for arbeidet med likviditets og balansestyring. Provisjons-satsene er til markedsmessige vilkår og er gjenstand for årlig reforhandling.

Fana Sparebank Boligkreditt AS har i tillegg til tidligere nevnte trekkfasilitet 3 stk. RCF-avtaler (revolving credit facility) mot Fana Sparebank:

- Avtale knyttet til overkollateralisering. Rammen kan benyttes til kjøp av ny sikkerhetsmasse i form av utlån eller andre instrument som kvalifiserer som likviditetsreserve. Rammen pr. 31.12.2018 utgjør 1.035 MNOK og er avhengig av til hver tid utstedt OMF portefølje i selskapet.
- Avtale knyttet til finansiering av opptrekk av til enhver tid ubrukte flexilånsrammer. Rammen pr. 31.12.2018 er 722 MNOK.
- Avtale som skal sikre OMF-eiere oppgjør for renter og avdrag de neste 12 måneder, dersom boligkredittselskapet ikke er i stand til å gjøre opp for seg. Rammen for avtalen pr. 31.12.2018 er 689 MNOK.

I tillegg har Fana Sparebank Eiendom en trekkfasilitet på 8,0 MNOK. Pr. 31.12.2018 var det benyttet 5,2 MNOK. Tilsvarende tall pr. 31.12.2017 var 2,6 MNOK. Ved bruk betales en pris på markedsmessige vilkår.

NOTE 37

Godtgjørsler og lån til ledende ansatte og tillitsvalgte

(I HELE 1000)

2018

Bankens ledelse

	Lønn	Honorar	Påskjønnelse ¹	Natural- ytelser	Lån/ kausjon ²	Pensjons- kostnad ³
Lisbet Karin Nærø – Administrerende direktør	2 754			191	4 850	1 816
Jon Arild Hellebust – Kundedirektør	1 486			60	4 205	173
Oddgeir Timberlid – Økonomidirektør	1 443			37	0	174
Kim Lingjærde – Finansdirektør	1 420			46	2 063	169
Marianne Wik Sætre – Direktør innovasjon og digitale kanaler	1 551			176	3 880	193
Bjarne Amundsen – Direktør kreditt og prosess	1 400			42	430	165
Styret						
Nils Magne Fjereide – styrets leder		207				
Peter Frølich – styrets nestleder		125				
Kjerstin Fyllingen		145				
Linn Cecilie Moholt		100				
Arnstein Bjørke – varamedlem		75				
Arnt Hugo Knudsen (ans. repr.)	703	130		26		48
Hanne Magnussen (ans. repr.)	560	100		24		39
Generalforsamling						
		53				

¹ Det er i regnskapet for 2018 avsatt for kostnad knyttet til påskjønnelse. Styret har besluttet å gi en ½ månedslønn i påskjønnelse til alle ansatte. Påskjønnelsen utbetales i 2019.

² Ansatte får rentevilkår med 25 % rabatt i forhold til laveste kunderente. Lånene blir fordelsbeskattet. Lånesum for funksjonærvilkår er avgrenset til 4 millioner, lån utover 4 millioner er til ordinære markedsvilkår. Medlemmer av styret og øvrige kontrollorgan har lån til ordinære markedsvilkår.

³ Banken har innskuddspensjonsordning for ansatte. Administrerende direktør har egen avtale om pensjon.

Øvrige avtaler

Administrerende direktør har rett og plikt til å fratre ved fylte 62 år. Dersom administrerende direktør fratrer sin stilling etter ønske fra styret før fylte 62 år, har hun rett til kompensasjon tilsvarende 12 måneders fastlønn i tillegg til lønn i oppsigelsestiden på 3 måneder.

Det foreligger ellers ingen avtaler om særskilt vederlag ved fratredelse i banken for ledelsen eller valgte representanter.

NOTE 38

Forretninger utenfor balansen, pantstillelser, betingede utfall og hendelser etter balansedagen

(I MILL. KR)

Forretninger utenom balansen:	Morbank		Konsern	
	31.12.18	31.12.17	31.12.18	31.12.17
Garantiansvar				
Betalingsgarantier	49,1	23,6	49,1	23,6
Kontraktsgarantier	93,0	66,3	93,0	66,3
Annet garantiansvar	18,5	19,3	18,5	19,3
Transportgaranti				
Sum garantier for kunder	160,6	109,2	160,6	109,2
Forpliktelser				
Udisponerte ordinære rammekreditter	1 174,9	1 126,4	1 598,2	1 464,2
Lånetilsagn	265,3	737,8	265,3	737,8
Pantstillelser				
Pantsatte verdipapir – bokført verdi	464,4	478,9	464,4	478,9
Låneadgang i Norges Bank pr. 31.12.	445,1	453,3	445,1	453,3

Pantsatte verdipapir er i sin helhet deponert for å ha låneadgang i Norges Bank. Retningslinjene til Norges Bank tilsier at man må være fullt ut sikret for å ha trekkrettigheter og låne adgang. Fana Sparebank har pr. 31.12.2018 ingen lån i Norges Bank.

Trekkfasiliteter

Banken har i tillegg til ordinær balanseført funding fra markedet, trekkfasiliteter hos DnB. Trekkfasilitetene er en del av bankens likviditetsstrategi.

	Ramme	Benyttet 31.12.
DNB	200,0	0,0
(kontokreditt som fornyes hvert år)		

Betingelsene er at vi betaler en løpende provisjon av rammen. Ved bruk betales en pris knyttet til markedsrente + en margin.

Betingede utfall:

Fana Sparebank er ikke involvert i rettsaker eller tvister som kan påvirke bankens resultat i vesentlig grad.

Hendelser etter balansedagen:

Det foreligger ingen spesielle hendelser etter balansedagen med betydning for regnskapet for 2018.

NOTE 39

Operasjonelle leieforhold

Konsernet som leietaker

Konsernet har i 2018 vært leietaker i kontorlokaler sentralt i Bergen sentrum, Åsane og på Sotra. Leien indeksreguleres hvert år. Årlig leie pr. 2018 utgjør 5,1 millioner. Banken har flyttet ut av lokalene i Åsane og har i den forbindelse kostnadsført 1,9 millioner for gjenstående leieperiode.

Leiekontraktene i Bergen sentrum og på Sotra har en snitt durasjon for gjenværende leieperiode på 12 år.

Konsernet som utleier

Konsernet har ingen utleieavtaler eksternt. Leieinntekter fra datterselskap blir eliminert i regnskapet.

NOTE 40

Overgangsnote IFRS 9

(I MILL. KR)

IFRS 9 Finansielle instrument er gjeldende fra 1. januar 2018 og erstatter IAS 39 Finansielle instrument. Standarden medfører endringer knyttet til klassifisering og måling, sikringsbokføring og nedskrivning. IFRS 9 skal anvendes retrospektivt, men det er ikke et krav om å utarbeide sammenligningstall. Fana Sparebank har derfor utarbeidet åpningsbalanse 01.01.2018 som om selskapet alltid har anvendt de nye prinsippene, mens sammenligningstallene for 2017 er basert på IAS 39 både i regnskapsoppsettet og noter. For nærmere beskrivelse av IFRS 9 vises til note 1.

Beregning av forventet tap etter IFRS 9 medfører for konsernet Fana Sparebank en reduksjon i nedskrivninger på 1,4 MNOK pr. 01.01.18. For morbank utgjør reduserte nedskrivninger 1,3 MNOK pr. 01.01.18.

Konsernets egenkapital øker med 1,2 MNOK etter skatt 1.1.2018 etter innføring av IFRS 9. Morbanks egenkapital øker med 1,0 MNOK etter skatt. Morbank og konsernets kapitaldekning påvirkes i mindre grad.

Forskjellene som oppstod ved implementering av IFRS 9 regnskapsføres direkte mot egenkapitalen pr. 1. januar 2018.

Klassifisering og måling av finansielle instrumenter, morbank

Finansielle eiendeler	Kategori IAS 39	Kategori IFRS 9	Beløp IAS 39 31.12.17	Beløp IFRS 9 01.01.18
Utlån til kredittinstitusjoner	Amortisert kost	Amortisert kost	867,2	866,7
Utlån til kunder	Amortisert kost	Amortisert kost	12 697,4	4 280,1
		FVOCI – Virkelig verdi over utvidet resultatet	0,0	8 420,0
Utlån til kunder	FVO – Virkelig verdi over resultatet	FVPL – Virkelig verdi over resultat	752,4	752,4
Rentebærende verdipapir	FVO – Virkelig verdi over resultatet	FVPL – Virkelig verdi over resultat	2 267,3	2 267,3
Egenkapitalinstrumenter	Virkelig verdi over resultat	FVPL – Virkelig verdi over resultat	29,8	29,8
Egenkapitalinstrumenter	Tilgjengelig for salg	FVPL – Virkelig verdi over resultat	341,0	341,0
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultat	Virkelig verdi over resultat	10,4	10,4
Sum finansielle eiendeler			16 965,6	16 967,7

Finansiell gjeld

Gjeld til kredittinstitusjoner	Amortisert kost	Amortisert kost	38,3	38,3
Innskudd fra kunder	Amortisert kost	Amortisert kost	10 246,5	10 246,5
Innskudd fra kunder	FVO – Virkelig verdi over resultatet	FVPL – Virkelig verdi over resultat	516,8	516,8
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	Amortisert kost	Amortisert kost	3 766,5	3 766,5
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	FVO – Virkelig verdi over resultatet	FVPL – Virkelig verdi over resultat	384,8	384,8
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultat	Virkelig verdi over resultat	30,3	30,3
Ansvarlig lånekapital	Amortisert kost	Amortisert kost	499,7	499,7
Avsetninger på garantier	Amortisert kost	Amortisert kost	1,5	1,5
Avsetninger på ubenyttede rammekreditter			0,0	0,8
Sum finansielle forpliktelser			15 484,4	15 485,1

NOTE 40 Reklassifisering og måling av finansielle instrument ved overgang fra IAS 39 til IFRS 9

(forts.)

Følgende tabell viser virkningen på beløp i balansen ved reklassifisering og ny måling av finansielle instrument ved overgangen fra IAS 39 til IFRS 9 pr. 01.01.18.

Finansielle eiendeler	IAS 39 balanse 31.12.17	Reklassifisering	Ny måling taps- avsetning	IFRS 9 balanse 01.01.18
Amortisert kost				
Utlån til kredittinstitusjoner				
Inngående balanse under IAS 39	867,2			
Ny måling tapsavsetning			-0,6	
Utgående balanse under IFRS 9				866,7
Utlån til kunder				
Inngående balanse under IAS 39	12 697,4			
Reklassifisert til FVOCI		-8 420,0		
Ny måling tapsavsetning			2,6	
Utgående balanse under IFRS 9				4 280,1
FVTPL – virkelig verdi over resultatet				
Utlån til kunder				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	752,4			752,4
Rentebærende verdipapirer				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	2 267,3			2 267,3
FVOCI – virkelig verdi over andre inntekter og kostnader				
Utlån til kunder				
Inngående balanse under IAS 39	0,0			
Reklassifisert fra amortisert kost		8 420,0		
Ny måling tapsavsetning			0,0	
Utgående balanse under IFRS 9				8 420,0

Noter til regnskapet

NOTE 40

(forts.)

Finansiell gjeld	IAS 39 balanse pr. 31.12.17	Reklassifisering	Ny måling taps- avsetning	IFRS 9 balanse 01.01.18
Amortisert kost				
<i>Innskudd fra kredittinstitusjoner</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	38,3			38,3
<i>Innskudd fra kunder</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	10 246,5			10 246,5
<i>Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	3 766,5			3 766,5
<i>Ansvarlig lånekapital</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	499,7			499,7
<i>Avsetninger på garantier</i>				
Inngående balanse under IAS 39	1,5			
Ny måling tapsavsetning			0,0	
Utgående balanse under IFRS 9				1,5
<i>Avsetninger på ubenyttede kreditter</i>				
Inngående balanse under IAS 39	0,0			
Ny måling tapsavsetning			0,8	
Utgående balanse under IFRS 9				0,8
FVTPL – virkelig verdi over resultatet				
<i>Innskudd fra kunder</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	516,8			516,8
<i>Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	384,8			384,8
<i>Finansielle derivater</i>				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	30,3			30,3

NOTE 40

(forts.)

Effekt på egenkapital ved overgang til IFRS 9 pr. 01.01.18

	Sparebankens fond	Gavefond	Verdiendring tilgjengelig for salg	Sum
Egenkapital 31.12.17	1 651,6	35,6	151,6	1 838,9
Reklassifisering av finansielle instrument tilgjengelig for salg til virkelig verdi over ordinært resultat	151,6		-151,6	0,0
Ny måling tapsavsetning utlån	1,3			1,3
Skatteeffekt knyttet til endring	-0,3			-0,3
Egenkapital 01.01.18	1 804,8	35,6	0,0	1 840,5

Avstemming av tapsavsetninger mellom IAS 39 og IFRS 9

	Nedskrivning på grupper	Individuelle nedskrivninger	Steg 1 Forventet tap over 12 måneder	Steg 2 Forventet tap over levetid	Steg 3 Forventet tap over levetid inkl spesifiserte tap	Sum
	IAS 39	IAS 39	IFRS 9	IFRS 9	IFRS 9	
Tapsavsetning 31.12.17	35 001	27 110				
Brutto utlån	-34 231	-26 420	3 401	27 656	27 538	58 596
Ubenyttet kreditter			154	624	0	778
Tap på garantier	-770	-690	59	586	805	1 450
Tapsavsetning 01.01.18	0	0	3 614	28 867	28 343	60 824

Noter til regnskapet

NOTE 40

(forts.)

Klassifisering og måling av finansielle instrumenter, konsern

Finansielle eiendeler	Kategori IAS 39	Kategori IFRS 9	Beløp IAS 39 31.12.17	Beløp IFRS 9 01.01.18
Utlån til kredittinstitusjoner	Amortisert kost	Amortisert kost	380,6	380,4
Utlån til kunder	Amortisert kost	Amortisert kost	19 941,0	19 943,4
Utlån til kunder	FVO – Virkelig verdi over resultatet	FVPL – Virkelig verdi over resultat	752,4	752,4
Rentebærende verdipapir	FVO – Virkelig verdi over resultatet	FVPL – Virkelig verdi over resultat	2 357,5	2 357,5
Egenkapitalinstrumenter	Virkelig verdi over resultat	FVPL – Virkelig verdi over resultat	29,8	29,8
Egenkapitalinstrumenter	Tilgjengelig for salg	FVPL – Virkelig verdi over resultat	341,0	341,0
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultat	Virkelig verdi over resultat	10,4	10,4
Sum finansielle eiendeler			23 812,8	23 815,0

Finansiell gjeld

Gjeld til kredittinstitusjoner	Amortisert kost	Amortisert kost	18,4	18,4
Innskudd fra kunder	Amortisert kost	Amortisert kost	10 245,1	10 245,1
Innskudd fra kunder	FVO – Virkelig verdi over resultatet	FVPL – Virkelig verdi over resultat	516,8	516,8
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	Amortisert kost	Amortisert kost	10 104,8	10 104,8
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	FVO – Virkelig verdi over resultatet	FVPL – Virkelig verdi over resultat	384,8	384,8
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultat	Virkelig verdi over resultat	30,3	30,3
Ansvarlig lånekapital	Amortisert kost	Amortisert kost	499,7	499,7
Avsetninger på garantier	Amortisert kost	Amortisert kost	1,5	1,5
Avsetninger på ubenyttede rammekreditter				0,8
Sum finansielle forpliktelser			21 801,4	21 802,2

NOTE 40 Reklassifisering og måling av finansielle instrument ved overgang fra IAS 39 til IFRS 9

(forts.)

Følgende tabell viser virkningen på beløp i balansen ved reklassifisering og ny måling av finansielle instrument ved overgangen fra IAS 39 til IFRS 9 pr. 01.01.18.

Finansielle eiendeler	IAS 39 balanse 31.12.17	Reklassifisering	Ny måling tapsavsetning	IFRS 9 balanse 01.01.18
Amortisert kost				
Utlån til kredittinstitusjoner				
Inngående balanse under IAS 39	380,6			
Ny måling tapsavsetning			-0,1	
Utgående balanse under IFRS 9				380,4
Utlån til kunder				
Inngående balanse under IAS 39	19 941,0			
Ny måling tapsavsetning			2,3	
Utgående balanse under IFRS 9				19 943,4
FVTPL – virkelig verdi over resultatet				
Utlån til kunder				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	752,4			752,4
Rentebærende verdipapirer				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	2 357,5			2 357,5
Finansiell gjeld				
Amortisert kost				
Innskudd fra kredittinstitusjoner				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	18,4			18,4
Innskudd fra kunder				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	10 245,1			10 245,1
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	10 104,8			10 104,8
Ansvarlig lånekapital				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	499,7			499,7
Avsetninger på garantier				
Inngående balanse under IAS 39	1,5			
Ny måling tapsavsetning			0,0	

Noter til regnskapet

NOTE 40

(forts.)

	IAS 39 balanse pr. 31.12.17	Reklassifisering	Ny måling tapsavsetning	IFRS 9 balanse 01.01.18
Finansiell gjeld				
Utgående balanse under IFRS 9				1,5
Avsetninger på ubenyttede kreditter				
Inngående balanse under IAS 39	0,0			
Ny måling tapsavsetning			0,8	
Utgående balanse under IFRS 9				0,8
FVTPL - virkelig verdi over resultatet				
Innskudd fra kunder				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	516,8			516,8
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	384,8			384,8
Finansielle derivater				
Inngående balanse under IAS 39 og utgående balanse under IFRS 9	30,3			30,3

Effekt på egenkapital ved overgang til IFRS 9 pr. 01.01.18

	Sparebankens fond	Gavefond	Verdiendring tilgjengelig for salg	Sum
Egenkapital 31.12.17	1 918,0	35,7	151,6	2 105,2
Reklassifisering av finansielle instrument tilgjengelig for salg til virkelig verdi over ordinært resultat	151,6		-151,6	0,0
Ny måling tapsavsetning utlån	1,4			1,4
Skatteeffekt knyttet til endring	-0,2			-0,2
Egenkapital 01.01.18	2 070,8	35,7	0,0	2 106,4

Avstemming av tapsavsetninger mellom IAS 39 og IFRS 9

	Nedskrivning på grupper	Individuelle nedskrivninger	Steg 1	Steg 2	Steg 3	Sum
			Forventet tap over 12 måneder	Forventet tap over levetid	Forventet tap over levetid inkl spesifiserte tap	
	IAS 39	IAS 39	IFRS 9	IFRS 9	IFRS 9	
Tapsavsetning 31.12.17	39,9	27,1				67,1
Brutto utlån	-39,2	-26,4	5,3	30,5	27,5	-2,2
Ubenyttet kreditter			0,2	0,6	0,0	0,8
Tap på garantier	-0,8	-0,7	0,1	0,6	0,8	0,0
Tapsavsetning 01.01.18	0,0	0,0	5,6	31,8	28,3	65,7

Statsautoriserte revisorer
Ernst & Young AS

Thormøhlens gate 53 D, NO-5006 Bergen
Postboks 6163, NO-5892 Bergen

Foretaksregisteret: NO 976 389 387 MVA
Tlf.: +47 24 00 24 00
Fax: +47 55 21 30 01
www.ey.no
Medlemmer av Den norske revisorforening

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Til generalforsamlingen i Fana Sparebank

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet for Fana Sparebank som består av selskapsregnskap og konsernregnskap. Selskapsregnskapet og konsernregnskapet består av balanse per 31. desember 2018, resultatregnskap, oppstilling over totalresultat, oppstilling av endringer i egenkapital og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets og konsernets finansielle stilling per 31. desember 2018, og av deres resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i avsnittet *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet i samsvar med de relevante etiske kravene i Norge knyttet til revisjon slik det kreves i lov og forskrift. Vi har også overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Øvrig informasjon omfatter informasjon i selskapets årsrapport bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen. Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for den øvrige informasjonen. Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke den øvrige informasjonen, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese den øvrige informasjonen med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen og årsregnskapet eller kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon, er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvike selskapet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe annet realistisk alternativ.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan skyldes misligheter eller feil og er å anse som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- ▶ identifiserer og anslår vi risikoer for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll;
- ▶ opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontrollen som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll;
- ▶ vurderer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimater og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige;
- ▶ konkluderer vi på om ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen er hensiktsmessig og, basert på innhentede revisjonsbevis, hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape betydelig tvil om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det foreligger vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet. Hvis slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, må vi modifisere vår konklusjon. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet frem til datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapets evne til fortsatt drift ikke lenger er til stede;
- ▶ vurderer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettvisende bilde;
- ▶ innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om konsernregnskapet. Vi er ansvarlige for å fastsette strategien for, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen, og vi har et udelt ansvar for konklusjonen på revisjonen av konsernregnskapet.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen, tidspunktet for vårt revisjonsarbeid og eventuelle vesentlige funn i vår revisjon, herunder vesentlige svakheter i den interne kontrollen som vi avdekker gjennom vårt arbeid.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen og redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til disponering av resultatet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokførings-skikk i Norge.

Bergen, 28. mars 2019
ERNST & YOUNG AS

Karl Erik Svanevik
statsautorisert revisor

Erklæring fra styret og administrerende direktør iht verdipapirhandelloven § 5-5

Vi erklærer etter beste overbevisning at årsregnskapet 2018 er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder og at opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av foretakets og konsernets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet.

Vi erklærer også at årsberetningen gir en rettviseende oversikt over utviklingen, resultatet og stillingen til foretaket og konsernet, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer foretaket står overfor.

Nesttun, 28. mars 2019

I styret for Fana Sparebank

Nils Magne Fjereide
styrets leder

Peter Frølich
styrets nestleder

Linn Cecilie Moholt
styremedlem

Kjerstin Fyllingen
styremedlem

Arnt Hugo Knudsen
representant for ansatte

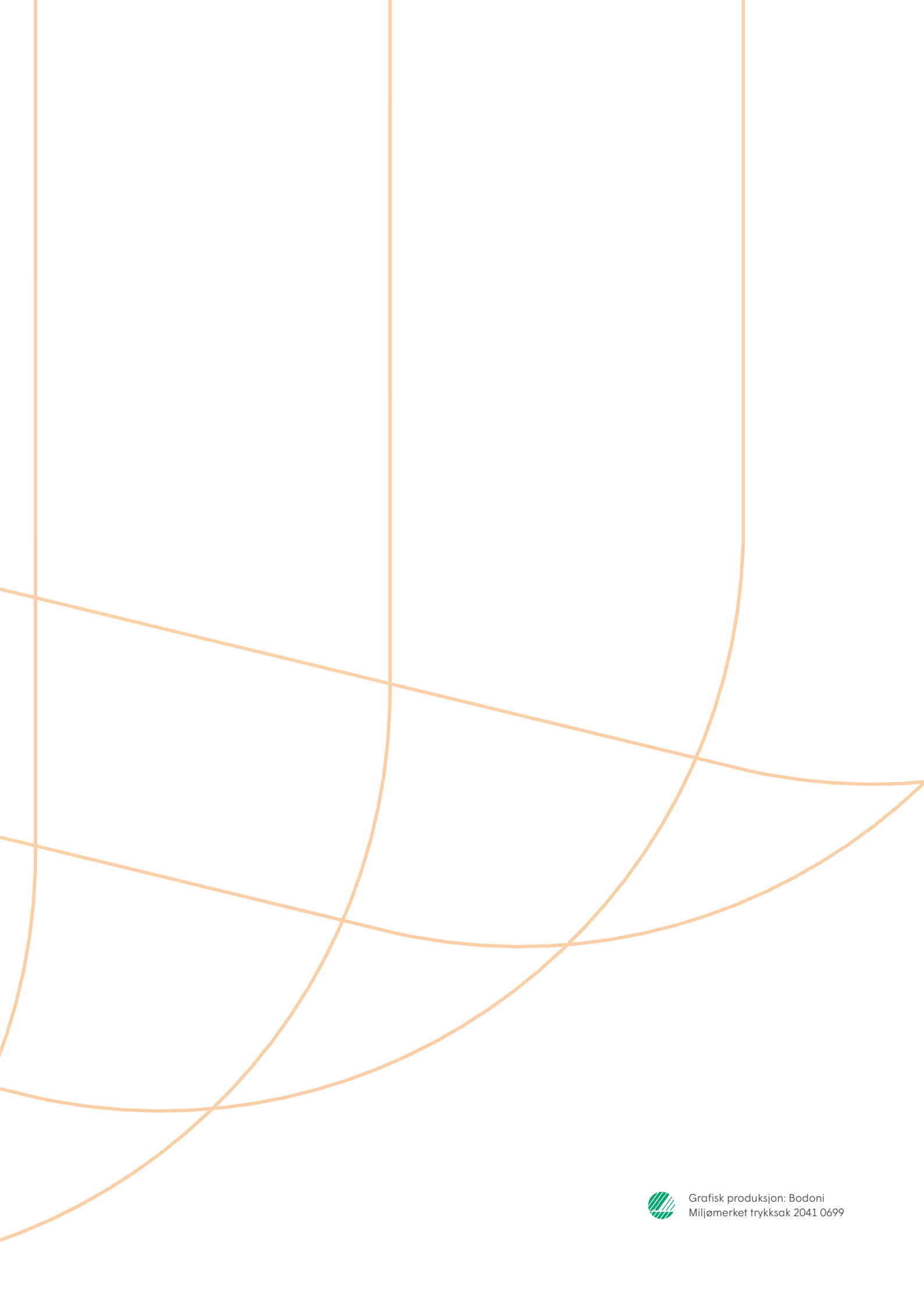

Hanne Magnussen
representant for ansatte

Lisbet K. Nærø
administrerende direktør

fanasparebank.no

Østre Nesttunvei 1
5221 Nesttun
915 03 411
post@fanasparebank.no

Org.nr 937 896 859

Fana
Sparebank